

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

SOCIALE ANBRINGELSER PÅ SIKREDE INSTITUTIONER

I ET MENNESKERETLIGT
PERSPEKTIV

SOCIALE ANBRINGELSER PÅ SIKREDE INSTITUTIONER
I ET MENNESKERETLIGT PERSPEKTIV

Ligebehandlingsafdelingen, Institut for Menneskerettigheder

Ansvarlig: Ligebehandlingschef Maria Ventegodt

Redaktion: Nikolaj Nielsen

Forfattere: Frederik Rom Taxhjelm, Mette Gaardsted Frandsen og Hans Bruun
Dabelsteen

Kapitel 4 er forfattet af lektor, ph.d., Ann-Karina Henriksen, Københavns
Professionshøjskole

Redaktionen er afsluttet i september 2020

ISBN:978-87-93893-61-0

e-ISBN: 978-87-93893-62-7

Layout: Hedda Bank

Forsidefoto: Lærke Posselt/Ritzau Scanpix

© 2020 Institut for Menneskerettigheder

Wilders Plads 8K

1403 København K

Telefon 3269 8888

www.menneskeret.dk

Denne publikation eller dele af den må reproduceres til ikke-kommercielle formål
med tydelig angivelse af kilde.

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger for
eksempel store typer, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster.

Læs mere om tilgængelighed på www.menneskeret.dk/tilgaengelighed

INDHOLD

RESUMÉ	7
SUMMARY	12
KAPITEL 1 – INDLEDNING OG METODE	14
1.1 BAGGRUND	14
1.2 RAPPORTENS FOKUS OG INDHOLD	15
1.2.1 Fokus på børn og unge med handicap	15
1.2.2 Afgrænsning og forbehold	16
1.3 SÅDAN HAR VI GJORT	17
1.3.1 Juridisk metode	17
1.3.2 Gennemgang af undersøgelser og tal	17
1.3.3 Sagsgennemgang	18
1.3.4 Interviews og møder mv.	18
KAPITEL 2 – KARAKTERISTIK OG UDVIKLINGSTENDENSER	19
2.1 SIKREDE DØGNINSTITUTIONER	19
2.2 FRIHEDSINDGREB	21
2.3 DE FORSKELLIGE ANBRINGELSESGRUNDLAG	22
2.3.1 Retlige anbringelser	22
2.3.2 Sociale anbringelser	22
2.3.3 Udlændingeretlige anbringelser	24
2.4 UDVIKLINGEN I SIKREDE ANBRINGELSER	24
2.4.1 Flere børn og unge anbringes af sociale årsager	24
2.4.2 Anbringelseslængderne er stigende	26
2.4.3 Flere helt unge anbringes og i længere tid	27
2.4.4 Flere piger anbringes og i længere tid end drenge	29
KAPITEL 3 – EKSISTERENDE VIDEN OG NORDISK PRAKSIS	31
3.1 FORSKNING I SIKRET ANBRINGELSE	31
3.1.1 Livet på sikret institution	31
3.1.2 Køn og marginalisering	32
3.1.3 Indsatsen under anbringelse og dens effekt	33
3.1.4 Farlige børn og børn i fare	34
3.2 RAPPORTER OM OG EVALUERINGER AF SIKRET ANBRINGELSE	35
3.3 SIKRET ANBRINGELSE I DE NORDISKE LANDE	35

3.3.1 Sverige	35
3.3.2 Norge og Finland	36
3.3.3 Kobling af hjælp og straf	36
KAPITEL 4 – HVEM ER DE SOCIALT ANBRAGTE UNGE?	38
4.1 METODE	38
4.2 KØN, ALDER OG VARIGHED PÅ ANBRINGELSE	38
4.3 OPVÆKST	40
4.4 ANBRINGELSER OG FORANSTALTNINGER	41
4.5 RISIKOADFÆRD	43
4.6 KRIMINALITET	44
4.7 PSYKISK SÅRBARHED	45
4.8 HVAD SIGER DE UNGE?	47
4.9 AFSLUTTENDE	50
4.10 REFERENCER	50
KAPITEL 5 – INTERVIEWS MED INSTITUTIONSLEDERNE	52
5.1 SOCIALT OG RETLIGT ANBRAGTE	52
5.2 PSYKIATRINÆRE PROBLEMSTILLINGER OG SEKTOROVERGANGE	55
5.3 FORSKELLE I RESTRIKTIONER UNDER ANBRINGELSE	57
5.3.1 Mobiltelefoner	57
5.3.2 Udgang	59
5.3.3 Besøg	59
5.3.4 Aflåsning af værelsesdøre	60
5.4 ISOLATION OG SEKTIONERING	61
5.5 NYE MULIGHEDER I VOKSENANSVARSLOVEN	62
5.6 ANBRINGESES LÆNGDE	63
5.7 UDFORDRINGER FOR SIKREDE INSTITUTIONER	64
KAPITEL 6 – SOCIALE ANBRINGELSER I ET MENNESKERETLIGT PERSPEKTIV	66
6.1 FRIHEDSBERØVELSE PÅ SIKREDE INSTITUTIONER	66
6.1.1 Anbringelsen på sikret institution skal være nødvendig	66
6.1.2 Et spændingsfelt mellem sociale behandlingsinstitutioner og ungdomsfængsler	68
6.1.3 Opholdets længde skal have en åbenbar sammenhæng med formålet med anbringelsen	70
6.2 INKLUSION OG RESOCIALISERING UNDER PRES	71
6.3 RISIKO FOR UPROPORZIONALE INDGREB	72
6.4 IKKE TILSTRÆKkelig INDIVIDUEL HENSYNTAGEN VED BEGRÆNSNINGER I KONTAKT MED OMVERDENEN	73
6.4.1 Besøgsregler	74
6.4.2 Adgang til egne mobiltelefoner	75
6.4.3 Muligheder for udgang	76
6.6 SÆRLIGT UDSATTE GRUPPER	76
6.6.1 Børn og unge med behov for psykiatrisk behandling	76
6.6.2 Piger kan have særlige udfordringer og støttebehov	78
6.7 AFSLUTTENDE OM MENNESKERETTEN	79

KAPITEL 7 – KONKLUSION OG ANBEFALINGER	80
7.1 KONKLUSION	80
7.1.1 Sociale institutioner med fængselslignende træk udfordrer retten til personlig frihed	80
7.1.2 Socialt anbragte risikerer vilkårlige og uforholdsmæssige indgreb	81
7.1.3 Sociale anbringelser på sikrede institutioner griber ind i retten til inklusion, resocialisering og rehabilitering	81
7.1.4 Piger samt børn og unge med psykiske lidelser er særligt udsatte	82
7.2 ANBEFALINGER	82
7.2.1 Socialt anbragte børn og unge bør ikke placeres under fængselslignende vilkår	82
7.2.2 Styrket rettighedsbeskyttelse gennem bedre registrering og vidensgrundlag	83
KAPITEL 8 – BILAG	84
8.1 BILAG 1 – INTERVIEWGUIDE	84
8.2 BILAG 2 – GENNEMGANG AF RAPPORTER OG EVALUERINGER AF SIKREDE INSTITUTIONER	85
8.2.1 Pædagogisk praksis og magtanvendelser	85
8.2.2 Effekten af anbringelse	86
8.2.3 Karakteristik af børne- og ungegruppen	87
OVERSIGT OVER RETSKILDER	89
NOTER	91

LISTE OVER FIGURER

FIGUR 1	KORT OVER DE SIKREDE INSTITUTIONER I DANMARK. 2020.	20
FIGUR 2	ANTAL ANBRINGELSER FORDELT PÅ ANBRINGELSESGRUNDLAG. 2019.	23
FIGUR 3	ANTAL ANBRINGELSER PÅ SIKRET INSTITUTION. 2010-2019.	24
FIGUR 4	UDVIKLINGEN I ANDELEN AF SOCIALE ANBRINGELSER. 2010-2019.	25
FIGUR 5	ANTAL SOCIALE ANBRINGELSER FORDELT PÅ ANBRINGELSESGRUNDLAG. 2010-2019.	25
FIGUR 6	INDEKSERET UDVIKLING I SOCIALE ANBRINGELSER. INDEKS 2010 = 100. 2010-2019.	26
FIGUR 7	GENNEMSNITLIG ANBRINGELSESLÆNGDE FORDELT PÅ ANBRINGELSESGRUNDLAG. 2010-2019.	27
FIGUR 8	UDVIKLINGEN I ANDELEN AF 10-14-ÅRIGE. 2015-2019.	28
FIGUR 9	GENNEMSNITLIG ANBRINGELSESLÆNGDE FORDELT PÅ ALDERSGRUPPER. RETLIGE, SOCIALE OG UDLÆNDINGERETLIGE ANBRINGELSER. 2015-2019.	28
FIGUR 10	UDVIKLINGEN I ANDELEN AF PIGER. RETLIGE, SOCIALE OG UDLÆNDINGERETLIGE ANBRINGELSER. 2015-2019.	29
FIGUR 11	GENNEMSNITLIG ANBRINGELSESLÆNGDE FORDELT PÅ KØN. RETLIGE, SOCIALE OG UDLÆNDINGERETLIGE ANBRINGELSER. 2015-2019.	29

RAPPORTENS FORMÅL OG INDHOLD

Institut for Menneskerettigheder undersøger med denne rapport, hvad der kendetegner socialt anbragte børn og unge på sikrede institutioner, hvilke rammer og vilkår de er underlagt på institutionerne, samt hvilke menneskeretlige konsekvenser opholdet på sikret institution indebærer for denne gruppe af børn og unge.

For at belyse dette har vi foretaget forskellige undersøgelser, herunder en gennemgang af eksisterende forskning, undersøgelser og tal, interviews med lederne af de sikrede døgninstitutioner samt en juridisk analyse. Rapporten indeholder desuden en sagsgennemgang af 28 konkrete sager om sociale anbringelser af børn og unge i 2018.

STIGNING I SOCIALE ANBRINGELSER PÅ SIKRET INSTITUTION

Sikrede døgninstitutioner er en særlig institutionstype for børn og unge oprettet efter serviceloven. Landets otte sikrede institutioner adskiller sig fra andre døgninstitutioner for børn og unge ved, at det her er tilladt at have yderdøre og vinduer konstant aflåst. De sikrede institutioner er desuden omgivet af hegn, alle indendørs fællesarealer er tv-overvågede, og alle værelsesdøre er udstyret med døralarm samt aflåst om natten. De anbragte børn og unge er således frihedsberøvede og kan ikke forlade institutionens område. Hertil kommer, at der gælder særligt vidtgående regler for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten for de sikrede døgninstitutioner.

Børn og unge kan anbringes i sikrede døgninstitutioner af strafferetlige, socialretlige eller udlændingeretlige årsager. Cirka to tredjedele af børn og unge på de sikrede institutioner er anbragt som led i eller konsekvens af en straffesag. Denne gruppe af såkaldt retligt anbragte består primært af unge, som er anbragt i varetægtssurrogat, hvor opholdet på sikret institution træder i stedet for varetægtsfængsel. Socialt anbragte udgør den næststørste gruppe af børn og unge på institutionerne. Disse placeres på sikret institution, når det anses for absolut påkrævet, fordi de er til fare for sig selv eller andre, eller fordi de på anden vis har behov for socialpædagogisk behandling. Den sidste og mindste gruppe består af mindreårige udlændinge anbragt efter regler i udlændingeloven.

Børn og unge på sikrede institutioner kommer ofte fra resourcesvage og socialt belastede hjem. Mange af dem er kendetegnet ved komplekse sociale og psykologiske problemstillinger: psykiske lidelser, kognitive handicap, udsathed for vold og overgreb samt stof- og alkoholmisbrug.

Inden for den seneste årrække er der sket en markant stigning i både antallet og andelen af sociale anbringelser på sikret institution – i 2010 var under hver tyvende anbringelse en social anbringelse (4,6 %), svarende til 34 anbringelser, mens det i 2019 var næsten hver tredje (31,8 %) og således 148 sociale anbringelser. Denne udvikling er sket i en periode, hvor det samlede antal anbringelser

på sikret institution ellers har været stærkt faldende som følge af det samtidige fald i ungdomskriminalitet og dermed antallet af retlige anbringelser. Der er desuden sket en stigning i andelen af de alleryngste socialt anbragte mellem 10 til 14 år, ligesom anbringelseslængderne i samme periode er steget voldsomt.

SOCIALE INSTITUTIONER MED FÆNGSELSLIGNENDE TRÆK

Undersøgelserne i denne rapport viser, hvordan institutionerne i høj grad er præget af, at de skal fungere som alternativ til arresthuse og fængsler for den store gruppe af retligt anbragte, hvorfor de også har flere lighedstræk med kriminalforsorgens institutioner. Det gælder blandt andet i forhold til den fysiske indretning samt hverdagen på institutionerne, der er karakteriseret ved strikse rammer og begrænsede udfoldelsesmuligheder. Hertil kommer, at de sikrede døgninstitutioner – nogle mere end andre – er kendetegnet ved, at personalet gør brug af en sanktionslignede pædagogik, hvor uønsket adfærd mødes med reaktioner af pønalt karakter. Et fremtrædende eksempel på dette er brugen af isolationslignende metoder, hvor barnet eller den unge forvises til sit eget værelse i alt fra kortere perioder til flere uger.

Dette understøttes af forskning på området samt gennemgangen af de 28 sager fra 2018, der viser, at de socialt anbragte børn og unge i høj grad oplever og italesætter anbringelsen på sikret institution som straf og et fængselslignende ophold frem for et socialpædagogisk behandlingsforløb.

Det følger af menneskeretten, at børn og unge ikke må placeres i egentlige fængsler, hvis anbringelsen er begrundet i et socialt behandlingsmæssigt hensyn. Selvom de sikrede døgninstitutioner formelt og juridisk set ikke er fængsler, og det ikke i sig selv er i strid med menneskeretten at anvende

sikrede institutioner til børn og unge, finder vi, at det udfordrer den effektive beskyttelse af retten til personlig frihed, at socialt anbragte børn og unge bliver frihedsberøvet i et miljø og under vilkår, der i flere henseender har fængselslignende træk.

FORSKELLIGARTEDE PRAKSISER OG MANGLENDE INDIVIDUEL HENSYNTAGEN FØRER TIL UPROPORTIONALE INDGREB

Uanset anbringelsesgrundlag indebærer opholdet på sikret institution, at barnet eller den unge er underlagt en række vilkår og foranstaltninger, der på forskellig vis griber ind i det enkelte barns eller den enkelte unges grundlæggende menneskerettigheder. Det gælder blandt andet massive indgreb i den personlige integritet og selvbestemmelsesret samt retten til privat- og familieliv.

Den menneskeretlige beskyttelse foreskriver, at et givent indgreb skal være proportionalt og dermed konkret skal kunne retfærdiggøres i forhold til det enkelte barn eller den enkelte unge.

Flere undersøgelser peger på, at de regler, rammer og pædagogiske praksisser, som de anbragte børn og unge oplever under anbringelsen på sikret institution, varierer markant fra institution til institution.

Dette understøttes af de interviews, vi har foretaget med lederne af institutionerne, der beretter om varierende praksisser med hensyn til adgang til egne mobiltelefoner, udgang og besøg samt isolation og sektionering. Det fremgår ligeledes af interviewene, hvordan de lovregler, der regulerer de enkelte indgreb, fortolkes forskelligt af institutionslederne.

Hertil kommer, at mange rettighedsindgreb sker på grundlag af generelle regler i institutionernes husordener, der gælder for samtlige børn og unge uanset anbringelsesgrundlag. Vores undersøgelser viser, at socialt

anbragte børn og unge derfor kan opleve indgreb, som først og fremmest er en følge af, at de deler anbringelsessted med unge, som er mistænkt eller dømt for kriminalitet. For socialt anbragte børn og unge er disse foranstaltninger ikke direkte begrundet i formålet med anbringelsen og kan derfor gå videre, end hvad socialt anbragte børn og unges udfordringer og behov tilsiger.

Fra lovgivers side er der lagt op til, at institutionerne på visse punkter skal håndtere retligt og socialt anbragte forskelligt. Lovgivningen åbner ligeledes op for, at husordenens regler kan fraviges for et bestemt barn eller en bestemt ung, hvis særlige forhold taler herfor. Lederinterviewene og sagsgennemgangen peger imidlertid på, at en sådan differentiering mellem de to grupper såvel som fravigelser fra de generelle regler i husordenen i praksis er sjældent forekommende.

På dette grundlag finder vi, at de varierende praksisser på institutionerne, den manglende differentiering mellem retligt og socialt anbragte samt den manglende dispensering fra husordenens generelle regler indebærer en nærliggende risiko for, at især socialt anbragte børn og unge kan opleve vilkårlige og uforholdsmæssige indgreb i fundamentale rettigheder. Dette skyldes blandt andet, at det er tilfældigt, hvilken institution den enkelte bliver anbragt på, og dermed også i et vist omfang tilfældigt, hvilke restriktioner barnet eller den unge bliver underlagt.

KOMMUNERNE BØR VÆRE OPMÆRKSOMME PÅ AT SÆTTE TIDLIGERE IND MED LEMPELIGERE FORANSTALTNINGER

En social anbringelse på sikret institution udgør et alvorligt indgreb i barnets eller den unges grundlæggende rettigheder. Derfor er det også en betingelse efter serviceloven, at opholdet på sikret institution er absolut påkrævet, for at en

sådan anbringelse kan finde sted. Kommunen skal således forinden have afprøvet andre mere lempelige foranstaltninger eller på forhånd have vurderet sådanne foranstaltninger som værende utilstrækkelige.

Sagsgennemgangen viser, at i otte ud af 28 sager er barnet eller den unge blevet socialt anbragt på sikret institution som den første anbringelse uden for hjemmet. Sagsgennemgangen peger desuden på, at der i en del sager forud for anbringelsen på sikret institution ses en tøven hos forvaltningsmyndighederne med hensyn til iværksættelse af mere indgribende støtteforanstaltninger, selvom der er tydelige tegn på, at barnet eller den unge mistrives, samt at der i nogle sager sker en pludselig eskalering, som kommer bag på myndighederne.

Tilsvarende er flere institutionsledere af den opfattelse, at der forud for flere sociale anbringelser har været en manglende eller for sen kommunal indsats.

Samlet set finder vi, at et øget fokus hos kommunerne på at sætte tidligere ind med mere lempelige foranstaltninger givetvis vil kunne mindske behovet for sociale anbringelser på sikrede institutioner. Samtidig vil dette kunne styrke overholdelsen af det menneskeretlige proportionalitetsprincip i konkrete sager.

STIGNING I ANTAL OPHOLDS-DAGE FOR SOCIALT ANBRAGTE INDIKERER ET BEHOV FOR FLERE SPECIALISEREDE TILBUD

Over den seneste årrække er der sket en stigning i antallet af opholdsdage for socialt anbragte børn og unge – fra 53,8 dage i 2010 til 84,2 dage i 2019. Antallet af opholdsdage for retligt anbragte har derimod været stabilt.

Hertil kommer, at der ifølge lederinterviewene er store variationer i anbringelseslængder

fra institution til institution, uden at dette kan forklares med en væsentlig forskel i målgrupper eller indsats. Lederne rapporterer desuden, at andre forhold end barnets eller den unges behov og udfordringer kan have indvirkning på længden af en social anbringelse, eksempelvis kommunens evne til at finde et andet mere lempeligt socialpædagogisk tilbud uden for sikret regi.

Vi finder, at der er en risiko for, at udstrækningen af en social anbringelse kan komme til at udgøre et uforholdsmæssigt indgreb i barnets eller den unges rettigheder, hvis opholdet på sikret institution alene trækker ud på grund af forhold hos myndighederne såsom sagsbehandlingstid eller mangel på et egnet, mere lempeligt tilbud.

INDSATSEN PÅ SIKRET INSTITUTION UDFORDRER RETTEN TIL INKLUSION, RESOCIALISERING OG REHABILITERING

Forskning og undersøgelser peger på, at der på de sikrede institutioner er et hårdt miljø, og at det kan være et decideret skadeligt sted at opholde sig. Socialt anbragte børn og unge risikerer for eksempel at tilegne sig et kriminelt netværk, der kan fastholde eller endda lede dem ud i kriminalitet.

Myndigheder, forskere og foreninger har endvidere – særligt i forhold til socialt anbragte – betonet, at de anbragte børn og unges støttebehov, herunder psykologiske, sociale og uddannelsesmæssige behov, i praksis ikke løftes på de sikrede institutioner.

Sagsgennemgangen viser, at socialt anbragte børn og unge har et akut behov for skærmning og udredning, som de sikrede institutioner varetager på en meningsfuld måde. Sagsgennemgangen viser dog samtidig, at den positive udvikling, som socialt anbragte børn og unge oplever i det første stykke tid efter anbringelsen på sikret institution, bliver udfordret ved længerevarende ophold som følge af en stigende frustration hos

barnet eller den unge over de restriktive rammer og de begrænsede udfoldelsesmuligheder på institutionen.

Hertil kommer, at socialt anbragte børn og unge under institutionsopholdet kan opleve meget vidtgående begrænsninger i adgangen til og opretholdsen af kontakt til familie og netværk uden for institutionen.

På dette grundlag vurderer vi, at opholdet og hverdagen på sikret institution er svært at forene med virkeliggørelsen af socialt anbragte børn og unges grundlæggende ret til inklusion, resocialisering og rehabilitering.

BØRN OG UNGE MED PSYKIATRINÆRE PROBLEMSTILLINGER HØRER IKKE TIL PÅ SIKRET INSTITUTION

Både forskere og myndigheder finder, at der er sket en stigning i andelen af børn og unge på sikret institution med psykiatrinære problemstillinger, og at denne stigning primært er sket inden for gruppen af socialt anbragte.

Nogle af institutionslederne fortæller ligeledes, at de oplever et øget pres fra børne- og ungespsykiatrien. Samtlige ledere peger på, at de har erfaringer med socialt anbragte børn og unge, der kommer direkte fra en indlæggelse i psykiatrien, og hvor barnets eller den unges psykiatriske problemstillinger kun i ringe grad er løst ved anbringelsen på sikret institution.

Rapportens undersøgelser peger desuden på, at manglende specialiseret viden om psykiatrinære problemstillinger hos personalet på de sikrede institutioner kan føre til en øget brug af magt og isolation – og dermed til alvorlige indgreb i den personlige integritet og autonomi – som håndteringsstrategi i forhold til anbragte børn og unge med psykiske lidelser.

Sociale anbringelser af børn og unge med svære psykiske lidelser på sikrede institutioner

indebærer således, at disse børn og unge placeres under forhold, der ikke er kendetegnet ved et terapeutisk miljø, og hvor personalet savner forudsætninger for at kunne tage vare på denne gruppe af børn og unge. Dette kan i sig selv være en barriere for barnets eller den unges lindring, helbredelse og reintegration og dermed betænkelig i lyset af retten til sundhed og sundhedsrelateret rehabilitering.

ANBRAGTE PIGER ER SÆRLIGT UDSATTE

Piger udgør cirka 10-15 % af samtlige børn og unge på sikrede institutioner. Sagsgennemgangen indikerer, at langt størstedelen af de anbragte piger er socialt anbragte, og at pigers kriminalitet er mindre alvorlig end drenges. Desuden har det i forskningen gentagne gange været påpeget, at forholdene på de sikrede institutioner kan medføre en marginalisering af de anbragte piger.

Sagsgennemgangen viser flere eksempler på sager, hvor socialt anbragte piger har været udsat for seksuelle overgreb forud for anbringelsen på sikret institution. Set i lyset af de menneskeretlige forpligtelser til at fremme rehabilitering og resocialisering er det ikke uden betænkeligheder, at socialt anbragte piger placeres på afdelinger på sikrede institutioner med en overvægt af retligt anbragte unge, herunder en betydelig andel drenge, der kan være dømt eller mistænkt for personfarlig kriminalitet såsom vold eller seksualforbrydelser.

Der synes desuden at være behov for en særlig opmærksomhed omkring socialt anbragte minoritetsetniske piger, idet sagsgennemgangen viser, at indstillingsgrundlaget til sikret anbringelse i disse sager er social kontrol.

ANBEFALINGER

På grundlag af rapportens samlede undersøgelser konkluderer vi, at selve anbringelsen og forholdene under

anbringelsen på sikret institution indebærer en risiko for individuelle krænkelse af det enkelte barn eller den enkelte unges grundlæggende rettigheder. Denne risiko forøges i kraft af stigningen i både antallet og andelen af sociale anbringelser på de sikrede institutioner, herunder det stigende antal børn og unge under den kriminelle lavalder, og i kraft af den væsentlige stigning i anbringelseslængder. Vi konkluderer ligeledes, at en effektiv beskyttelse af socialt anbragte børn og unges fundamentale rettigheder ikke kan sikres, så længe disse børn og unge anbringes under de forhold og i det miljø, som i dag gør sig gældende på de sikrede institutioner.

På den baggrund finder vi, at der er behov for en ændring af de regler i serviceloven, der hjemler sociale anbringelser på sikret institution, samt tilknyttet lovgivning. Vi henstiller til, at myndighederne i den forbindelse skeler til, hvordan sociale anbringelser håndteres i henholdsvis Norge og Finland. På døgntilbuddene i disse lande ses ikke den samme blanding af børn og unge anbragt af henholdsvis sociale og strafferetlige årsager. De norske og finske døgntilbud for socialt anbragte børn og unge er desuden indrettet væsentligt anderledes end i Danmark, blandt andet ved at have afsnit opdelt efter målgruppe og alder, hvor der på det enkelte afsnit bliver taget individuelt stilling til frihedsindgreb over for et konkret barn eller en konkret ung.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler:

- At Social- og Indenrigsministeriet tager initiativ til at ændre serviceloven og relateret lovgivning, således at børn og unge ikke kan anbringes under fængselslignende forhold, når anbringelsen er begrundet i sociale årsager, og
- At Social- og Indenrigsministeriet, regionerne og kommunerne sikrer, at der tilvejebringes et bedre videns- og datagrundlag vedrørende børn og unge anbragt på sikret institution.

SUMMARY

A secure residential institution is a 24-hour care centre for children and youth established under the Danish Act on Social Services for the purpose of taking care of and ensuring the well-being and personal development of the placed children and youth. The secure residential institutions are surrounded by high walls or fences, outer doors and windows are permanently locked, and room doors are locked at night.

Children and youth can be placed in secure residential institutions on grounds related to crime, welfare and immigration issues. The majority is made up of youth charged with or convicted of a crime. However, in recent years there has been a significant increase in the number of children and youth placed in secure residential institutions on welfare grounds. In 2010, less than one in twenty placements were related to welfare issues (4.6 %). In 2019, this number had risen to almost one in three (31.8 %), amounting to 148 placements. In addition, the share of the youngest placed on welfare grounds – children between the ages of 10 and 14 – and the length of their placements have significantly increased. Concurrently, there has been a significant decline in the total number of placements in secure residential institutions because of the drop in youth crime and hence detentions related to criminal issues.

In this report, The Danish Institute for Human Rights examines the group of children and youth placed in secure residential institutions on welfare grounds, the conditions under which they are detained, and the consequences

of their detention from a human rights perspective. We shed light on the matter through different analyses: a review of the existing body of research on secure residential institutions, an analysis of available data on the development of such placements over the last 10 years, interviews with the heads of the eight secure residential institutions in Denmark and a legal analysis. In addition, the report provides a study of 28 welfare-related placements from 2018.

Based on these analyses, we conclude that the large group of youth detained for crime-related reasons has determined the way the secure residential institutions have been set up and the conditions under which the children and youth live. The secure residential institutions primarily serve as alternatives to confinement together with adults and hence have several similarities with prisons.

We conclude that particularly children and youth placed on welfare grounds risk random and disproportionate interferences with their fundamental human rights. Furthermore, it is our assessment that it is not possible to ensure an efficient protection of their human rights in the current environment. In sum, there is a need to amend the Act on Social Services that is the legal basis for placement on welfare grounds in secure residential institutions. In this connection, it is our recommendation that the relevant authorities consider the practices for placement on welfare grounds in other Nordic countries, predominantly Norway and Finland.

The Danish Institute for Human Rights recommends:

- That the Ministry of Social Affairs and the Interior takes steps to amend the Act on Social Services and related legislation to ensure that children and youth cannot be placed under prison-like conditions when the placement is made on welfare grounds, and
- That the Ministry of Social Affairs and the Interior and the regional and local authorities ensure that more substantial knowledge and more solid data on children and youth placed in secure residential institutions become available.

KAPITEL 1

INDLEDNING OG METODE

1.1 BAGGRUND

Denne rapport undersøger børn og unge, som er anbragt på sikrede døgninstitutioner af sociale årsager. Sikrede døgninstitutioner er en særlig institutionstype for børn og unge oprettet efter serviceloven. De sikrede institutioner adskiller sig fra andre døgninstitutioner for børn og unge ved, at det her er tilladt at have yderdøre og vinduer konstant aflåst. De anbragte børn og unge er således frihedsberøvede og kan ikke forlade institutionen. Hertil kommer, at der gælder særligt vidtgående regler for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten for de sikrede døgninstitutioner.

Sikrede institutioner rummer overordnet tre grupper af børn og unge:

- unge anbragt som led i eller konsekvens af en straffesag (retligt anbragte),
- børn og unge anbragt af sociale årsager, herunder fordi de anses for at være til fare for sig selv eller andre, eller fordi de på anden vis har behov for socialpædagogisk behandling (socialt anbragte), samt
- børn og unge anbragt efter regler i udlændingeloven (udlænderretligt anbragte).

Retligt anbragte udgør – og har altid udgjort – langt den største af disse tre grupper. Inden for den seneste årrække er der imidlertid sket en stigning i kommunernes brug af sociale anbringelser. I 2010 var under hver tyvende anbringelse en social anbringelse (4,6 %), mens det i 2019 var næsten hver tredje (31,8 %). På bare ét år fra 2018-2019 er andelen af

socialt anbringelser steget fra cirka hver fjerde (24,8 %) til næsten hver tredje (31,8 %).¹

Institutionsanbragte børn og unge udgør en særlig udsat gruppe, hvis rettigheder let kan komme under pres. Den støt stigende andel af børn og unge, der anbringes på sikret institution af sociale årsager, rejser spørgsmålet om, hvorvidt denne gruppes behov og rettigheder i tilstrækkelig grad varetages på de sikrede døgninstitutioner.

Der har gentagende gange været rejst kritik af forholdene og indsatsen på sikrede institutioner. Forskningen har påpeget, at sikrede institutioner ikke er deciderede sociale behandlingsinstitutioner,² ligesom myndigheder, forskere og foreninger har betonet, at børn og unges psykologiske, sociale og uddannelsesmæssige støttebehov i praksis ikke løftes på de sikrede institutioner.³ Medierne har også i enkelte tilfælde bragt historier om børn og unge og deres forældre, der er stået frem og har fortalt om svære oplevelser med anbringelse på sikret institution.⁴

Hertil kommer, at den nuværende praksis, hvor socialt anbragte placeres side om side med retligt anbragte – der typisk er ældre og dømt eller mistænkt for alvorlig kriminalitet – har givet anledning til debat.

På den ene side har fagprofessionelle, forskere, foreninger og myndigheder fremført argumenter for, at denne blanding af retligt og socialt anbragte kan være forbundet med negative socialiserende effekter samt unødige

frihedsindgreb over for socialt anbragte.⁵ Heroverfor har det været anført, at der ikke er forskel på de to målgrupper med hensyn til adfærd og behandlingsbehov, hvorfor den socialpædagogiske indsats på institutionerne ikke tilrettelægges med udgangspunkt i anbringelsesgrundlag.⁶

Uagtet om retligt anbragte og socialt anbragte har de samme behov og udfordringer, er grundlaget og vilkårene for anbringelsen på sikret institution ikke de samme for de to grupper. Spørgsmålet er derfor, om de sikrede institutioner kan imødekomme de forskelle, der følger heraf.

1.2 RAPPORTENS FOKUS OG INDHOLD

Institut for Menneskerettigheder ønsker med denne rapport at belyse, hvilke menneskeretlige konsekvenser opholdet på sikret institution har for socialt anbragte børn og unge. Vi undersøger i den forbindelse, hvad der kendetegner de socialt anbragte børn og unge, samt hvilke rammer og vilkår de er underlagt på institutionerne.

Undersøgelsen består af følgende dele:

Kapitel 2 indeholder en karakteristik af sikrede døgninstitutioner og de forskellige anbringelseskriterier. Her foretages ligeledes en gennemgang og analyse af de eksisterende tal på området for at påpege udviklingstendenser.

Kapitel 3 gennemgår eksisterende dansk viden om sikrede institutioner og sociale anbringelser, herunder undersøgelser, rapporter og evalueringer fra forskere og myndigheder. Herudover præsenteres en sammenligning af praksis for sikret anbringelse inden for de nordiske lande.

Kapitel 4 er skrevet af lektor, ph.d. Ann-Karina Henriksen og er en sags gennemgang af sociale anbringelser baseret på 28 konkrete

sager fra 2018. På baggrund af tværlæsninger af de samlede sagsakter samt ni opfølgende interviews karakteriserer Ann-Karina Henriksen gruppen af socialt anbragte børn og unge.

Kapitel 5 præsenterer interviews med lederne af de sikrede døgninstitutioner, der tematisk blandt andet gennemgår forskellen på sociale og retlige anbringelser, restriktioner under institutionsopholdet samt varierende anbringelseslængder.

Kapitel 6 består af en juridisk analyse af de menneskeretlige problemstillinger, som sociale anbringelser på sikrede institutioner rejser.

Kapitel 7 indeholder rapportens konklusion samt anbefalinger til, hvordan relevante myndigheder kan fremme og styrke rettighedsbeskyttelsen for socialt anbragte børn og unge.

Kapitel 8 er en samling af rapportens bilag.

1.2.1 FOKUS PÅ BØRN OG UNGE MED HANDICAP

Institut for Menneskerettigheder har til opgave at overvåge og fremme gennemførelsen af FN's Handicapkonvention. Derfor sætter instituttet fokus på områder i det danske samfund, hvor der skal gøres en indsats for at leve op til konventionen.

FN's Handicapkonvention beskriver personer med handicap som personer, der har:

” en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med andre.⁷

Handicapkonventionen er således baseret på et relationelt handicapbegreb. Det betyder, at et handicap opstår, når mennesker med funktionsnedsættelse møder barrierer i hverdagen, barrierer der kan betyde tab af eller

begrænsninger i mulighederne for at deltage i samfundslivet på lige fod med andre.

De sikrede døgninstitutioner modtager børn og unge med et bredt spektrum af sociale og psykologiske problemstillinger, som ofte er af en svær og kompleks karakter. Forskning og undersøgelser viser, at børne- og ungegruppen på de sikrede institutioner blandt andet er kendetegnet ved kognitive funktionsnedsættelser (autisme, ADHD, lav IQ), psykisk sårbarhed og svært selvskadende adfærd. De forskellige undersøgelser i denne rapport peger ligeledes på, at der blandt de anbragte er et antal børn og unge, som har været indlagt i børne- og ungespsykiatrien. Således er en væsentlig andel af børn og unge på de sikrede døgninstitutioner kendetegnet ved et handicap i handicapkonventionens forstand.

Udvalgte udfordringer, der karakteriserer børne- og ungegruppen på sikrede døgninstitutioner

- Psykisk sårbarhed, psykiske lidelser og/eller psykiatriske diagnoser
- Stof- og/eller alkoholmisbrug
- Kriminalitet
- Begået og/eller været udsat for overgreb
- Mange års manglende skolegang
- Bekymrende seksuel adfærd (eksempelvis salg af seksuelle ydelser til finansiering af misbrug)
- Kognitive handicap (eksempelvis autisme, ADHD eller udviklingshandicap)
- Svært selvskadende adfærd
- Omsorgssvigt
- Ressourcesvag familiebaggrund (eksempelvis kriminalitet, psykisk sygdom, misbrug, lav grad af uddannelse og/eller ringe tilknytning til arbejdsmarkedet)

Kilde: Ankestyrelsen 2018: Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner. København: Ankestyrelsen, s. 36.
Socialstyrelsen 2018: Auditrapport 18.1. Socialtilsynets tilsyn med sikrede institutioner for børn og unge. Odense: Socialstyrelsen, s. 4-5.

1.2.2 AFGRÆNSNING OG FORBEHOLD

En social anbringelse kan ske både efter afgørelse fra en kommunes børn- og ungeudvalg og efter afgørelse fra Ungdomskriminalitetsnævnet. Denne rapport fokuserer på de børn og unge, der er anbragt på grundlag af en kommunal afgørelse. Baggrunden for dette er, at der knytter sig nogle særlige menneskeretlige problemstillinger til ungdomskriminalitetsreformen og oprettelsen af Ungdomskriminalitetsnævnet, som det ligger uden for denne rapport at beskrive. Hertil kommer, at ungdomskriminalitetsreformen først trådte i kraft den 1. januar 2019. Erfaringerne med afgørelser truffet af Ungdomskriminalitetsnævnet er derfor ganske sparsomme, ligesom det endnu ikke er muligt at sige noget om udviklingen i den forbindelse. Uanset at vi ikke eksplicit beskæftiger os med Ungdomskriminalitetsnævnets praksis for sociale anbringelser, er data imidlertid konstrueret på en sådan måde, at vi ikke kan frasortere disse afgørelser, hvorfor de indgår i data fra 2019.⁸

Brugen af sikrede institutioner rejser ikke kun menneskeretlige problemstillinger i forhold til socialt anbragte børn og unge, men også i forholdt til gruppen af retligt anbragte og gruppen af børn og unge, der er anbragt på grundlag af regler i udlændingeloven. At denne rapport beskæftiger sig med socialt anbragte betyder ikke, at retligt og udlændingeretligt anbragte ikke også er udsatte børn og unge, der kan opleve alvorlige rettighedsindgreb. Det ligger blot uden for denne rapport at beskrive disse.

På sikrede døgninstitutioner kan der være en eller flere særligt sikrede afdelinger. For disse afdelinger gælder der særligt skærpede kriterier for anbringelse og magtanvendelse. Vi har i rapporten primært fokus på de sikrede afdelinger, men tal for de særligt sikrede afdelinger indgår i Danske Regioners opgørelse, som vores beregninger baserer sig på. Det

skyldes, at tal for sikrede afdelinger og tal for særligt sikrede afdelinger indberettes samlet.

Der skal generelt tages forbehold for, at rapporten beskæftiger sig med sikrede institutioner som et samlet område. Vi udpeger ikke særskilte institutioner ved navn, om end vi anerkender, at der kan være forskelle de sikrede institutioner imellem, blandt andet hvad angår fysisk indretning, pædagogisk praksis og sammensætningen af anbringelsesgrundlag. Vi vil løbende forsøge at fremhæve disse forskelle, men da formålet med rapporten er at afspejle sikrede institutioner som anbringelsesområde så nuanceret som muligt, må der tages forbehold for visse generaliseringer på tværs af institutionerne. Disse overvejelser kommer ligeledes til udtryk ved, at lederinterviewene er anonymiserede, jf. nedenfor afsnit 1.3.4, samt at øvrige fund i forhold til institutionernes praksis er anonymiserede rapporten igennem.

1.3 SÅDAN HAR VI GJORT

Vi har i rapporten gjort brug af en række metoder. Tilgangen i de forskellige metoder bliver kort beskrevet nedenfor.

1.3.1 JURIDISK METODE

I de juridiske dele af rapporten gennemgår vi dels danske dels internationale menneskeretlige regler, der har betydning for socialt anbragte børn og unges retsstilling. I den menneskeretlige analyse sidst i rapporten sammenholdes national ret og fundene i de forudgående kapitler med centrale menneskerettigheder og menneskeretlige principper.

1.3.2 GENNEMGANG AF UNDERSØGELSER OG TAL

Der eksisterer meget begrænset forskning og litteratur på området. Sociale anbringelser på sikret institution er et understuderet fænomen, og rapporten baserer sig derfor på de få statistiske kilder, vi har til rådighed.

Alle primære tal i rapporten, der kan beskrive udviklingen i brugen af sikrede institutioner og dermed karakterisere gruppen af socialt anbragte børn og unge, stammer fra Danske Regioners årlige opgørelse over anbringelser på sikret institution.⁹ Regionerne er som driftsherrer ansvarlige for at levere præcise og gennemsigtige registreringer af anbringelser, og disse opgøres én gang årligt og udgives på Danske Regioners hjemmeside.

De pågældende tal er imidlertid begrænsede. Det er med disse data ikke muligt i forhold til socialt anbragte at foretage analyser af eksempelvis etnicitet, handicap, den samlede anbringelseslængde, psykisk sygdom, misbrug, familiebaggrund, mv. Dertil oplyser Danske Regioner, at der ikke er klarhed omkring brugen af de forskellige kategorier i institutionernes indberetninger. To institutioner benytter eksempelvis kategorien 'Øvrige' til afgørelser fra Ungdomskriminalitetsnævnet, mens det er uvist, hvor de resterende seks institutioner opgør disse. Dette bidrager til en usikkerhed omkring de årlige statistikker, hvorfor vores undersøgelse er begrænset af kvaliteten af det kvantitative datamateriale, der opgøres af Danske Regioner.

Desuden gælder det for statistikken fra Danske Regioner, at den er behæftet med fejl. Vi har henvendt os til Danske Regioner for at få genberegnet den årlige statistik. Dette har ikke været muligt. Derfor har vi selv beregnet andele, gennemsnit og indeksering. Vi har så vidt muligt kontrolleret for usikkerheder, men der må på grund af den lave datakvalitet påberegnes en mindre usikkerhed, hvorfor vi i rapporten primært hæfter os ved de overordnede tendenser. Da disse tendenser er entydige, har den ringe datakvalitet imidlertid ikke betydning for vores overordnede konklusioner.

Til at kvalificere analysen inddrages en række kilder, herunder Ankestyrelsens

rapport "Undersøgelse om det pædagogiske grundlag på de sikrede institutioner" fra 2018, Folketingets Ombudsmands temarapport "Unge i sikrede døgninstitutioner" fra 2017 samt evalueringer, rapporter og artikler fra myndigheder, regioner, kommuner, foreninger og forskere.

1.3.3 SAGSGENNGANG

Lektor, ph.d. Ann-Karina Henriksen foretager en kortlægning af området på baggrund af 28 sager om børn og unge, der har været socialt anbragt på sikret institution. Sagerne er tilfældigt udvalgt og rekvireret fra fire store kommuner og fire mindre kommuner, hvor anbringelsen primært har fundet sted i 2018. Sagsmaterialet består af indstillingen til og afgørelsen om sikret anbringelse med bilag såsom børnefaglige undersøgelser, handleplaner, status fra indsatser/opholdssteder, uddrag fra journaler, psykologiske/psykiatriske udredninger og lignende. Derudover er der foretaget ni supplerende interviews med sagsbehandler og barnet eller den unge for at afklare forhold vedrørende beslutningen om sikret anbringelse, anbringelsens vilkår og formål samt den efterfølgende indsats.

På baggrund af dette materiale foretager Ann-Karina Henriksen en analyse af forholdene omkring sikret anbringelse, hvad der karakteriserer gruppen af socialt anbragte, og hvordan deres konkrete erfaringer med at være frihedsberøvet opleves.

1.3.4 INTERVIEWS OG MØDER MV.

For at sikre en bred og nuanceret forståelse af sikrede institutioner og sociale anbringelser har vi gennemført interviews med den øverste leder for samtlige af de otte sikrede institutioner i Danmark. Disse interviews er gennemført som optagne telefoninterviews af cirka en times varighed, og de har primært centreret sig om den konkrete praksis på institutionerne,

herunder brug af husordener, magtanvendelser samt forholdene for retligt og socialt anbragte.

Interviewene gengives i rapporten i anonymiseret form, da det ikke er rapportens formål at undersøge problemstillinger på enkelte institutioner, men derimod bredt at præsentere og afdække praksis på de otte sikrede institutioner. I de tilfælde, hvor der gengives citater fra ledere, hvor der omtales konkrete anbragte børn og unge, er disse citater indholdsmæssigt ændrede af etiske hensyn. Der ændres i oplysningerne omkring barnet eller den unge på måder, så barnet eller den unge er sikret anonymitet og ikke kan genkendes.

Herudover har vi holdt møder med relevante myndigheder, foreninger og forskere, og vi har diskuteret projektets problemstillinger og resultater med blandt andre ADHD-foreningen, Børns Vilkår, Den Sociale Døgnvagt, DIGNITY – Dansk Institut mod Tortur, lektor Ann-Karina Henriksen fra Københavns Professionshøjskole, seniorforsker Tea Bengtsson fra VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd samt Social- og Indenrigsministeriet.

Vi har ud over disse interessenter haft rapporten sendt i høring hos alle ledere af de sikrede institutioner, Børnerådet, Danske Regioner, DH – Danske Handicaporganisationer, KL – Kommunernes Landsforening, Landsforeningen Autisme, Landsforeningen mod spiseforstyrrelser og selvskade, lektor Martin Hoffmann fra Professionshøjskolen Absalon, Socialpædagogerne samt Socialstyrelsen.

Vi har desuden kontrolleret rigtigheden af oplysninger ved at kontakte samtlige fem socialtilsyn.

KAPITEL 2

KARAKTERISTIK OG UDVIKLINGSTENDENSER

2.1 SIKREDE DØGNINSTITUTIONER

Sikrede institutioner er en særlig slags døgninstitution for børn og unge, hvor yderdøre og vinduer til alle tider må være aflåst, og beboerne er frihedsberøvede. En anbringelse på en sikret institution – uanset begrundelsen – medfører døgnbemanding af socialpædagogisk uddannet personale, der vil forsøge at stoppe en eskalerende situation, begrænse et stofmisbrug, fastholde et skoleforløb og eventuelt udrede barnet psykologisk, psykiatrisk og/eller socialt. Da sikret anbringelse er en midlertidig foranstaltning, er formålet desuden at forberede barnet på hverdagen efter anbringelsen.

Institutionerne befinder sig i et spændingsfelt mellem hjælp og kontrol, idet de ekskluderer barnet eller den unge fra sit nærmiljø og det omgivende samfund, samtidig med at de tilstræber en efterfølgende øget samfundsmæssig integration af barnet eller den unge. Formålet er således at hjælpe, behandle og skærme sårbare børn og unge, men det er indlejret som en præmis i den sikrede institution, at noget af dette arbejde foregår ved magtanvendelse.¹⁰

En lang periode med faldende ungdomskriminalitet har derudover haft stor betydning for indretningen af de sikrede institutioner.¹¹ Tidligere oplevede de sikrede institutioner voldsom overbelægning og mangel på pladser, hvorfor kapaciteten blev udbygget. I 2010 var der således 145 normerede pladser. Udbygning af kapaciteten havde ikke nogen entydig sammenhæng med en øget eller forandret ungdomskriminalitet, men snarere et stigende

politisk ønske om, at kriminelle unge i højere grad skulle kontrolleres gennem indespærring.¹²

Det konsekvente fald i kriminalitetsraten har efterfølgende ført til en gradvis nedskalering af institutionernes størrelse, så de i dag rummer 106 normerede pladser.¹³ Nedskaleringen af normerede, sikrede pladser kan ikke forklares ved, at flere konkurrerende specialiserede tilbud er etableret – i særdeleshed ikke tilbud i krydsfeltet mellem psykiatri og pædagogisk døgninstitution.¹⁴ I samme periode som nedskaleringen er sket, er brugen af sociale anbringelser steget markant.

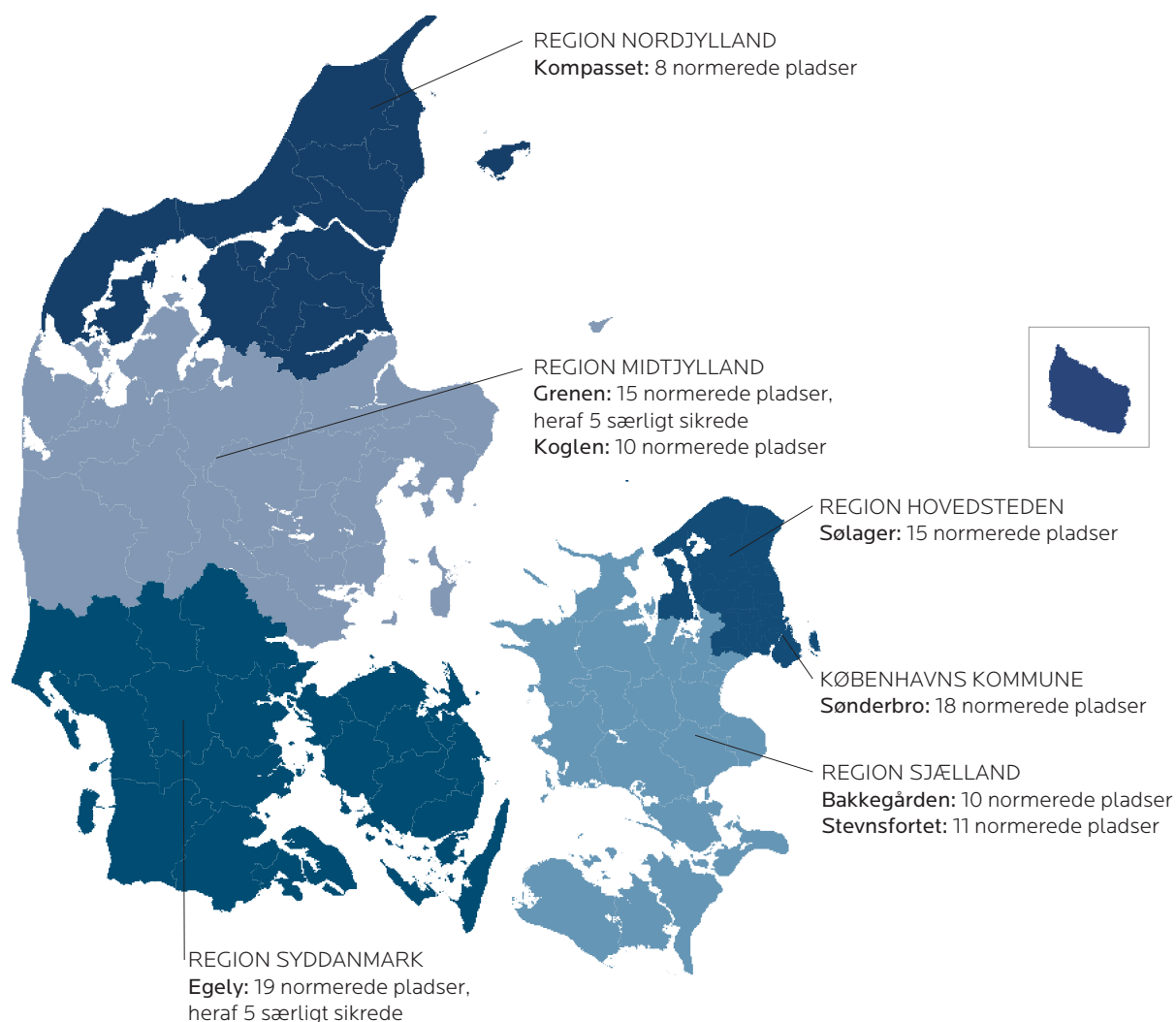
Der findes i Danmark otte sikrede institutioner, hvoraf de syv drives af regionerne, og den ottende drives af Københavns Kommune.

De otte sikrede institutioner ligger fordelt ud over Danmark og skal alle kunne håndtere den samlede målgruppe af børn og unge under 18 år på et landsdækkende plan. Der er i alt 106 normerede døgninstitutionspladser. Selvom en kommunes sagsbehandler ved anbringelsen vægter nærhedskriteriet til familie, kan mangel på ledige pladser eller beboersammensætningen på de enkelte institutioner betyde, at barnet anbringes på en institution langt fra hjemmet. Derudover har de enkelte institutioner i større eller mindre grad oparbejdet en bestemt kapacitetsopbygning og -erfaring. De har dermed specialiseret sig i en særlig gruppe af unge og nogle bestemte problemstillinger, hvilket har givet dem titlen af kompetencecentre. Der findes fire kompetencecentre fordelt på fem institutioner

- Kompetencecenter for viden om børn og unge med psykiatrinære problemstillinger ved Grenen, Region Midtjylland, og Egely, Region Syddanmark
- Kompetencecenter for børn og unge med kognitive handicap og kriminel adfærd ved Bakkegården, Region Sjælland
- Kompetencecenter for 12-14-årige i sikret regi ved Sønderbro, Københavns Kommune
- Kompetencecenter for minoritetsetniske unge, der har eller har haft en kriminel adfærd, ved Sølager, Region Hovedstaden

Uanset at disse institutioner er specialiserede som kompetencecentre, modtager de ikke udelukkende børn og unge inden for den specialiserede målgruppe. Alle institutioner har både retligt og socialt anbragte børn og unge, jf. nærmere nedenfor afsnit 2.3, men forholdet mellem retligt og socialt anbragte varierer fra institution til institution, ligesom det inden for den enkelte institution varierer over tid. Herudover kan forholdet være påvirket af den geografiske placering af institutionen samt kommunernes anbringelsespraksis.

FIGUR 1 - KORT OVER DE SIKREDE INSTITUTIONER I DANMARK. 2020.

¹⁵ Kilde: Danske Regioner

2.2 FRIHEDSINDGREB

En anbringelse på sikret institution medfører store indgreb i de anbragte børn og unges frihedsrettigheder, da anbringelsen indebærer en stor grad af kontrol og sikring.

De sikrede institutioner er omgivet af hegn – i nogle tilfælde med pigtråd – for at undgå, at de anbragte børn og unge flygter, såkaldt rømning. Alle indendørs fællesarealer på de sikrede institutioner er tv-overvågede¹⁶, og alle døre til de anbragte børn og unges værelser er udstyret med en døralarm.¹⁷

De rammer og restriktioner, som anbragte børn og unge kan møde på de sikrede institutioner, er et resultat af tre forhold. For det første er de en følge af institutionernes generelle husordener¹⁸, som gælder ensartet for alle uanset anbringelsesgrundlag. De gælder ens, fordi man generelt ikke tager hensyn til anbringelsesgrundlag, når man placerer de unge på institutionerne. Institutionens leder kan dog beslutte, at de fastsatte regler kan fraviges for bestemte børn og unge, hvis særlige forhold taler herfor.¹⁹

Husordnerne drejer sig ofte om hverdagens nødvendige rutiner såsom vækning, sengetid og undervisning. Men de omhandler også frihedsbegrænsninger som låste værelsesdøre om natten og begrænsede besøgs- og telefontider, der giver indskrænkede kontaktmuligheder til eksempelvis forældre og venner. For eksempel forbyder flertallet af husordener adgang til og brug af egen mobiltelefon eller computer, og man får først mobiltelefonen tilbage ved udskrivning eller helt ekstraordinært ved udgang.

For det andet kan barnet eller den unge være underlagt særlige vilkår som eksempelvis besøgs-, brev- eller telefonkontrol.²⁰ I sådanne tilfælde kan personalet på anbringelsesstedet eller politiet foretage kontrol med barnets eller den unges brevveksling, telefonsamtaler og

anden kommunikation med bestemte personer uden for institutionen eller kræve, at besøg foregår overvågede. De fleste retligt anbragte unge er underlagt disse vilkår, mens det kun er tilfældet for få socialt anbragte.

Det kan i praksis være vanskeligt at opretholde eller sikre besøgs-, brev- og telefonkontrol for retligt anbragte, hvis samme indskrænkninger ikke gælder for socialt anbragte. Flertallet af institutionerne har da også indført generelle begrænsninger for både retlig og socialt anbragte, hvorfor socialt anbragte på flertallet af institutionerne heller ikke har adgang til egen telefon eller computer.²¹

For det tredje har personalet vide beføjelser til at bruge magtanvendelse og foretage andre indgreb i barnets eller den unges selvbestemmelsesret. Eksempelvis kan personalet anvende fysisk magt, når et barn eller en ung overtræder regler i husordenen, og magtanvendelsen er nødvendig for at bringe overtrædelsen til ophør.²²

Ved ankomst kan personalet undersøge barnets eller den unges tøj, tasker og ejendele.²³ Under anbringelsen kan personalet desuden også før og efter besøg undersøge barnets eller den unges værelse samt foretage kropsvisitation.²⁴ Personalet kan i den forbindelse kræve, at barnet eller den unge tager sit tøj af.²⁵

På sikrede døgninstitutioner er det som nævnt tilladt at have yderdøre og vinduer konstant aflåst.²⁶ At der er tale om en mulighed og ikke et krav kunne give indtryk af, at aflåsningen baserer sig på løbende vurderinger, men det er ikke tilfældet. På sikrede institutioner er yderdøre og vinduer til alle tider låst og kontrolleret af personalet.²⁷

Alle sikrede institutioner praktiserer desuden, at værelsesdørene om natten låses udefra af personalet.²⁸ Der skal søges om tilladelse hertil af det lokale socialtilsyn.²⁹ Vinduerne på

værelserne er med tremmer, gitter eller særligt brudsikkert glas, som ikke kan åbnes. Når dørene ikke er låst, vil der altid være en ansat til stede.

Lederen af en sikret døgninstitution kan desuden beslutte at isolere et barn eller en ung, når der er overhængende fare for, at barnet eller den unge skader sig selv eller andre. Ved isolation forstås afsondring i et særligt indrettet rum, hvor barnet eller den unge kan låses inde i op til to timer.³⁰ Hvis et barn eller en ung med psykiske lidelser isoleres, skal der tilkaldes en psykiater, der skal tage stilling til eventuel indlæggelse på en børne- eller ungdomspsykiatrisk afdeling.³¹

2.3 DE FORSKELLIGE ANBRINGELSESGRUNDLAG

Børn og unge kan anbringes på sikrede døgninstitutioner på et strafferetligt, socialretligt eller udlændingeretligt grundlag.

2.3.1 RETLIGE ANBRINGELSER

En retlig anbringelse af en ung på en sikret institution kan ske som et led i eller konsekvens af en straffesag.³² Det er retten, der træffer afgørelse om en sådan anbringelse på grundlag af regler i retsplejeloven, straffeloven eller straffuldbyrdsloven.

Langt de fleste unge, som er anbragt på sikrede institutioner, er anbragt i såkaldt varetægtssurrogat, hvor institutionsopholdet træder i stedet for varetægtsfængsling.³³

De sikrede institutioner fungerer i den sammenhæng som alternativ til arresthuse, hvor de unge ellers ville blive placeret sammen med voksne, som er mistænkt for kriminalitet. Unge, som anbringes i varetægtssurrogat, er mellem 15 og 17 år³⁴ og sigtet for kriminalitet af en vis grovhed, men endnu ikke dømt. Hensynene bag anbringelse i varetægtssurrogat er ligesom ved varetægtsfængsling at undgå flugt eller forhindre, at den sigtede begår ny kriminalitet eller vanskeliggør efterforskningen.³⁵ I

særlige tilfælde kan der endvidere ske varetægtsfængsling af hensyn til retsfølelsen.³⁶

Herudover kan unge være anbragt på en sikret institution som led i en ungdomssanktion.³⁷ En ungdomssanktion er et alternativ til ubetinget fængselsstraf for unge mellem 15 og 17 år, som er dømt for grov personfarlig kriminalitet eller anden alvorlig kriminalitet. Ungdomssanktionen består af et struktureret og kontrolleret socialpædagogisk forløb af to års varighed. Forløbet indledes som udgangspunkt med et ophold på en sikret institution, som blandt andet har til formål at få standset den unges kriminelle handlinger ved at fjerne den unge fra sit lokalmiljø, efterfulgt af en anbringelse under lempeligere forhold, for eksempel på en åben døgninstitution, og afsluttes med en periode i ambulant regi med tilsyn af de sociale myndigheder. Det indledende ophold på en sikret institution kan have en varighed på op til 12 måneder,³⁸ men forudsættes i almindelighed at være på omkring to måneder.³⁹

Ganske få unge mellem 15 og 17 år bliver desuden anbragt på sikret institution som led i afsoningen af en almindelig straffedom. En sådan anbringelse forudsætter, at en af betingelserne for at iværksætte en social anbringelse også er til stede, jf. straks nedenfor.⁴⁰ Ophold på en sikret institution som led i afsoning må højst vare 14 måneder.⁴¹

2.3.2 SOCIALE ANBRINGELSER

En kommune kan træffe afgørelse om en social anbringelse af et barn eller en ung uden for hjemmet, når anbringelsen må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til barnets eller den unges behov for støtte.⁴²

Det følger af servicelovens § 63 b, at der kan ske social anbringelse af børn og unge mellem 12 og 17 år⁴³ på en sikret institution af tre grunde:

1. det er absolut påkrævet for at afværge, at barnet eller den unge skader sig selv

eller andre, og risikoen for skade ikke på forsvarlig måde kan afværges ved andre mere lempelige forholdsregler (farlighedskriteriet),

2. det i en indledende iagttagelsesperiode er absolut påkrævet for at tilvejebringe et grundlag for den videre socialpædagogiske behandling (pædagogisk observation), eller
3. det på baggrund af den indledende iagttagelsesperiode fastslås, at det er absolut påkrævet, at der iværksættes et længerevarende behandlingsforløb på en sikret afdeling eller døgninstitution (længerevarende behandling).

Fælles for de tre anbringelsesgrunde er, at kommunernes sagsbehandlere skal have afprøvet alle andre mere lempelige muligheder eller fundet dem utilstrækkelige, således at opholdet på sikret institution betragtes som absolut nødvendigt.

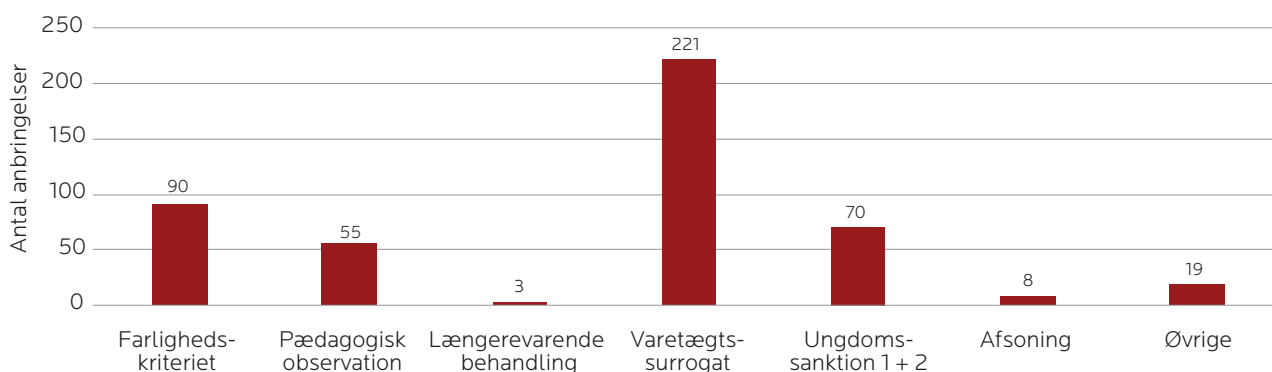
Anbringelse på en sikret institution kan både ske frivilligt og tvangsmæssigt, men sagen skal i begge tilfælde forelægges børn- og ungeudvalget i kommunen, der træffer en afgørelse.⁴⁴ Det sker med henblik på at sikre barnets eller den unges retssikkerhed.

Årsagen er, at en sikret institution, uanset om der foreligger samtykke til anbringelsen eller ej, vil indebære en frihedsberøvelse af barnet, idet institutionen netop er kendetegnet ved aflåste døre og vinduer, indhegning, overvågning, mv.

Herudover kan Ungdomskriminalitetsnævnet træffe afgørelse om, at børn og unge i alderen 12 til 17 år,⁴⁵ som er mistænkt eller dømt for alvorlig kriminalitet, skal anbringes socialt på en sikret institution.⁴⁶ Bestemmelserne om anbringelse på sikret institution i lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet svarer indholdsmæssigt til reglerne herom i serviceloven og skal administreres i overensstemmelse hermed. Grundene til den sociale anbringelse er således de samme som efter servicelovens § 63 b (nr. 1, 2 og 3 ovenfor).

En social anbringelse på sikret institution kan afhængigt af anbringelsesgrunden og den unges alder i udgangspunktet være af en varighed på højst tre eller seks måneder. Kommunen kan dog dispensere fra denne grænse for en ny periode, hvis betingelserne for anbringelse på sikret institution fortsat er opfyldt.⁴⁷ Længden af den periode, der

FIGUR 2 - ANTAL ANBRINGELSER FORDELT PÅ ANBRINGELSESGRUNDLAG. 2019.

Kilde: Danske Regioners "Den årlige statistik for de sikrede institutioner 2019".⁴⁸ Sociale anbringelser omfatter farlighedskriteriet, pædagogisk observation og længerevarende behandling. Retlige anbringelser omfatter varetægtsurrogat, ungdomssanktion 1 + 2 og afsoning. Øvrige omfatter udlændingeretlige anbringelser og i nogle tilfælde anbringelser efter afgørelse fra Ungdomskriminalitetsnævnet.

kan forlænges med, afhænger igen af anbringelsesgrunden og den unges alder, men varigheden af en social anbringelse kan maksimalt være 12 måneder for unge over 15 år og maksimalt ni måneder for børn og unge under 15 år.⁴⁹

2.3.3 UDLÆNDERETLIGE ANBRINGELSER

Endelig kan børn og unge anbringes på sikrede døgninstitutioner på grundlag af bestemmelser i udlændingeloven.

Det gælder for det første udlændinge under 15 år uden lovligt ophold i Danmark, der frihedsberøves efter reglerne i udlændingelovens §§ 36-37 i forbindelse med sager om afvisning, udvisning eller udsendelse af Danmark.⁵⁰

For det andet kan børn og unge-udvalget i en kommune træffe afgørelse om, at en uledsaget mindreårig udlænding, der opholder sig på et af udlændingestyrelsens indkvarteringssteder, i stedet skal anbringes på en sikret døgninstitution.⁵¹ I sådanne tilfælde skal der være en åbenbar risiko for, at den

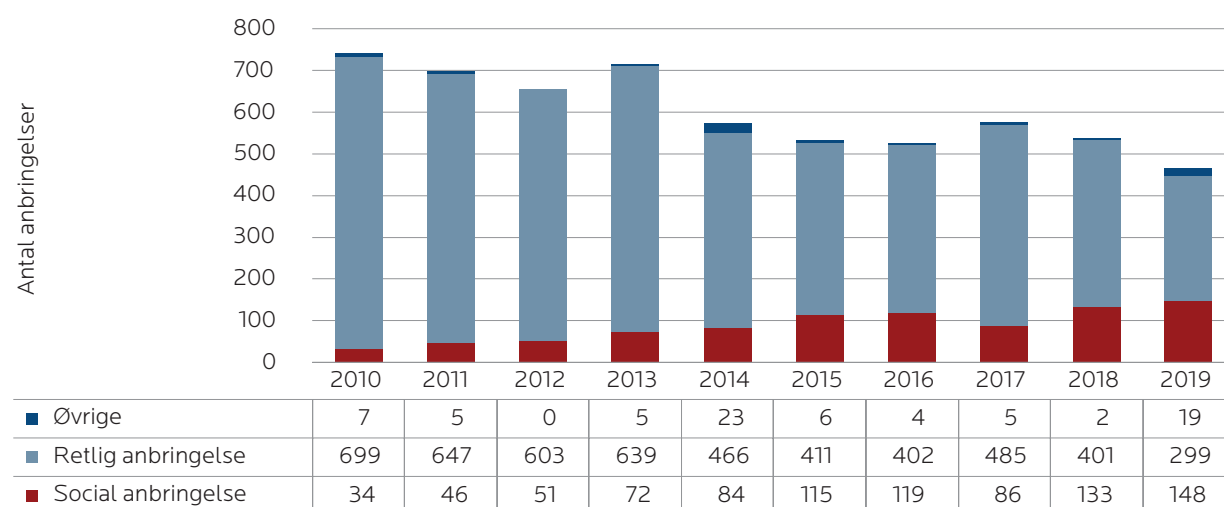
pågældendes sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af misbrugsproblemer, kriminel adfærd eller andre adfærds- eller tilpasningsproblemer.⁵² Herudover svarer betingelserne for anbringelse på sikret institution og fremgangsmåden herfor i vidt omfang til reglerne i serviceloven. Der er dog taget højde for de særlige forhold, som gælder for uledsagede mindreårige udlændinge, herunder at de opholder sig i Danmark uden forældre, hvorfor der ikke er behov for at undersøge forældrenes forhold i forbindelse med en anbringelsessag.

2.4 UDVIKLINGEN I SIKREDE ANBRINGELSER

2.4.1 FLERE BØRN OG UNGE ANBRINGES AF SOCIALE ÅRSAGER

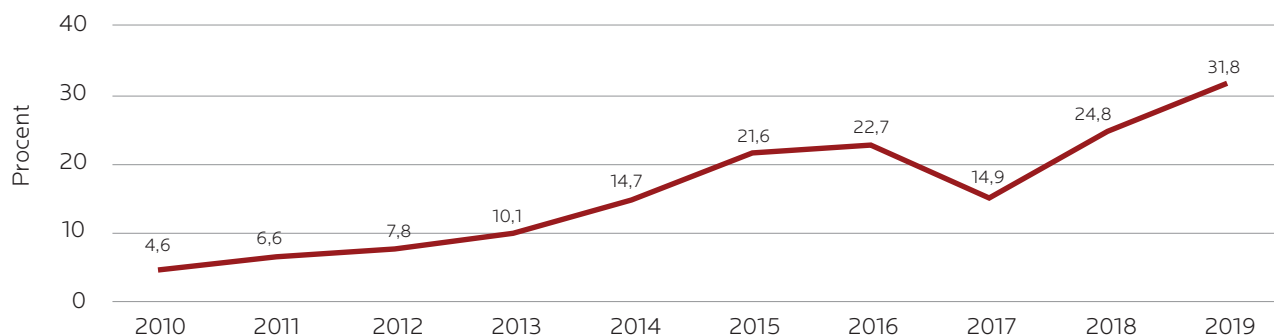
Siden 2006 er antallet af anbringelser på sikret institution faldet fra 898 til 462 i 2019.⁵³ Det skyldes primært et stort fald i retlige anbringelser som konsekvens af det samtidige markante fald i ungdomskriminalitet.⁵⁴ Tager man udgangspunkt i de seneste ti år, ser udviklingen i anbringelser på sikret institution ud som følgende figur.

FIGUR 3 - ANTAL ANBRINGELSER PÅ SIKRET INSTITUTION. 2010-2019.

Kilde: Danske Regioners "Den årlige statistik for de sikrede institutioner 2019". Øvrige omfatter udlændingeretlige anbringelser og – for så vidt angår 2019 – i nogle tilfælde anbringelser efter afgørelse fra Ungdomskriminalitetsnævnet.⁵⁵

FIGUR 4 - UDVIKLINGEN I ANDELEN AF SOCIALE ANBRINGELSER. 2010-2019.

Kilde: Danske Regioners "Den årlige statistik for de sikrede institutioner 2019".⁵⁶

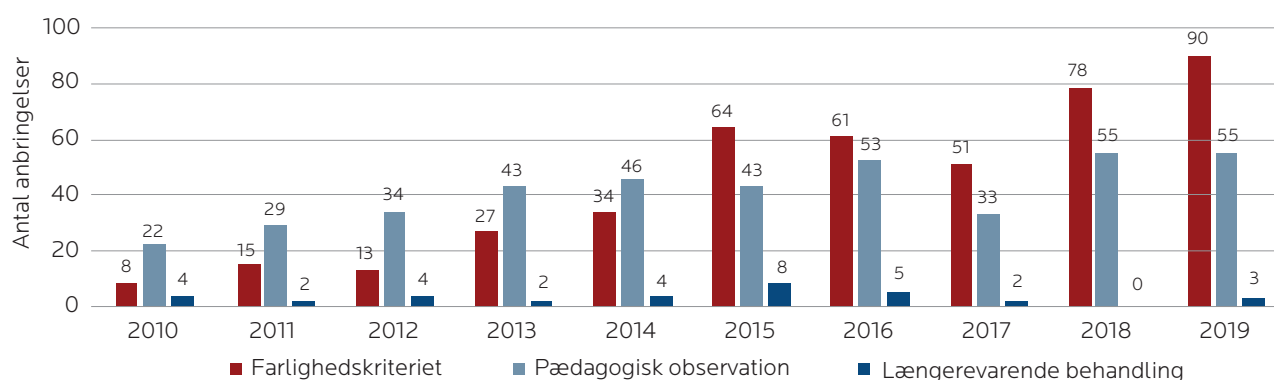
Som det fremgår, er antallet af sociale anbringelser på sikret institution stigende, hvilket er bemærkelsesværdigt i en periode, hvor det samlede antal anbringelser på sikret institution er stærkt faldende. Således er både antal og andel af sociale anbringelser stigende.

Andelen af sociale anbringelser var lavest i 2010, hvor under hver tyvende anbringelse på de sikrede institutioner var en social anbringelse (4,6 %), svarende til 34

anbringelser. I 2019 var det næsten hver tredje anbringelse (31,8 %), svarende til 148 sociale anbringelser. Udviklingen var særligt markant fra 2018 til 2019.

Nedenfor illustreres udviklingen i sociale anbringelser over tid fordelt på de tre anbringelseskriterier omtalt i afsnit 2.3.2, henholdsvis farlighedskriteriet, pædagogisk observation og længerevarende behandling.

FIGUR 5 - ANTAL SOCIALE ANBRINGELSER FORDELT PÅ ANBRINGELSESGRUNDLAG. 2010-2019.

Kilde: Danske Regioners "Den årlige statistik for de sikrede institutioner 2019".⁵⁷

Der er særligt sket en stigning med hensyn til børn og unge, som anbringes efter farlighedskriteriet. Som det fremgår, er det denne type af sociale anbringelser, der siden 2015 foretages flest af. Der foretages næstflest pædagogiske observationer og kun ganske få længerevarende behandlinger.

Stigningen i kommunernes brug af sikrede institutioner fordeler sig dermed ikke ligeligt mellem de tre sociale anbringelsesgrunde, men gælder i særdeleshed for anbringelse efter farlighedskriteriet. Denne udvikling ses særligt tydeligt, hvis man indekserer tallene, således at tallene fra år 2010 sættes til indeks 100.

Hvor den forudgående graf illustrerer udviklingen i antal, belyser følgende indekserede graf den proportionelle udvikling over tid.

Her bliver det særligt tydeligt, at brugen af farlighedskriteriet ved sikret anbringelse er steget markant, og at denne stigning særligt har fundet sted siden år 2013.

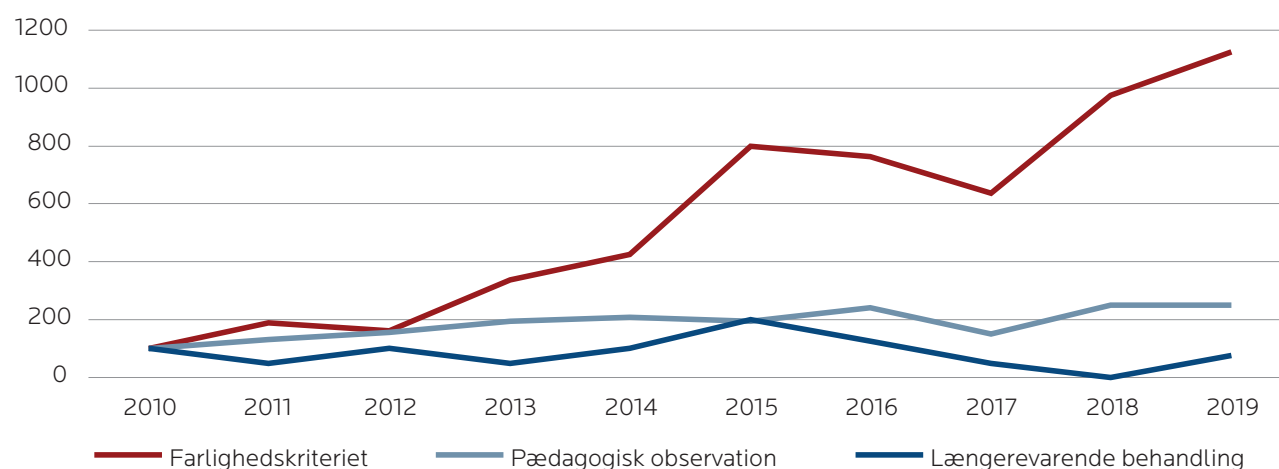
2.4.2 ANBRINGESELÆNGDERNE ER STIGENDE

Opgørelser fra Danske Regioner fastslår, at det gennemsnitlige antal opholdsdage for alle anbringelser på sikrede institutioner er mere end fordoblet, fra 31 dage i 1996 til 70 dage i 2019.⁵⁸

Imidlertid er de socialt anbragte i gennemsnit anbragt væsentligt længere tid end de retligt anbragte. I 2019 var socialt anbragte i gennemsnit anbragt 84,2 dage, mens retligt anbragte i gennemsnit havde 63,2 anbringelsesdage på sikret institution.

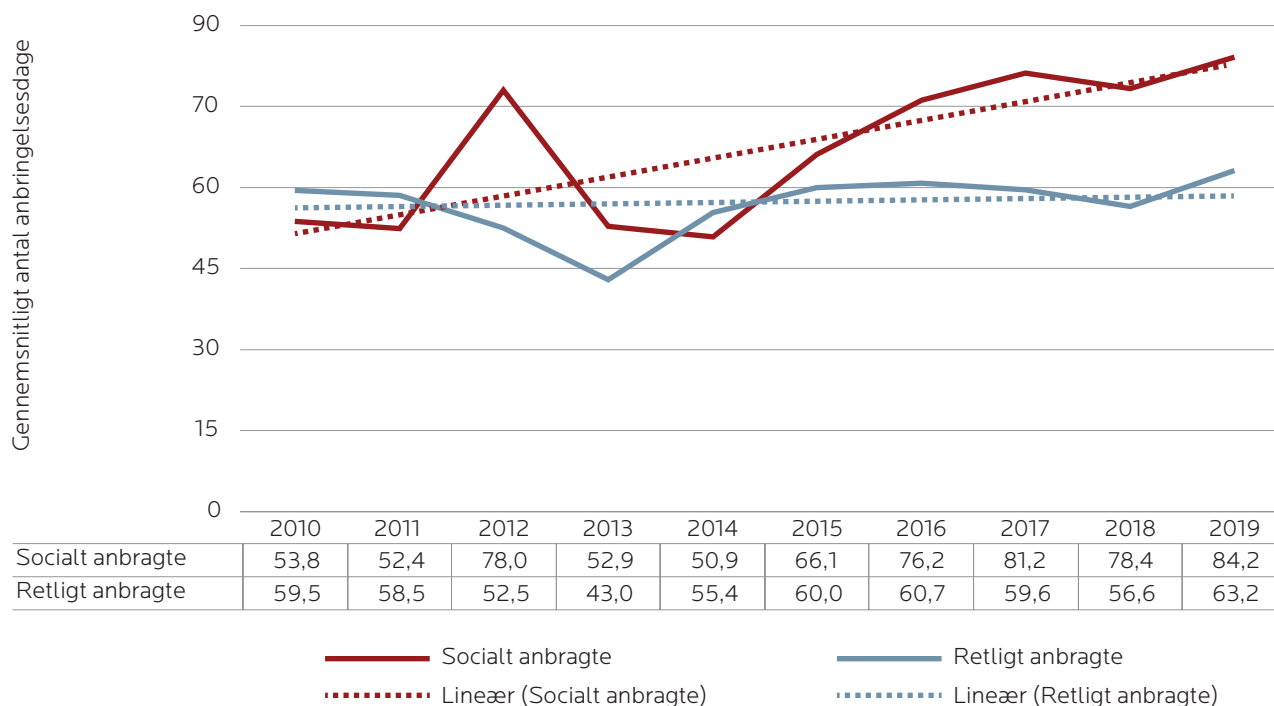
Noget af forskellen i anbringelseslængder kan forklares ved, at længden af retlige anbringelser alene afhænger af politi og domstole og således af efterforskningens og straffesagens forløb, mens sociale anbringelseslængde tager udgangspunkt i pædagogiske initiativer og de i anbringelsen beskrevne vilkår (eksempelvis psykologisk udredning). Denne forskel mellem de faktorer, der kan påvirke længden af henholdsvis retlige og sociale anbringelser, kan imidlertid ikke forklare udviklingen over tid.

FIGUR 6 - INDEKSERET UDVIKLING I SOCIALE ANBRINGELSER. INDEKS 2010 = 100. 2010-2019.

Kilde: Danske Regioners "Den årlige statistik for de sikrede institutioner 2019".⁵⁹

FIGUR 7 - GENNEMSNITLIG ANBRINGESELÆNGDE FORDELT PÅ ANBRINGESELGRUNDLAG. 2010-2019.

Kilde: Danske Regioners "Den årlige statistik for de sikrede institutioner 2019".⁶⁰

Ud over enkelte udsving er antal opholdsdage for retligt anbragte særdeles stabilt over tid fra 59,5 dage i 2010 til 63,2 dage i 2019. Udviklingen for socialt anbragte er en helt anden, hvilket er særligt tydeligt ved den anførte lineære tendenslinje i grafen.

Socialt anbragte børn og unge opholder sig i gennemsnit mere end en måned længere på den sikrede institution i 2019 sammenlignet med 2010 med en stigning fra 53,8 dage til 84,2 dage.

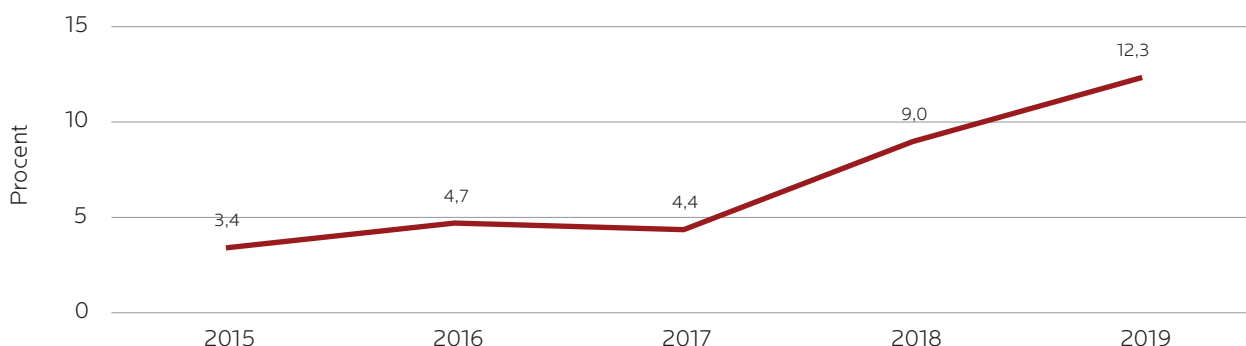
Samlet set anbringes således ikke kun flere børn og unge socialt af kommunerne. Når først de anbringes, frihedsberøves de på institutionerne væsentligt længere end retligt anbragte og i væsentligt længere tid, end de tidligere blev.

2.4.3 FLERE HELT UNGE ANBRINGES OG I LÆNGERE TID

Grundet detaljeringsgraden af opgørelserne fra Danske Regioner er det ikke muligt at analysere aldersfordelingen for socialt anbragte alene. Vi har i forhold til alder kun adgang til data i perioden 2015-2019, hvorfor der må tages det forbehold, at vi kun har relativt få datapunkter at vise en udvikling ud fra, og at enkelte forskelle dermed kan syne af store udsving. Derfor vil vi særligt tage udgangspunkt i de mere generelle tendenser.

For at være retligt anbragt skal den unge være over den kriminelle lavalder, det vil sige 15 år. Socialt anbragte kan imidlertid både være over og under 15 år. Opdeler man de anbragte i to aldersgrupper, henholdsvis 10-14 år og 15-18+ år, vil der ikke være nogen retligt anbragte

FIGUR 8 - UDVIKLINGEN I ANDELEN AF 10-14-ÅRIGE. 2015-2019.

Kilde: Danske Regioners "Den årlige statistik for de sikrede institutioner" for årene 2015, 2016, 2017, 2018 og 2019.⁶¹

i gruppen af 10-14-årige, mens de unge i gruppen 15-18+ år består af såvel retligt som socialt og udlændingeretligt anbragte. Der er siden 2015 sket en stærk stigning i andelen af helt unge personer, der anbringes på sikret institution:

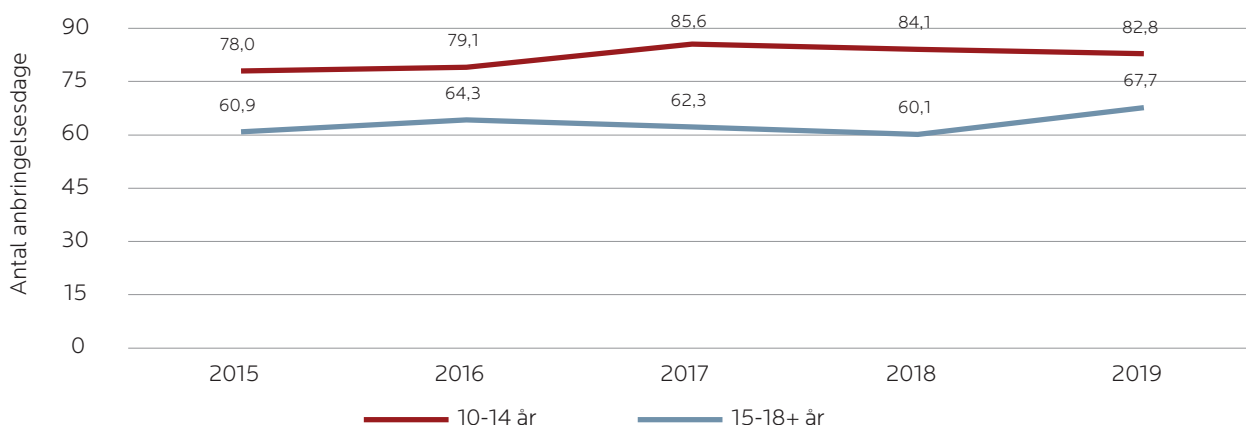
Af tallene fremgår, at der næsten er sket en firedobling af andelen af 10-14-årige fra 2015 til 2019. De sikrede institutioner huser således i stigende grad en særlig udsat gruppe af helt

unge anbragte, og denne udvikling er især sket i 2018 og 2019, hvor markant flere helt unge er anbragt på sikret institution.

Samtidig viser tallene, at når børn og unge under 15 år anbringes på sikret institution, opholder de sig på institutionerne i væsentligt længere tid end unge over 15 år.

Gruppen af anbragte i alderen 10-14 år er i hele perioden 2015-2019 anbragt i væsentligt

FIGUR 9 - GENNEMSNITLIG ANBRINGESELÆNGDE FORDELT PÅ ALDERSGRUPPER. RETLIGE, SOCIALE OG UDLÆNDERETLIGE ANBRINGELSER. 2015-2019.

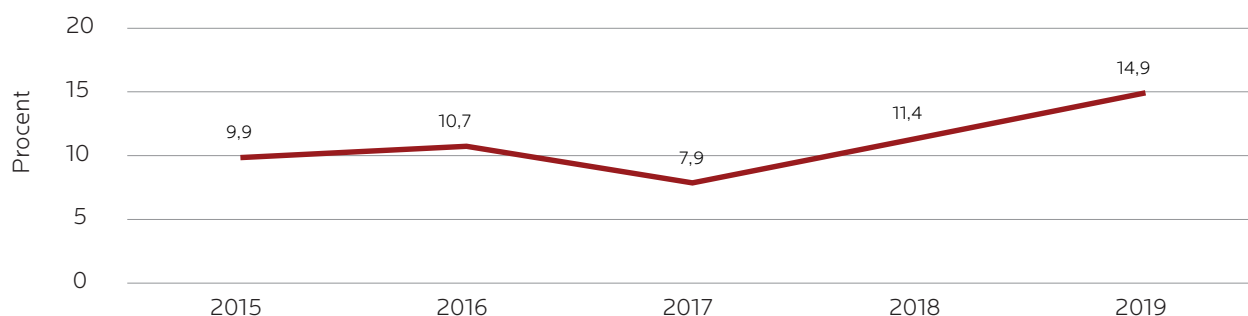
Kilde: Danske Regioners "Den årlige statistik for de sikrede institutioner" for årene 2015, 2016, 2017, 2018 og 2019.⁶²

længere tid. Hvor 10-14-årige i gennemsnit i 2015 havde cirka 17 anbringelsesdage mere end gruppen af 15-18+ årige, er denne forskel i 2018 vokset til, at gruppen af helt unge personer i gennemsnit er anbragt i mere end tre uger længere end den ældre gruppe. I 2019 er der igen cirka 15 anbringelsesdage til forskel, hvorfor den umiddelbare tendens er, at forskellen mellem de to grupper er nogenlunde stabil over perioden.

2.4.4 FLERE PIGER ANBRINGES OG I LÆNGERE TID END DRENGE

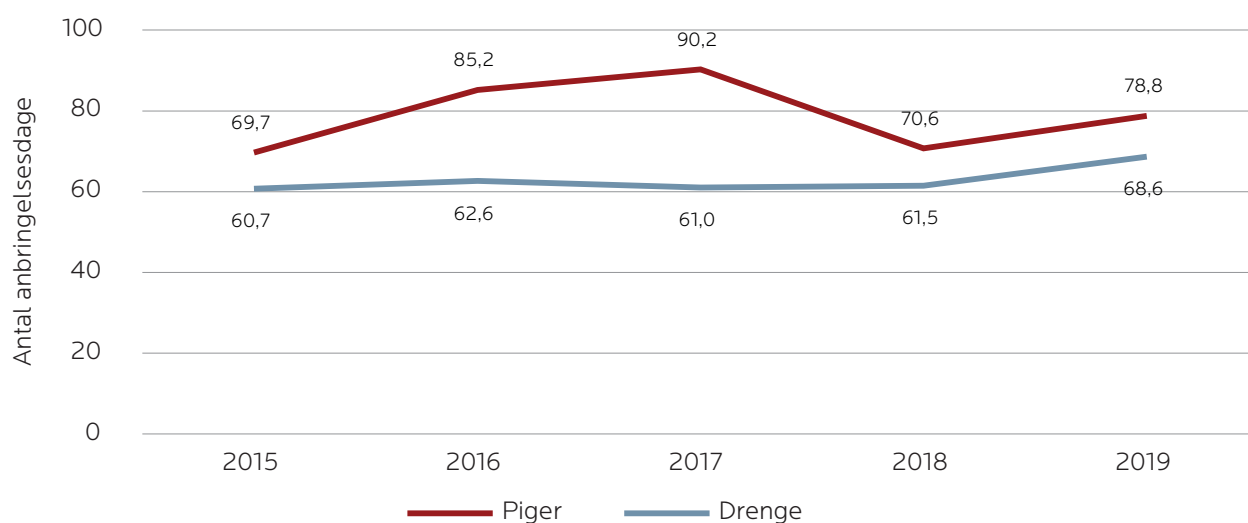
Køn indgår først som variabel i Danske Regioners oversigter fra 2015 og frem, og vi har således ikke adgang til data før dette tidspunkt. Derfor skal der i forhold til køn tages det forbehold, at vi har adgang til relativt få punkter i forhold til at vise en udvikling, og derfor vil vi kun her kunne analysere på de mere overordnede tendenser.

FIGUR 10 - UDVIKLINGEN I ANDELEN AF PIGER. RETLIGE, SOCIALE OG UDLÆNDERETLIGE ANBRINGELSER. 2015-2019.

Kilde: Danske Regioners "Den årlige statistik for de sikrede institutioner i 2019".⁶³

FIGUR 11 - GENNEMSNITLIG ANBRINGESELÆNGDE FORDELT PÅ KØN. RETLIGE, SOCIALE OG UDLÆNDERETLIGE ANBRINGELSER. 2015-2019.

Kilde: Danske Regioners "Den årlige statistik for de sikrede institutioner i 2019".⁶⁴

Grundet opgørelsernes kvalitet kan vi, ligesom med alder, ikke opgøre kønsfordelingen kun for socialt anbragte. Derfor gælder følgende to grafer over de anbragtes køn både retlige, sociale og udlænderretlige anbringelser.

Når man betragter kønsfordelingen over tid, er der sket en væsentlig stigning fra 2017-2019, men tager man forbehold for enkelte udsving og ser på den samlede periode, ligger andelen af piger indtil 2018 relativt stabilt på omkring 10 % af den samlede gruppe af retligt, socialt og udlænderretligt anbragte. I 2019 er der næsten sket en fordobling i andelen af piger siden 2017, og det må således antages, at piger udgør en stigende andel af de anbragte børn og unge på sikret institution.

Udviklingen over tid i gennemsnitlige antal opholdsdage svinger i høj grad. Her skal tages det forbehold, at gruppen af piger – som det fremgik af første graf – er væsentlig mindre end gruppen af drenge, hvorfor udsving i enkelte datapunkter kan få stor betydning for den samlede gennemsnitlige udvikling. Derfor er det ikke muligt på baggrund af de tilgængelige data med sikkerhed at konkludere, at pigers gennemsnitlige opholdstid er stigende eller faldende, om end kurven ser let stigende ud. Det væsentlige er imidlertid, at uanset udsving er pigers gennemsnitlige opholdstid længere og også væsentligt længere end drenges – særligt i 2016 og 2017. Drenges anbringelseslængde ligger desuden særdeles stabilt over tid på cirka 61 dage, bortset fra 2019, hvor drenges anbringelseslængde er steget til 68,6 dage.

KAPITEL 3

EKSISTERENDE VIDEN OG NORDISK PRAKSIS

3.1 FORSKNING I SIKRET ANBRINGELSE

Der eksisterer kun en begrænset forskningslitteratur om sikrede institutioner, og denne har primært fokuseret på de retligt anbragte. Der findes dog enkelte bidrag, der ligeledes har beskæftiget sig med sociale anbringelser. Vi vil i det følgende gennemgå den mest centrale forskning på området. Supplerende henvises der til rapporter og evalueringer fra offentlige myndigheder.

3.1.1 LIVET PÅ SIKRET INSTITUTION

Tea Bengtsson, seniorforsker ved VIVE, har forsket i anbragte børn og unges erfaringer med at være indespærret og deres hverdag på sikret institution. Bengtsson finder, at den primære oplevelse af anbringelsen er en altomsluttende kedsomhed, som børnene og de unge søger at modvirke gennem risikovillig adfærd. I modløshed over egen situation og manglende mulighed for selv at strukturere deres liv skaber de konflikt og modstand mod de institutionelle regler for derved at bryde hverdagen og kedsomheden og momentært genvinde kontrollen over deres liv.⁶⁵

Det samme finder Martin Hoffmann i sin ph.d., hvor han viser, at børnene og de unges forsøg på at genvinde kontrollen over eget liv kan fastholde dem i sikret anbringelse, fordi deres modstand mod institutionens regler og dermed deres udøvelse af selvbestemmelse kan føre til yderligere sanktioner imod dem og en tidsmæssig forlængelse af deres anbringelse.⁶⁶

Ann-Karina Henriksen, lektor på Københavns Professionshøjskole, har særligt forsket i

socialt anbragte og har ligeledes fokuseret på børn og unges erfaringer med en hverdag på sikret institution. Hun finder, at børnene og de unge oplever frihedsberøvelsen som en straf, og at særligt de socialt anbragte oplever anbringelsen med hegn, tremmer og låste døre som chokerende og fængselslignende. Dette fører til en følelse af uretfærdighed blandt de socialt anbragte børn og unge, hvor de ydre rammer bidrager til at skærpe følelsen af egen farlighed. Som en af de anbragte udtrykker det til Henriksen: "at være indespærret i et sted for kriminelle".⁶⁷ At anbragte børn og unge oplever anbringelsen på sikret institution som en straf genfindes ligeledes af Bengtsson, Ankestyrelsen og Socialstyrelsen.⁶⁸

Henriksen argumenterer for, at denne oplevelse af straf forstærkes af brugen af isolationslignende metoder, herunder sektionering, hvor barnet isoleres til eget værelse – fra kortere perioder og i indtil flere uger. Denne afskærmning fra fællesskabet kan ske, hvis eksempelvis den unge ikke vil gå i seng, opfører sig upassende ved bordet eller ikke ønsker at deltage i skemalagte aktiviteter. Henriksen er kritisk over for såvel antallet som længden af sektioneringer.⁶⁹

Denne kritik er ligeledes rejst af Folketingets Ombudsmand, der efter tilsyn påpeger, at sektionering bruges for ofte og rapporteres for usystematisk.⁷⁰ Ankestyrelsen fremhæver på lige fod med forskningen⁷¹, at et stort fokus på ydre styring⁷² igennem isolationslignende metoder og sanktionerende pædagogik kan få den unge til at fungere på institutionens

vilkår, men ikke i særlig grad pædagogisk forbereder den unge på livet efter sikret anbringelse.⁷³ Socialstyrelsen understreger, at problemet med en meget sanktionerende pædagogisk praksis er, at der ofte ikke er en logisk sammenhæng mellem handlingen, konsekvensen og sanktionen.⁷⁴

Henriksen kritiserer derudover, at sektionering på de enkelte institutioner omtales som "individuel tid" eller "refleksionstid", hvilket gennem en terapeutisk eller pædagogisk sprogbrug maskerer, at der er tale om straf.⁷⁵

Sektionering bruges dog ikke udelukkende som straf, men også forebyggende. På flertallet af institutionerne sektioneres de unge til værelset ved ankomst. Henriksen finder, at det af personalet forklares som et pædagogisk hensyn til den unge, idet man i denne periode kan lære institutionens regler at kende, ligesom den unge kan gennemgå en afrusningsfase.⁷⁶ Brugen af sektionering underbygges af Ankestyrelsen.⁷⁷

Sektionering varetager ligeledes et sikkerhedsmæssigt hensyn, da institutionerne ikke nødvendigvis modtager særligt mange informationer om de unge inden anbringelsen.⁷⁸ Denne isolation til eget værelse ved ankomst varer på flertallet af institutionerne en enkelt dag, mens det på én institution varer en hel uge.⁷⁹

3.1.2 KØN OG MARGINALISERING

Bengtsson har i sin forskning fundet, at der på en sikret institution hersker en særlig "gangster subkultur" blandt de unge. Denne kultur omslutter institutionen, og nytilkomne unge socialiseres til denne kulturs værdigrundlag, der centrerer sig om respekt, loyalitet og kriminalitet.⁸⁰ Subkulturen ses som værende stærkt knyttet til de marginaliserede positioner, de unge kommer fra, og som udtryk for et liv levet på gaden. Bengtsson argumenterer for, at de specifikke værdier i subkulturen må

forstås som formet i krydset mellem klasse, etnicitet og køn, og at en sikret institution er et særligt rum med potentiale for negativ socialisering mellem de unge.⁸¹ Sikret anbringelse kan således påvirke børn og unge gennem stigmatisering og kriminalisering, hvilket ligeledes fremhæves af Folketingets Ombudsmand – særligt for socialt anbragte.⁸² Denne bekymring for negativ socialisering og en forrælse af børne- og ungegruppen har ligeledes været rejst af Socialstyrelsen.⁸³

En lang række forskningsbidrag har – ligesom Bengtsson – kommenteret og kritiseret, at praksis på sikrede institutioner er kønnet.⁸⁴ Flertallet af anbragte på sikret institution er drenge, og flertallet af personalet er mænd, og det fremhæves i forskningen, at institutionen er designet til og orienteret mod at varetage de interesser og behov, institutionerne kulturelt tilskriver drenge.

Det gør sig eksempelvis gældende i fællesaktiviteter med metal- og træværksteder og fysisk krævende sportslige aktiviteter. Henriksen viser, at personalet i nogle tilfælde forsøger at inkludere pigerne, men at pigerne ofte ikke kan deltage på lige vilkår, fordi de mangler evner, styrke eller udholdenhed. Dermed marginaliseres piger ikke kun, fordi de ofte er den eneste pige på afdelingen, men yderligere igennem struktureringen af aktiviteter.⁸⁵

Forskningen understreger også, at disse logikker virker styrende for drengenes måde at være på, hvor særlige forventninger til dyrkelsen af kroppen, tekniske færdigheder og styrke bliver markører for normativ maskulinitet – i modsætning til eksempelvis kommunikative eller følelsesmæssige egenskaber.⁸⁶

Egelund og Frydensbjerg viser gennem deres etnografiske studie, hvordan det mandlige personale indtræder i et "maskulint domineret univers".⁸⁷ Dette univers strukturerer alt

fra samtaleemner (stoffer, alkohol, sex) til samværsformer (slåskampe eller brydning for sjov) til aktiviteter (reparere eller køre motocross, se voldelige film). Herved argumenterer forskerne for, at drengene bekræftes og fastholdes i stereotype og forudfattede opfattelser af køn, der ikke nødvendigvis arbejder positivt for deres udvikling.⁸⁸

Køn og forventninger til køn fylder i det hele taget meget på institutionerne. Der findes på flertallet af institutionerne kønnede særregler om, at eksempelvis drenge og piger ikke må være på værelser sammen, eller at piger altid skal være i følge med en ansat i fællesrum. Henriksen argumenterer for, at piger herved oplever en større afgrænsning fra fællesskabet og en øget overvågning som konsekvens af deres køn og dermed formodede sårbarhed.⁸⁹ Ankestyrelsen påpeger ligeledes disse kønnede indretninger af sikrede institutioner.⁹⁰

Henriksen viser, at særligt pigers køn og seksualitet bliver et indsatsområde for institutionerne.⁹¹ Personalet betragter i særlig grad pigerne som hyperseksuelle og af den grund uansvarlige, hvilket bliver et selvstændigt behandlingsområde. Det gælder eksempelvis pigers garderobe, hvor der er forbud mod nederdele, ærmeløse toppe, tætsiddende og gennemsigtigt tøj. Henriksen beskriver, hvordan en pige af denne grund får frataget sin samlede garderobe. På én institution er der indført en uniform af sorte bukser, sort t-shirt og sorte sko, som skal bæres i dagtimerne under skole og arbejde.⁹²

Det primære argument for disse indgreb i pigers privatliv og udfoldelse er ifølge Henriksen, at piger gøres ansvarlige for at virke seksuelt inviterende på drenge, hvilket er genstand for konflikt på institutionen. At personalet opfatter pigernes kroppe som seksuelle, og dermed farlige, forsvarer både beskyttelse og overvågning og i sidste ende en

større magtudøvelse over for pigerne. Ud over at genkendes som sårbare, mener Henriksen, at dette bidrager til personalets overordnede forståelse af pigerne som mere "besværlige" end drengene – de opfattes som overdrevent emotionelle, kommunikerende, seksuelle eller manipulerende, hvilke alle bliver til pædagogiske indsatsområder.⁹³

Henriksen viser, at drenges seksualitet og køn ikke på samme måde problematiseres. At drengene eksempelvis udveksler seksuelle erfaringer eller beskrivelser af begær, berører deres skridt, har pornografiske plakater på deres værelse eller taler seksualiseret eller sexistisk udmønter sig ifølge Henriksen ikke proportionelt med pigerne i disciplinering eller straf.⁹⁴ Denne konklusion understøttes af anden forskning.⁹⁵

3.1.3 INDSATSEN UNDER ANBRINGELSE OG DENS EFFEKT

Bengtssons forskning viser, at en betydelig del af børnene og de unge er kendt af kommunen og har modtaget hjælp fra det sociale system, hvilket dog ikke har forebygget behovet for sikret anbringelse.⁹⁶ Bengtsson finder desuden, at tre år efter anbringelsen står 25 % af de unge uden en færdiggjort 9. klasses folkeskoleeksamen. Til sammenligning gælder dette kun 2 % af deres jævnaldrende.⁹⁷

Dertil finder rapporter fra offentlige myndigheder, at børnene og de unge har skrøbelige og socialt belastede familienetværk med ringe eller ingen tilknytning til arbejdsmarkedet, psykiske og/eller psykiatriske problemstillinger, kriminalitet, langvarig sygdom og misbrug.⁹⁸

Henriksens forskning peger på, at en væsentlig del af børn og unge på sikret institution har klinisk psykiatriske diagnoser, og at endnu flere i et bredere perspektiv har psykiatrinære problemstillinger. Henriksen fremhæver, at personalet på de sikrede institutioner

rapporterer, at dette er et stigende problem, og at de unge i stigende grad har mere komplekse sociale og psykiatriske problemer og deraf følgende behov.⁹⁹

Flere rapporter fra Ankestyrelsen og offentlige myndigheder finder i overensstemmelse med forskningen, at der er sket en stigning i andelen af børn og unge på sikret institution med psykiske problemstillinger, og at denne stigning særligt er sket inden for gruppen af socialt anbragte.¹⁰⁰ Henriksen finder dog ikke, at dette har afstedkommet en øget specialiseret opkvalificering af personalet.¹⁰¹ At personalet mangler formelle kvalifikationer bekræftes af anden forskning.¹⁰²

Problematikken forværres yderligere af en stor gennemstrømning af personale, der fører til brug af vikarer. Dette har to tungtvejende konsekvenser: vikarer har typisk ikke samme faglige kvalifikationer som fastansatte, og de har ikke opbygget tillid hos de unge eller noget indgående kendskab til den konkrete unge og dennes behov. Der argumenteres for, at dette afbrudte relationsarbejde er særlig skadeligt i tilfælde af traumatiserede og marginaliserede børn og unge.¹⁰³ Hoffmann finder ligeledes, at sikrede institutioner har svært ved at rumme børn og unge med psykiatrinære problemstillinger.¹⁰⁴ Det samme har været påtalt af Socialstyrelsen.¹⁰⁵

Dertil argumenterer Henriksen for, at manglende specialiseret viden om psykiatrinære problemstillinger¹⁰⁶ fører til unødigt og øget brug af magt og isolation som håndteringsstrategi for børn og unges reaktioner, samt at det kan føre til en øget usikkerhed hos den unge, der ikke føler sig sikker på at kunne få hjælp. Denne usikkerhed kan medføre en forværring af den unges tilstand og eksempelvis være en udløsende faktor for selvskade.¹⁰⁷ Sammenhængen mellem personalets kompetencer, relationsarbejdet til de unge og brugen

af magtanvendelse påtales ligeledes af Folketingets Ombudsmand.¹⁰⁸ Socialstyrelsen fremhæver ligeledes sammenhængen mellem høj personalegennemstrømning, højt sygefravær og højt antal magtanvendelser.¹⁰⁹

Hoffmann påviser desuden, at den natlige aflåsning er en skræmmende omstændighed, der i sig selv kan udløse eller forværre angstproblematikker. Hoffmann argumenterer for, at de unge i forvejen befinder sig i en marginaliseret position, der står i vejen for deres mulighed for at begribe eksempelvis indespærringen, og at dette skubber tanker om flugt og konflikt frem i de unges bevidsthed. På samme måde som Henriksen er Hoffmann dermed kritisk over for, at indespærring institutionelt beskrives som en mulighed for "refleksion" eller "pause", da han finder, at det for de unge opleves som isolation, at det gør dem stressede og ensomme, og at det medfører længerevarende problematikker som eksempelvis søvnbesvær.¹¹⁰ Adskillige rapporter fra offentlige myndigheder peger ligeledes på, at flere børn og unge får forværrede adfærdsproblemer under sikret anbringelse.¹¹¹

3.1.4 FARLIGE BØRN OG BØRN I FARE

Bengtssons argument er, at gruppen af børn og unge, der ender på sikret institution, ikke er "ganske almindelig", som hun formulerer det, "men netop børn og unge, som inden deres anbringelse har tilhørt gruppen af 'børn i fare' for at blive udsat for svigt og med behov for samfundsmæssig hjælp".¹¹²

Dette forhold mellem "barnet i fare" og "det farlige barn" er centralt for at forstå spændingsfeltet mellem hjælp og kontrol i de sikrede institutioners arbejde.¹¹³ Fordi "barnet i fare" og "det farlige barn" ofte er ét og samme barn, findes der ikke umiddelbart en løsning på dette paradoks. Som Bengtsson skriver:

” Om der er tale om hjælp i form af behandling eller kontrol i form af straf synes at være et paradoks, som både de anbragte børn og unge og personalet på de sikrede institutioner hele tiden forholder sig til. Det er et paradoks, som der ikke er nogen løsning på, for de sikrede institutioner er både behandling og straf.¹¹⁴

Spændingsfeltet mellem straf og behandling er beskrevet flere steder i forskningen.¹¹⁵ Et eksempel på dette er fratagelsen af mobiltelefon. Sikret anbringelse implicerer her et tab af selvbestemmelse, idet husordenerne for de flestes vedkommende forbyder egen telefon, fordi unge i varetægtssurrogat i mange tilfælde er underlagt brev-, besøg-, og telefonkontrol. Henriksen finder dog, at personalet på de sikrede institutioner – ud over et sikkerhedshensyn – finder den indskrænkede adgang til mobiltelefon og sociale medier positiv – også for de socialt anbragte – og den manglende adgang til mobiltelefon bliver derved italesat som et pædagogisk greb. Straf og behandling er her særdeles tæt sammenknyttet, da fratagelsen af mobiltelefon samtidig legitimeres som en konsekvens af formodede kriminelle handlinger og som beskyttelse mod kaotiske sociale relationer.¹¹⁶

Historisk har vi bevæget os væk fra brugen af ungdomsfængsler og til sikrede institutioner og fra kun at straffe til også at rehabilitere og motivere børn og unge til et liv uden kriminalitet og misbrug. Dog er der siden 1990'erne sket en udvikling, hvor vi i dag straffer hårdere, end vi tidligere har gjort, og vi gør det med større fokus på beskyttelsen af det øvrige samfund end på rehabiliteringen af individet. Således er opfattelsen af ”det farlige barn” forstærket, hvilket giver sig til udtryk i eksempelvis nedsættelsen af den kriminelle lavalder og etableringen af Ungdomskriminalitetsnævnet.¹¹⁷

3.2 RAPPORTER OM OG EVALUERINGER AF SIKRET ANBRINGELSE

Udover forskning findes der et antal rapporter om og evalueringer af sikrede institutioner blandt andet udført af Ankestyrelsen, Danske Regioner og Socialstyrelsen. Se Bilag 2 for en nærmere gennemgang af denne litteratur.

3.3 SIKRET ANBRINGELSE I DE NORDISKE LANDE

3.3.1 SVERIGE

Mest sammenlignelig med de sikrede institutioner, vi kender i Danmark, er forholdene for sikret anbringelse i Sverige. I Sverige benævnes institutionerne ”särskilt ungdomshem”, og ligesom de danske håndterer de børn og unge, der er socialt udsatte og har en svært belastet baggrund.

Der eksisterer således sammenlignelige sikrede institutioner i Sverige, men den konkrete sammensætning af børn og unge varierer væsentligt fra den danske. I Sverige kan børn og unge anbringes sikret i alderen 8-21 år, og cirka en tredjedel af de anbragte er piger. Majoriteten af de anbragte er dog i alderen 15-17 år, og de anbragte piger er gennemsnitligt yngre end drengene – begge forhold gælder også for Danmark.¹¹⁸

Mange børn og unge har også i det svenske system erfaringer med misbrug, kriminalitet og psykiske lidelser i familien, og en relativt stor andel har ligeledes oplevet vold i hjemmet. Næsten 40 % af de anbragte er minoritetsetniske, med en højere andel blandt drenge end blandt piger.¹¹⁹

Ud fra en mere generel betragtning er der et stort overlap i brugen af frihedsberøvelse imellem Sverige og Danmark. Gruppen af børn og unge, det er muligt at anbringe sikret, er udvidet i Sverige, men de problemstillinger, som de anbragte børn og unge står overfor, og som udgør begrundelserne for de sikrede

anbringelser, er meget ensartede. Det gælder også i Sverige gruppen af unge med den komplekse kombination af kriminalitet, misbrug, psykiatrinære problemstillinger samt skole- og familierelaterede problemer. Både i Danmark og Sverige findes således særskilte døgninstitutioner for børn og unge med mulighed for frihedsberøvelse i form af indespærring samt mulighed for anden magtanvendelse som skærmning, isolation, etc.¹²⁰ Samlet set er Sverige det land i Norden, der i størst udstrækning indespærrer børn og unge på baggrund af sociale årsager.¹²¹

3.3.2 NORGE OG FINLAND

Hverken i Norge eller i Finland findes samme institutionelle mulighed som i Danmark og Sverige, og den aflåste sikrede døgninstitution er ikke på samme måde et socialpolitisk instrument. Der findes brug af tvang mod børn og unge, men i lavere grad, og denne brug er knyttet til særskilte situationer og ikke indretningen af hele institutioner. Tvang og indespærring af børn og unge er samlet set et mere udbredt fænomen i Danmark og Sverige – uden at noget tyder på, at de samme sociale og adfærdsmæssige problematikker for børn og unge ikke også findes i Norge og Finland.¹²²

Også i Norge anbringes der på døgninstitution af socialretlige grunde, men institutionerne er indrettet væsentligt anderledes end i Danmark. Dette kommer eksempelvis til udtryk ved, at institutionerne ikke er opdelt i åbne og lukkede afsnit, men derimod efter børnenes målgruppe og alder. Der bliver på det enkelte afsnit taget individuel stilling til eksempelvis, i hvor høj grad kontakten med omverdenen behøver begrænses, hvis overhovedet, for det pågældende barn. Der bliver således ikke foretaget frihedsindgreb i samme grad eller med samme metoder mod alle anbragte børn, som der gøres i Danmark og Sverige. På samme måde som i Danmark er der imidlertid forskel på de magtindgreb, der lovligt kan anvendes i en forebyggende situation, og de

former for tvang, der kan anvendes i en akut og farlig situation, hvor det også i Norge er muligt at bruge isolation eller fastholdelse.¹²³

Ligesom i Norge findes der ikke hele aflåste institutioner i Finland. Også her bruger man i højere grad åbne anbringelser. Det er dog muligt ud fra en individuel vurdering at begrænse et konkret barns eller en konkret ungs bevægelsesfrihed eller kontakt med omverdenen, hvis en række kriterier er opfyldt. En sådan beslutning vil altid være tidsbegrænset og tage udgangspunkt i en konkret vurdering. En institutionsleder kan tage beslutning om begrænsning af bevægelsesfriheden i op til syv dage, og de kommunale myndigheder kan tage beslutninger om begrænset bevægelsesfrihed i op til 30 dage uden afbrydelse. I begge tilfælde skal det vurderes som værende til barnets bedste og nødvendigt for at sikre, at barnet ikke lider alvorlig skade. Perioden er en maksimumperiode, der altid skal forsøges afsluttet tidligere.¹²⁴

Særligt diskussioner omkring børn og unges rettigheder i Norge og Finland har været medvirkende til det politiske fravalg af aflåste døgninstitutioner.¹²⁵ Dermed er det dog ikke sagt, at forskning ikke også i disse lande peger på menneskeretlige uklarheder og muligheder for at styrke barnets retstilling.¹²⁶

3.3.3 KOBLING AF HJÆLP OG STRAF

Professor i strafferet, Anette Storgaard, har i 2014 sammen med den finske professor i kriminologi, Tapio Lappi-Seppälä, foretaget en gennemgang af de nordiske landes praksisser for unge i det strafferetlige system, og de finder, at trods ligheder er der også klare forskelle. Væsentligt for denne rapport viser disse forskelle sig især i landenes adskillelse eller kobling af behandling og straf. I Finland og delvist i Norge gælder en fuldstændig adskillelse af hjælp og straf. De sociale institutioner har i Finland ingen rolle i forhold til

straffuldbyrdelse. I Norge har de en begrænset rolle, da de alleryngste kan overføres til sociale institutioner efter dom. I Sverige og Danmark er de sociale og strafferetlige funktioner i højere grad forbundne, og i begge lande kan straffuldbyrdelsen foregå på de sociale institutioner. Som påpeget kan man dermed i Sverige og Danmark møde en broget gruppe af børn helt ned til 10 år, der kan være anbragt med eller mod deres vilje af de sociale myndigheder, unge i varetægtssurrogat, unge, der afsoner ungdomssanktion, og unge, der afsoner fængselsstraf. Denne sammenblanding er unik for Sverige og Danmark og findes kun i meget begrænset omfang i Norge og slet ikke i Finland.¹²⁷

Det samme fandt VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd – i 2009 i en omfattende komparativ gennemgang af alle nordiske landes brug af institutionsanbringelser af unge.¹²⁸ Gennemgangen viser, at hvor Danmark og Sverige på dette område i vid udstrækning bruger sikrede og aflåste institutioner, benytter Norge, Finland og Grønland institutionstyper i åbent regi.¹²⁹

KAPITEL 4

HVEM ER DE SOCIALT ANBRAGTE UNGE?

Af Ann-Karina Henriksen, ph.d., lektor,
Københavns Professionshøjskole

Dette kapitel er baseret på en undersøgelse af, hvordan sagsbehandlere træffer beslutning om sikret anbringelse, og hvordan den unge oplever og forstår formålet med anbringelsen.¹³⁰ Unge anbringes først og fremmest for at skærme dem, og fordi det ikke vurderes muligt at foretage en grundig og sammenhængende udredning i åbent regi. Det betragtes som en meget indgribende anbringelse forbundet med en række dilemmaer, hvor behovet for beskyttelse må afvejes i forhold til frihedsberøvelse og brud på de indsatser, der var sat i værk for at sikre den unges trivsel og udvikling.

Dette kapitel beskriver, hvad der karakteriserer de socialt anbragte i forhold til opvækst, anbringelseshistorik, risikoadfærd og psykisk sårbarhed. Selvom det ikke er nyt, at der er socialt anbragte på de sikrede institutioner, er de i høj grad underbelyst som selvstændig målgruppe. Forskningen om sikret anbringelse er sparsom, og centrale undersøgelser eksempelvis foretaget af Børnerådet (2015), Tea Bengtsson (2012) og Martin Hoffmann (2018) omhandler primært retligt anbragte unge. Denne kortlægning af målgruppen, baseret på sagsmateriale og interviews, tilvejebringer således afgørende ny viden om de socialt anbragte unge, hvilket er væsentligt for at kunne tilpasse vilkår og behandling til målgruppen. I kapitlet indgår en række cases, der skal illustrere, hvem de unge er, og kort beskrive deres veje til og fra sikret anbringelse.

4.1 METODE

Kortlægningen tager afsæt i 28 sager¹³¹, hvor unge har været anbragt efter servicelovens § 63, stk. 2, nr. 1 og/eller 2. Sagerne er rekvireret fra fire store kommuner og fire mindre kommuner, hvor anbringelsen primært har fundet sted i 2018. Sagsmaterialet består af indstillingen til og afgørelsen om sikret anbringelse med bilag som børnefaglige undersøgelser, handleplaner, status fra indsatser/opholdssteder, uddrag fra journaler, psykologisk/psykiatriske udredninger og lignende. Hver sag har et omfang på mellem 200 og 400 sider. I ni af sagerne er der gennemført interviews med sagsbehandler og den unge om, hvordan beslutningen om sikret anbringelse blev truffet, vilkår og formål med anbringelsen og efterfølgende indsatser. Analysen af sagerne bidrager til at tegne et billede af målgruppen, der må forventes at variere lidt fra år til år.

4.2 KØN, ALDER OG VARIGHED PÅ ANBRINGELSE

Danske Regioner udarbejder en årlig opgørelse om sikrede anbringelser fordelt på anbringelsesgrundlag, varighed, køn og alder. Ifølge den seneste opgørelse er der cirka 15 % piger blandt de anbragte unge, eller cirka 70 årlige anbringelser (Danske Regioner 2020). I de 28 sager, som denne kortlægning er baseret på, er andelen af piger blandt de socialt anbragte på cirka 30 % (ni ud af 28 sager). Danske Regioner opgør ikke køn i forhold til anbringelsesgrundlag, men dette materiale tyder på, at størstedelen af pigerne er socialt anbragte. Det underbygges

af, at piger kun i begrænset omfang anbringes retligt, fordi pigers kriminalitet ofte er mindre alvorlig end drenges og derfor ikke udløser varetægtsfængsling eller afsoning (Justitsministeriet 2014).

I en tidligere undersøgelse af pigers ophold på sikrede institutioner, hvor ni ud af 12 piger var socialt anbragt, fandt jeg, at pigerne ofte er anbragt på afdelinger, hvor der ellers kun er drenge, og hvor pigerne kan føle sig marginaliseret fra afdelingens ungefællesskab og fællesaktiviteter, der ofte planlægges med afsæt i drengenes interesser (Henriksen 2017). Personalet har stort fokus på at beskytte pigerne mod overgreb, hvilket betyder, at pigerne også holdes under mere opsyn. Eksempelvis må to drenge typisk gerne være alene, mens en pige ikke må være alene med en dreng. Når piger anbringes på afdelinger, hvor der ellers kun er drenge, bliver de således afskåret fra ungekontakt uden voksenopsyn, hvilket pigerne italesætter som et væsentligt problem.

En række internationale undersøgelser finder, at pigers behov og interesser ofte ikke tilgodeses i kriminalforsorgen eller institutioner tilrettelagt for kriminalitetstruede unge (Burman & Batchelor 2009; O'Neill 2001). Af sagsmaterialet fremgår det, at fem af pigerne har været udsat for seksuelle overgreb i perioden op til den sikrede anbringelse. Det bekræfter fund i den forrige undersøgelse, hvor cirka halvdelen af de interviewede piger beskrev lignende oplevelser (Henriksen 2017). For disse piger kan sikret anbringelse være en særlig udfordring, fordi der ikke anvendes en traumbaseret tilgang, er en overvægt af mandligt personale samt en overvægt af ældre drenge, heraf drenge, der udviser seksuelt krænkende adfærd.

De socialt anbragte er generelt yngre end de retligt anbragte, der skal være over den kriminelle lavalder for at blive

varetægtsfængslet eller dømt til afsoning. Danske Regioner (2020) opgør, at 71,2 % af de anbragte unge er mellem 16 og 17 år, mens den gennemsnitlige alder i de 28 sager er 14,8 år. 11 af de anbragte unge er i alderen 12-14 år, hvor en række forhold kræver særlig opmærksomhed. Dels må det forventes, at en 12-14-årig kan have svært ved at forstå og overskue de beslutningsprocesser, der resulterer i, at de anbringes, og hvornår de udskrives. Dels peger undersøgelser på, at jo tidligere unge stifter bekendtskab med retlige processer og institutioner, jo større er deres risiko for kriminalitet (Petrosino et al. 2010).

Ligeledes er der en risiko for negativ socialisering under anbringelsen, hvor samspillet med ældre unge, der er mere erfarne i at begå kriminalitet, øger de unges viden og interesse for at begå kriminalitet (Bengtsson 2012; Ahonen & Degner 2012). Nogle af de unge beskriver, at man får nye venner, lærer tricks som at gemme hash eller bare ser op til de store drenge og deres måde at tale og være på. Af sagsmaterialet fremgår det, at særligt de yngste beskrives som havende tendens til "medløberi", hvor personalet på de sikrede institutioner ser, at de kopierer og forsøger at leve op til de ældres problemskabende adfærd.

Varigheden af en sikret anbringelse er afgørende både for de unges oplevelse af anbringelsen og de mere langvarige effekter. Danske Regioner (2020) opgør den gennemsnitlige varighed til 70 dage for alle de anbragte unge og 84 dage for de socialt anbragte. Baseret på de 28 tilfældigt udvalgte sager, der udgør grundlaget for denne kortlægning, er de unge i gennemsnit anbragt i 124 dage. I en enkelt sag blev en akutanbringelse omstødt af børn- og ungeudvalget dagen efter en formandsbeslutning, og denne sag er derfor ikke medregnet i dette gennemsnit. Ud af 27 sager var 18 unge anbragt i 3-4 måneder, seks

var anbragt i 4-6 måneder, og en enkelt var anbragt i ni måneder.

Når tallene i denne undersøgelse stemmer dårligt overens med tallene fra Danske Regioner, kan det skyldes forskelle i opgørelsen. Danske Regioners tal er baseret på tal indrapporteret fra de sikrede institutioner, hvorfor skift i anbringelsessted eller anbringelsesgrundlag kan give et misvisende billede af et barns anbringelseslængde. Det kunne være relevant at opgøre varighed på CPR-nummer eller på anden vis sortere institutionsskift fra. Varigheden for den enkelte unge er afgørende for, hvor indgribende anbringelsen opleves, og hvor meget den bryder ind i relationer til familie og jævnaldrende, skole- og behandlingsforløb.

4.3 OPVÆKST

Størstedelen af de socialt anbragte unge er vokset op i familier med en række belastninger, som har været medvirkende til en anbringelse. Af sagsmaterialet fremgår det, at 22 af de unge er vokset op hos den ene forælder, oftest moren, og der er overvejende tale om forældre med løs tilknytning til arbejdsmarkedet og manglende uddannelse. I tre sager beskrives kriminalitet og afsoning af fængselsdomme som en problematik hos den ene forælder. Psykisk sygdom nævnes i 14 sager hos den ene eller begge forældre, i 12 sager nævnes misbrug som en problematik hos en eller begge forældre, mens begge forhold er til stede i ni af sagerne. Når de unge anbringes på sikret institution er det primært begrundet i de unges adfærd, men forældrenes ressourcer vægtes også i forhold til deres muligheder for at støtte op om aftaler og behandlingsforløb i åbent regi.

Vold i familien er en gennemgående problematik. I 11 af sagerne nævnes vold udøvet af mandlig samlever mod moren, og i 13 sager nævnes vold mod den unge. I ni af sagerne beskrives både vold mellem forældre og mod

børn, heraf er de otte minoritetsetniske familier. I yderligere fem sager beskrives enkelte episoder med "fysisk håndgemæng" mellem forældre og børn. Alle disse er etnisk danske. Kun i én sag er en ung blevet kortvarigt anbragt på grund af vold. I tre af sagerne har børnene eller deres ældre søskende anmeldt volden eller fortalt det til en lærer eller sagsbehandler, men har trukket anmeldelsen tilbage under den efterfølgende undersøgelse. Ud fra det samlede materiale ser det ud til, at vold i familien primært håndteres ved at iværksætte undersøgelser og familiebehandling. Mens denne indsats iværksættes og evalueres, kan de unge opleve hjælpen som utilstrækkelig og udvikle egne strategier til at mestre en krævende livssituation. Det fremgår af sagsmaterialet, at disse unge ofte søger væk hjemmefra og ind i fællesskaber af unge, der lever i lignende livssituationer. Hermed øges risikoen for skolevægring, involvering i kriminalitet og begyndende misbrug.

14 af de 28 sager vedrører minoritetsetniske unge, hvor en eller begge forældre har rødder i Mellemøsten typisk Syrien, eller i Afghanistan eller er statsløse palæstinensere fra Libanon. Disse sager adskiller sig på en række områder. Forældrene er oftere samlevende, men med et højt konfliktniveau. Hvor det i høj grad er misbrug, eventuelt i kombination med psykisk sygdom, der kendetegner mange af de etnisk danske familier, er det først og fremmest en høj forekomst af PTSD hos en eller begge forældre, der kendetegner de minoritetsetniske forældre, typisk relateret til oplevelser fra krig og længere ophold i flygtningelejre. Vold i familien kobles til særligt fædrenes PTSD, ligesom fædrene beskrives som særligt vanskelige at samarbejde med i forhold til støttende indsatser eller anbringelse.

Case – Fahids historie

Fahid er vokset op hos begge forældre, der er kommet til Danmark fra Libanon. Fahid har tre ældre søskende, der alle er enten i uddannelse eller arbejde, men begge forældre er på overførselsindkomst, og faren har afsonet flere fængselsdomme. Fahid er 13 år, da forvaltningen bliver opmærksom på hans problemer i forhold til skole og begyndende kriminalitet. Der sættes ind med kontaktperson gentagne gange uden held, og han anbringes i få uger, da han fylder 15 år. Forældrene trækker hurtigt samtykket til anbringelse tilbage, og efter en kort periode med forældrepålæg anbringes Fahid på sikret institution i tre måneder. Fahid hjemgives herefter kortvarigt, og efter afgørelse om tvangsanbringelse flygter han ud af landet.

Det kendetegner også sagerne, at de minoritetsetniske drenge overvejende anbringes på grund af kriminalitet med risiko for bandetilknytning, mens sager vedrørende minoritetsetniske piger beskriver social kontrol som en væsentlig familierelateret bekymring. Det er typisk beskrivelser af kontrol og overvågning af pigernes færden og kommunikation, fysisk afstraffelse og psykisk vold i form af, at pigerne nedgøres eller isoleres i familien.

I tre af sagerne henvender pigerne sig selv til de sociale myndigheder for at få støtte og beskyttelse, men uden at få den forventede hjælp. De anbringes på akutinstitutioner eller langt væk fra deres nærmiljø, hvilket resulterer i, at de søger tilbage mod deres kendte ugemiljø, hvor de oplever tilhørsforhold og kan få husly, men også risikerer øget mistrivsel og risiko for overgreb. I to af sagerne nævnes det, at pigerne har taget ophold i lejligheder, hvor de har fået adgang til stoffer mod seksuelle ydelser. Det fremgår af sagerne, at pigerne er i ekstrem psykisk mistrivsel,

og at forældrene samtykker til den sikrede anbringelse, både i afmagt og for at øge kontrollen med pigernes færden. Groft sagt ser det ud til, at pigerne anbringes, fordi de er til fare for sig selv, og drengene anbringes, fordi de er til fare for andre, men deres opvækstbetingelser i familier med fysisk vold og et højt konfliktniveau er meget ens.

4.4 ANBRINGELSER OG FORANSTALTNINGER

Det gælder for ni af sagerne, at de første børnefaglige undersøgelser blev foretaget, da de unge var under 10 år. I fire sager har der været underretninger fra både børnehaven og skole, uden at det ser ud til, at der er foretaget en børnefaglig undersøgelse før 12-14-års alderen. Underretningerne i disse sager handler typisk om, at børnene har udadreagerende adfærd i børnehaven, mistanke om en opmærksomhedsforstyrrelse eller i enkelte tilfælde bekymrende omgang mellem barn og forældre, med mistanke om vold eller seksuelle overgreb.

I størstedelen af sagerne er det dog først senere, at der kommer underretninger fra skole og SFO. Det er typisk bekymringer om forbrug af alkohol og/eller hash for børn under 12 år, truende og farlig adfærd over for kammerater og opmærksomhedsproblemer med mistanke om ADHD. I fem sager har de unge henvendt sig på psykiatrisk skadestue med selvmordstanker, hvorfra der også ligger underretninger.

Det typiske mønster er, at sagerne starter langsomt op. Der går 3-6 måneder fra den børnefaglige undersøgelse er færdig, til der iværksættes en foranstaltning, typisk støttekontaktperson og/eller familiebehandling. Efter princippet om mindst indgribende indsats bevæger man sig langsomt op ad indsatsstrappen. I en del sager er der en forvaltningsmæssig tøven i forhold til at sætte ind med noget mere indgribende,

selvom den unge tydeligvis mistrives. På baggrund af sagsmaterialet kan det imidlertid ikke afgøres, om det skyldes manglende samtykke fra forældrene til mere indgribende foranstaltninger, eller om forvaltningen ikke vurderer, at noget mere indgribende bør sættes i værk. I nogle af sagerne ser det ud til, at sagerne pludselig eskaleres ud af kontrol, som en sagsbehandler forklarer det i et interview:

” Vi går lidt fra en sag med ingenting til en sag, der bare buldrer og brager. Altså vi har jo sovet lidt i timen, mener du ikke også det? (henvendt til kollega).

I det samlede materiale har 20¹³² af de unge været anbragt før den sikrede anbringelse. De fleste er anbragt første gang i alderen 12-15 år, hvilket svarer til undersøgelser om anbringelsesmønstre, der angiver, at cirka halvdelen af de anbragte unge i Danmark er mellem 13 og 17 år (Ejrnæs og Gørtz 2017). Det er imidlertid bemærkelsesværdigt, at otte af de unge ikke har været anbragt uden for hjemmet inden den sikrede anbringelse.¹³³ Det fremgår af serviceloven, at alle andre muligheder skal være udtømt, hvilket dog ikke betyder, at de skal være afprøvet, men at der skal redegøres for, hvorfor anbringelse i åben regi ikke vurderes at være tilstrækkeligt. Det er ikke i strid med loven at anbringe på sikret institution som første anbringelse, men det kan undre, at man i 25 % af sagerne har vurderet, at andre muligheder var udtømte, uden at de var afprøvet.

De unge, der anbringes på en sikret institution, er således kendt af kommunen og den forvaltning, der indstiller til anbringelse. Når sikret anbringelse kommer i spil, er det ifølge sagsbehandlerne den eneste mulighed. Man har forsøgt med mange indsatser i forskellige konstellationer og kombinationer, uden at det har kunne forhindre eskalering af risikoadfærd.

Ofte er de unge i månederne op til den sikrede anbringelse blevet tildelt en ny sagsbehandler eller blevet overført til et team med særlig kompetence i de komplekse og/eller indgribende sager. Det giver forvaltningsmæssig god mening, men sender også nogle bestemte signaler til den unge, som denne dreng på 16 år udtrykker det:

” Jeg har haft seks forskellige sagsbehandlere på under et år, som ikke kunne klare min sag, så ... nu gider jeg dem ikke mere.

For de unge betyder de mange foranstaltninger og sammenbrud, særligt i anbringelser, at der planter sig en følelse af at være meget vanskelig og utilpasset. Det giver en af pigerne på 17 år udtryk for i et interview:

” Der er ikke så mange opholdssteder, der vil have mig. For enten passer jeg ikke ind i dem, ellers vil jeg forværre det, ellers kan de ikke og har sagt nej. Det er svært at vide, at du ikke hører til nogle steder.

Sikret anbringelse udløses næsten altid af konkrete hændelser eller meget hurtigt eskalerende risikoadfærd, som gør, at enten forældre eller anbringelsessteder siger fra. I 15 af sagerne anbringes de unge på formandsbeslutning, hvilket betyder, at en akut situation har udløst anbringelsen. Her er de unge ikke forberedt på den sikrede anbringelse, og det er for det meste en voldsom oplevelse, som en dreng på 15 år udtrykker det:

” Jeg fik bare at vide, at jeg skulle på sikret institution, og jeg vidste ingenting om det her, jeg har aldrig hørt om det. Så sku' jeg bare pakke mine ting, og så blev jeg kørt afsted.

De unge ved godt, at deres adfærd bekymrer deres forældre og de professionelle. Når de oplever, at de ikke får den hjælp, som de

forventer, eller der laves aftaler og opsættes vilkår, som de ikke kan overholde, så trækker de sig fra samarbejdet – lidt i stil med foregående citat, hvor en dreng siger, at ”så gider han dem ikke mere”. Der er derfor meget lidt samarbejde med den unge forud for en sikret anbringelse, hvilket betyder, at de unge dels ikke er forberedt på den indgribende foranstaltning og dels ikke forstår eller er enige i anbringelsesgrundlaget (Henriksen & Refsgaard 2020).

4.5 RISIKOADFÆRD

Fælles for alle de unge, der anbringes på sikret institution, er et element af farlighed i deres adfærd, der betyder, at en åben anbringelse ikke vurderes tilstrækkelig. Farligheden går dels på, at de stikker af, og dels på, at de har truende og udadreagerende adfærd. I henhold til voksenansvarsloven har de sikrede institutioner flere magtbeføjelser end åbne døgninstitutioner i forhold til at indhegne og overvåge institutionen, aflåse døre, anvende kropsvisitering, placere i sikringsrum og anvende fysisk magt. De har også en bedre bemanding, idet der på en almindelig sikret afdeling med fem unge vil være to til tre pædagoger på vagt ad gangen, og en enkelt ansat sjældent er alene med mere end to til tre unge. Personalet bærer overfaldsalarmer, og der er en række sikkerhedsforanstaltninger såsom hegn, gitre, kameraovervågning og en restriktiv husorden, der gør dem særligt gearet til at håndtere unge, der vurderes at være til fare for sig selv eller andre.

Det gælder for stort set alle de unge, at de beskrives som rømningstruet. Det betyder, at de stikker af fra hjemmet eller fra deres opholdssted for at opholde sig hos venner eller bekendte, uden at det er aftalt med forældre eller anbringelsessted. Rømningsperioderne varer typisk 2-5 dage, men kan være af flere ugers varighed, hvor den unge i stigende grad bliver svær at kontakte, og hvor det bemærkes, at de unges generelle tilstand og

trivsel forværres. De unge bor hos venner og bekendte, har ofte et stigende forbrug af stoffer og er i risiko for fysiske og seksuelle overgreb og mere alvorlig kriminalitet, særligt forbundet med finansieringen af et misbrug.

Forskning peger på, at når unge rømmer, er det primært af relationelle årsager, fordi de har konflikter eller føler sig ensomme dér, hvor de er anbragt, og de søger mod familie og venner i deres nærmiljø (Bowden & Lambie 2015). Selvom rømning er forbundet med risikoadfærd, er det således vigtigt at have fokus på, hvilke relationelle behov rømning ser ud til at opfylde for de unge.

For seks af pigerne er der mistanke om gråzoneprostitution, og det fremhæves som en alvorlig bekymring og grund til sikret anbringelse. Det beskrives typisk på den måde, at pigerne indgår i relationer med skiftende ældre mænd mod betaling, og at de udsættes for seksuelle krænkelse, fordi de har svært ved at passe på sig selv. Jo yngre pigerne er, jo større er bekymringen for, at denne seksuelle praksis skader dem både psykisk og fysisk. Det fremgår af interviews og afgørelser om sikret anbringelse, at pigerne generelt ikke genkender denne fremstilling. Gråzoneprostitution beskrives som en bekymring for to af drengene i interviews med sagsbehandler, men fremgår ikke af drengenes indstilling til sikret anbringelse eller sagsmaterialet i øvrigt.

Forskning fra Danmark og de andre nordiske lande peger på, at gråzoneprostitution oftest ses hos unge i socialt udsatte positioner, eksempelvis anbragte unge og unge, der har været seksuelt krænkede, men at fænomenet er mere udbredt blandt drenge end blandt piger (Holmström 2019). I sagsmaterialet fremstår gråzoneprostitution som en kønnet bekymring, hvor risikoen muligvis tones op i forhold til pigerne, mens det ikke indgår i anbringelsesgrundlaget for drenge.

Det gælder for cirka halvdelen af sagerne, at der er alvorlig bekymring om misbrug. Det handler først og fremmest om dagligt forbrug af hash, men også en bekymring om, at de unge indtager stoffer som MDMA, ecstasy og kokain. Det bekymrende misbrug er særlig udtalt for de etnisk danske unge, hvor det både er misbrugets omfang, der vækker bekymring, såvel som den risikoadfærd der følger med. Det kan dreje sig om kriminalitet til finansiering af misbrug, gældsætning til kriminelle bander, utilregnelig og voldelig adfærd og risikoen for at forværre psykiske lidelser.

Case – Maries historie

Marie er 13 år og har boet alene med sin mor, der dør efter kort tids sygdom. Forvaltningen har kendt til Maries sag siden den første skoleundervisning, da hun er seks år, og der har i løbet af hendes skoletid været forsøgt en række særligt tilrettelagt skoletilbud. I månederne op til morens død er der stigende bekymring for hendes forbrug af hash og alkohol, skolefravær og konflikter i hjemmet. Maries far og øvrige familie er ikke i stand til at påtage sig ansvaret for Marie, hvorfor hun anbringes på akutinstitution, efterfulgt af et kort ophold i plejefamilie og anbringelse på delvis lukket institution. Efter gentagne magtanvendelser og rømning anbringes hun på sikret institution i tre måneder, hvorefter hun genindskrives på den delvis lukkede institution. Hun ønsker selv at bo i en hybel eller på et lille sted med få ansatte.

Der er blandt sagsbehandlerne en udbredt forståelse for, at de unge bruger stofferne til at dulme uro og negative tanker. Som en sagsbehandler siger om en ung, hun netop har akutanbragt på grund af et voldsomt misbrug:

” Jeg tror, det er gentagne voldsomme traumer i hans barndom og opvækst med

krænkelser og vold. Der er så meget blæs på hans tanker og forpintethed, og der er det, at hashen hjælper.

I stort set alle sagerne er misbruget beskrevet sammen med alvorlige psykiatriske diagnoser og dårlig psykisk trivsel, eksempelvis i form af lavt selvværd, selvskadende adfærd og depression.

De unge er generelt enige i, at de har brug for hjælp, og mange af dem har selv opsøgt myndighederne for at få den. Men de fleste siger samtidig, at sikret anbringelse ikke var det, de forventede, eller som adresserede deres behov. De sikrede institutioner tilbyder forløb, der skal motivere til misbrugsbehandling, eksempelvis PAV (Projekt Andre Valg), men i ingen af sagerne har det været muligt at iværksætte misbrugsbehandling under den sikrede anbringelse. Både de unge og deres sagsbehandlere efterlyser mere individuelt tilpassede behandlingsforløb, især set i lyset af anbringelsernes varighed på 3-6 måneder. Flere af de unge giver udtryk for, at en anbringelse uden behandling føles som spild af tid, og sagsbehandlere giver udtryk for, at det er spild af muligheder, at der ikke arbejdes mere konkret med de unges problematikker under anbringelsen.

4.6 KRIMINALITET

De fleste af de anbragte unge har begået kriminalitet i en eller anden form, og dét fremhæves som en væsentlig grund til sikret anbringelse for cirka halvdelen. De unge er fortrinsvis under den kriminelle lavalder, men det fremgår af vedlagte politijournaler, at nogle af de unge har mange sigtelser eller er antruffet af politiet mange gange. Det dækker over en bred vifte af bekymrende adfærd, eksempelvis ulovlig knallertkørsel, tyveri, ildspåsættelse, mistanke om forbrug af hash såvel som biltyveri, personfarlig kriminalitet i form af trusler og vold og røveri af bekendte eller familie i relation til at finansiere

misbrug. Enkelte af de unge har været dømt for alvorlig kriminalitet. Forseelserne udløser ikke varetægtsfængsling, men udgør samlet set en bekymring for tidlig og eskalerende kriminalitet. Det fremgår af cirka. halvdelen af sagerne, at der er bekymring for omgang med kriminelle grupperinger eller bander. Det kan skyldes, at de unge sælger stoffer for at finansiere eget forbrug, eller at de gældsætter sig og herved er i risiko for at blive presset til at begå kriminalitet.

På baggrund af det samlede sagsmateriale tegner der sig et billede af, at cirka. 25 % af de socialt anbragte unge er involveret i gentagen, grov kriminalitet og identificerer sig med en gadekultur præget af kriminalitet og opposition til normer og myndigheder. Ingen af de unge beskrev tilknytning til kriminelle bander, og det er sandsynligt, at det for mange professionelle kan være svært at skelne mellem kriminelle ungegrupperinger og decideret bandetilknytning.

Når det således fremføres, at de fleste unge på sikrede institutioner har erfaring med kriminalitet, er det med den væsentlige forskel på socialt og retligt anbragte, at de fleste socialt anbragte begår væsentligt mildere lovovertrædelser, som ikke i sig selv kunne udløse en retlig anbringelse.

I cirka halvdelen af sagerne beskrives situationer, hvor de unge har været truende eller voldelige over for personale på deres opholdssted, hvilket har medført ophør af anbringelse. I den sammenhæng kan de unge fremstå farlige, især fordi de kontekstuelle betingelser og forhold, der medvirker til truende adfærd, ofte nedtones eller udelades i beskrivelserne (Henriksen & Refsgaard 2020). Det kan være, at de unge havde abstinenser i forbindelse med afrusning eller konflikter i forbindelse med misforståelser om regler og aftaler, hvor de unge føler sig uretfærdigt behandlet. I andre sager er det vold og trusler

mod forældre, der beskrives, isoleret fra den vold forældrene udøver mod den unge. Vilkår for anbringelser, eksempelvis at de unge keder sig eller har konfliktfyldte relationer med personalet, er ofte vigtige elementer i at forstå og reducere de unges truende og voldelige adfærd.

4.7 PSYKISK SÅRBARHED

De fleste af de socialt anbragte unge er belastet af en eller flere psykiatrinære problemstillinger. Sagsmaterialet dokumenterer, hvordan de professionelle ser og bekymrer sig om de unges mistro i form af lavt selvværd, opmærksomhedsforstyrrelser, depressive tanker, selvskade, selvmordstanker og -forsøg og personlighedsforstyrrelser.

19 af de 28 unge er udredt psykiatrisk inden deres sikrede anbringelse, hvoraf cirka halvdelen har haft kontakt til psykiatrisk skadestue, evt. med korte indlæggelser. Det gælder for flere af de unge, at diagnosticering har været vanskeliggjort af et misbrug eller manglende samarbejde, hvorfor der ikke er stillet en egentlig diagnose, men peget på behov for yderligere udredning.

13 af de unge er diagnosticeret med ADHD. Øvrige diagnoser, der går igen flere gange, er: autisme, anden social funktionsforstyrrelse, socialiseret adfærdsforstyrrelse, tilknytningsforstyrrelse, selvskade, selvmordstruet, dyssocial personlighedsstruktur, depressive tankemønstre, tæt på en psykose og angstlignende symptomer.

Flere af de unge har således alvorlige trivselsvanskeligheder, uden at de dog opfylder de kliniske standarder for diagnoser såsom depression eller angst. Ni af de unge beskrives som havende kognitive og adfærdsmæssige vanskeligheder og en ujævn kognitiv profil med en samlet IQ i den lave ende af eller under normalen.

Case – Nadias historie

Nadia er kommet til Danmark som treårig fra Jordan og er vokset op med to ældre søskende i en familie med mistanke om vold. De første underretninger herom stammer fra børnehaven, ligesom hun selv fortæller det til professionelle, der underretter kommunen. I 6. klasse skifter hun fra arabisk privatskole til folkeskole, og herfra kommer underretninger om truende adfærd og andre vanskeligheder, og hun flyttes til specialskoletilbud. I samme periode opsøger Nadia psykiatrisk skadestue flere gange, og hun udredes psykiatrisk uden at få diagnoser. Hun opholder sig i stigende grad uden for hjemmet, påbegynder et forbrug af hash, optager gæld og formodes involveret i prostitution. Hun anbringes kortvarigt to forskellige steder, før hun kommer på sikret institution i tre måneder. Her anbringes hun på en afdeling med fire ældre, retligt anbragte drenge. Nadia udtrykker stor utilfredshed med anbringelsen, men den fastholdes ved 30-dages mødet i børn- og ungeudvalget, da hun vurderes at være velanbragt.

Der tegner sig et billede af en målgruppe, hvor sociale vanskeligheder og psykisk sårbarhed og sygdom blander sig på en måde, der gør det svært at placere de unge i behandlingslandskabet. Groft sagt er de unge for dårlige til at blive anbragt på en døgninstitution, for farlige til en behandlingsinstitution og ikke dårlige nok til længerevarende psykiatrisk indlæggelse. De lander således skævt i forhold til de eksisterende tilbud og risikerer mange anbringelses- og behandlingssammenbrud, hvilket øger risikoen for, at deres problemadfærd øges.

Fængselsforskning peger på, at indsatte med psykisk sygdom er særligt sårbare under en frihedsberøvelse (Yang et al.

2009). Det skyldes en række forhold såsom fængsleers indretning og organisering, en hård tone mellem de indsatte og manglende specialiseret viden hos de ansatte. De unge, der anbringes på sikrede institutioner, er også sårbare i forhold til institutionens rammer, regler og organisering. De unge beskriver, at personalet forsøger at tage hensyn, tilrettelægger særlige aktiviteter og hjælper dem, når de har det svært. Men de beskriver også magtanvendelser, ophold i sikringsrum, at deres værelser ryddes for personlige genstande (der kan bruges til selvskade), og at personalet misforstår deres adfærd og skaber usikkerhed. En pige siger,

” Det er svært med personalet, fordi de har forskellige løsninger, og det er ikke tit, at de har sådan en som mig, fordi jeg er her ikke på grund af kriminalitet og det ... jeg har psykiatiske problemer og ... nogle af de ansatte ved ikke, hvordan de skal håndtere det, og det gør én usikker, det føles utrygt ikke at vide, hvad de finder på (pige, 15 år).

Psykisk sygdom kan forværres, hvis patienten bliver usikker på, hvad de professionelle gør (Pollack & Brezina 2017). I den undersøgelse, som jeg tidligere har gennemført, vurderede personalet på flere sikrede afdelinger, at der er psykisk syge unge, der ikke får den nødvendige behandling, og som potentielt får det værre af at være anbragt på en sikret afdeling (Henriksen 2017).

Alle de unge tilbydes psykiatrisk screening under ophold på sikret institution, og i næsten alle sagerne er der foretaget psykologisk udredning under anbringelsen i tillæg til den pædagogiske observationsrapport. Kun i en enkelt af de 28 sager er der gennemført psykiatrisk udredning, mens den unge var anbragt på sikret institution.

Den psykologiske og psykiatiske udredning er en del af formålet med sikret anbringelse.

Med undtagelse af Grenen, der har en særligt sikret afdeling for unge med psykiatrinære problemstillinger, er de sikrede institutioner dog ikke behandlingsinstitutioner, og der opstår vanskeligheder med at tilbyde specialiseret behandling til en målgruppe med sammensatte vanskeligheder.

Selvom de unges diagnoser eller psykiatrinære problemstillinger er velbeskrevet i deres udredninger eller børnefaglige undersøgelser, fremgår det sjældent af indstillingerne til sikret anbringelse, hvordan deres behandlingsbehov forventes dækket under den sikrede anbringelse. Det beskrives typisk i generelle termer som "behov for et struktureret miljø med faste rammer", uden at det præciseres, hvordan rammerne skal sikre den unges trivsel og udvikling.

I tre af sagerne fremgår det som et formål med anbringelsen, at der påbegyndes misbrugsbehandling eller medicinsk behandling af ADHD, uden at det dog gennemføres under den sikrede anbringelse.

4.8 HVAD SIGER DE UNGE?

” Første gang. Der kan jeg huske, at jeg kommer til det her store hegn. Og jeg tænker bare, hvad er det her for et sted? Det er jo et ... altså. Mildest talt, det er jo et fængsel. Det er jo et ungdomsfængsel, selvom man kalder det en sikret institution. Og jeg var sådan lidt, skal jeg være her nu? Jeg var 12, og så kommer jeg ind sammen med nogle, der har en narkodom og voldsdømme og altså selvskader, og nede på den anden afdeling sad der én for mord, altså du ved. Det var lidt nogle hårde typer eller hvad man skal kalde det, og nogle ældre. Meget ældre end mig, jo (dreng, 15 år).

De socialt anbragte unge er ofte ikke forberedt på den sikrede anbringelse, og det kommer bag på dem, hvor meget en sikret institution

adskiller sig fra en åben døgninstitution. De kan meget detaljeret beskrive ankomsten og erindre indtryk fra de første dage. Uden undtagelse beskriver de, at det føles som at komme i fængsel. De høje mure, de mange låste døre, gitre for vinduerne og overvågning kommunikerer mere fængsel end opholdssted. De mødes af personale, der bærer en overfaldsalarm, de kan blive kropsvisiteret, og deres ejendele gennemtjekkes og lægges eventuelt i depot. Selvom personalet er venlige og forstår, at de unge har brug for omsorg og er i en form for krise, ændrer det ikke på, at de fængselslignende rammer skaber utryghed og bekymring hos de unge.

Personalet oplever, at de unge er i affekt, når de ankommer. De er derfor opmærksomme på at gøre det trygt samt forklare de unge, hvorfor de er der, institutionens regler og strukturen for hverdagen. Ankomsten er for de fleste også forbundet med en periode, hvor de skal opholde sig på værelset for at blive afruset eller langsomt falde til. Når de møder de andre unge og finder ud af, at størstedelen er anbragt for grov kriminalitet, opstår en følelse af uretfærdighed og af at være fejlplaceret, fordi de fleste andre unge er i varetægt eller har fået domme. Selvom nogle af de socialt anbragte også har begået kriminalitet, er det ofte i en anden skala end de retligt anbragte.

De unge oplever et element af straf i deres anbringelse, som en dreng på 15 forklarer:

” Altså nej, man er ikke dømt til det [anbringelse på sikret institution], men det er jo en form for straf, vil jeg sige. Man er jo ligesom trådt over stregen, og så bliver man smidt herind.

De unge bruger også udtryk hentet fra fængslerne, eksempelvis at de "sitter inde", der tales om "udgang" og "rygeburet", ligesom de unge får ugentlige beløb baseret på deres opførsel og deltagelse i aftalte aktiviteter. De

fængselslignende rammer præger således deres sprog og den måde, de begynder at se sig selv i den institutionelle ramme.

De fleste unge kan sige noget positivt om deres anbringelse enten i forhold til personalet eller de faste rammer, som giver ro og en mere struktureret hverdag. To af de unge siger eksempelvis:

” Der er altid nogen, du kan tale med, du kan altid lige hive en pædagog ind til siden og sige, ”jeg har det lidt svært med det og det og det” (dreng, 15 år).

” Det er fordi, at de pædagoger, de er her, de er jo så pisse gode til at finde noget frem i folk, som, øh ... de ik' selv kan se, og de kan finde din selvtillid, de finder noget, du er god til, og så roser de dig ... hele tiden (dreng, 15 år).

De unge kan eksempelvis beskrive, at det er godt at blive afruset, og de italesætter en motivation for at gå andre veje særligt i forhold til afrusning og skole. Den modstand, de erindrer ved ankomsten, fortsætter således ikke. Efterhånden som de unge lærer rutinerne at kende, oplever de også, at jo mere de engagerer sig i aktiviteter og følger husordenen, jo bedre går tiden. Selvom strukturen på mange måder skaber en mere forudsigelig og rolig hverdag, giver de unge også udtryk for, at de ofte keder sig, især når de har været anbragt i mange måneder. De er alle meget optaget af, hvor længe de skal være anbragt, og det er særligt frustrerende for dem ikke at kende tidspunktet for deres udskrivning. Vi ved fra fængselsforskning, at netop uvished om varigheden af en frihedsberøvelse er en af de belastninger, som er sværest for indsatte at håndtere (Crewe 2011).

De unge er meget opmærksomme på, at de observeres, og at personalet løbende deler og nedfælder vurderinger af deres adfærd og udvikling. Det bliver regulerende for deres

opførsel, fordi de ved, at det, der skrives om dem, har betydning for, hvornår de kommer ud, og hvad de kommer ud til. En ung dreng siger eksempelvis:

” Jeg ville gerne ud, så jeg er nødt til ligesom hver dag at skulle passe på, så hvis man føler, man blev uretfærdigt behandlet, at man ikke kan blive sur, fordi at hver gang man bliver sur, skal man passe på, at du ikke kommer til at sige et eller andet dumt, fordi at så kommer det videre (dreng, 15 år).

Hos de fleste unge sker der en stabilisering, når de anbringes på sikret institution. De får regelmæssig søvn og måltider, de afruses og indgår i en struktureret hverdag. Det ser således ud til, at de sikrede rammer gør noget godt for de unge, både i form af en tryk og overskuelig hverdag og i mødet med tilgængelige og omsorgsfulde voksne.

Der er dog mange eksempler på, at når de unge forlænges ud over de første tre måneder, bliver de i stigende grad frustreret over at være fastlåst i en ramme med begrænsede aktiviteter og udfordringer. Det kan føre til mistrivsel, at de føler sig svigtet og efterladt, og endeligt til at konfliktniveauet øges med både andre anbragte unge og personalet. Det kan få alvorlige konsekvenser, idet vold og trusler mod personalet ifølge ny lov om voksenansvar skal anmeldes. De socialt anbragte, der ofte kun lige er fyldt 15 år, risikerer således at komme derfra med strafferetlige forhold.

Sagsbehandlerne er opmærksomme på, at den stabilitet og positive udvikling, der ses i de første måneder af anbringelsen, ikke betyder, at en forlængelse bidrager med mere af det samme. De betragter den sikrede institution som en meget begrænset ramme, der ikke rummer det udviklingsperspektiv, som skal gøre de unge i stand til at mestre de fristelser og risici, der fortsat karakteriserer deres liv udenfor.

Case – Lasses historie

Lasse er vokset op med sin mor og har været kendt af kommunen, siden han var seks år, hvor der blev iværksat familiebehandling. Det er dog først, da han fylder 14 år, at der opstår alvorlig bekymring om hans tiltagende hashmisbrug og kriminalitet. Han anbringes tre forskellige steder inden for et halvt år, hvoraf det ene ophold inkluderer en afrusningstur, der motiverer ham til at stoppe misbruget. Efter afrusningsturen flyttes han til den tredje døgninstitution, hvor han gør både sagsbehandler og forældre opmærksom på, at der er mange stoffer, og at han derfor ønsker at flytte. To uger efter sin ankomst deltager han i hærværk på afdelingen, hvilket resulterer i en akut anbringelse på sikret institution, der varer i seks måneder.

Sikret anbringelse er frihedsberøvelse i al den tid, de unge er anbragt. Der skelnes sædvanligvis ikke mellem retligt og socialt anbragte i den måde, hvorpå vilkår og indsatser tilrettelægges.

På baggrund af de unges beretninger og sagsmaterialet er det vanskeligt at vurdere, hvor meget de unge kommer ud under deres anbringelse. Nogle af de unge forlader kun institutionen, når de skal deltage i retsmøder eller lægebesøg og har fået afslag på udgang til familiebegivenheder eller lignende. Andre kommer på besøg hjemme som led i en overgang til åben anbringelse. Enkelte institutioner bruger ”pædagogisk udgang” til de socialt anbragte for at udvide observationsmulighederne til mere normale situationer og sammenhænge.

Man kan sige, at frihedsberøvelsen foregår på mange planer, herunder at de unge har manglende adgang til mobiltelefoner og kontrolleret og/eller begrænset adgang til telefon og internet. Det skyldes først og

fremmest, at de anbringes sammen med unge i varetægt, og at det ellers kan være vanskeligt at opretholde besøgs- og brevkontrol for de varetægtsanbragte. Det betyder imidlertid, at de socialt anbragte unge underlægges vilkår under deres frihedsberøvelse, som ikke er direkte begrundet i deres anbringelsesgrundlag.

De unge fremhæver også, at vilkårene for besøg er vanskelige, fordi venner og familie skal rejse langt, og fordi besøg skal planlægges og har en begrænset varighed på 1-2 timer. Andre forklarede, at besøgsrummet ikke var særlig hyggeligt, og at ”det var svært at sidde og finde på noget at snakke om”. En enkelt forklarede, at det ikke var rart, at hans forældre skulle underlægges de restriktive rammer med visitering, fastlagte tider og aflåste døre. Han forklarede:

” De [mine forældre] mener bestemt ikke, at det er godt for mig at være her. Det er også en af de ting, der er svære ved at være på en sikret institution, fordi når du har besøg, dét er også inde i et lukket rum, og du ser nærmest din mor og far bag tremmer. Så skal en af os, mig eller min mor f.eks. ud at tisse, så skal der ringes på en klokke, og så skal døren jo låses op og det ..., man bliver jo også kropsvisiteret, når du kommer ind på [institutionen], det er sådan lidt ... (dreng, 15 år).

Vilkårene omkring besøg ser ud til at være tilrettelagt med hensyn til de retligt anbragte unge, der er i varetægt. Når de unge er anbragt 3-6 måneder fremfor de gennemsnitlige to måneder, er der imidlertid andre hensyn at tage i forhold til form, varighed og indretning af besøgsrum, som i højere grad ville tilgodese de unges relationelle behov både i forhold til venner og familie.

4.9 AFSLUTTENDE

Denne kortlægning af de socialt anbragte unge viser, at mange af dem har problemstillinger udover – og mere presserende – end kriminalitet. De unge har et akut behov for skærmning og udredning, som de sikrede institutioner varetager på en meningsfuld måde. Selvom det kan se ud, som om de unge på sikrede afdelinger er meget ens, så viser analysen af sagsakterne, at der er nogle vilkår og forhold for de socialt anbragte unge, som adskiller sig fra de retligt anbragte. De er yngre, de er anbragt i længere tid, og de har sammensatte psykiatriske vanskeligheder ud over et skærmningsbehov.

De unges forskellige behov og sårbarheder kan ikke betragtes isoleret, men giver gensidig betydning til hinanden og kan endda forstærke hinanden under en sikret anbringelse. At være ung pige med psykiske vanskeligheder skaber således nogle særlige vilkår og betingelser for at være anbragt, ligesom anbringelsen af en 12-årig med begyndende kriminalitet kræver en særlig pædagogisk indsats på en afdeling med ældre, retligt anbragte unge.

Stort set alle de unge er anbragt i tre til seks måneder, hvilket gør det vigtigt at tilbyde relevante og aldersvarende skoletilbud samt sikre kontinuitet i de unges relationer til venner og familie, der belastes af lange anbringelser med begrænset mulighed for udgang og vanskelige betingelser for kommunikation og besøg.

Den sikrede anbringelse skal imødekomme et akut behov for skærmning, men skal samtidig leve op til den bagvedliggende formålsparagraf i servicelovens kapitel 11, hvoraf det fremgår, at kommunen har ansvar for at sikre alle børn og unges mulighed for trivsel, sundhed og adgang til uddannelse med en særlig forpligtelse til at sikre kontinuitet i relationer. Hvorvidt den sikrede anbringelse har gavnlige effekt, afhænger blandt andet af, hvordan der

tages hensyn til de forskelle, der kan være i en meget blandet målgruppe, og de sårbarheder, der opstår for børn og unge i særligt udsatte positioner.

4.10 REFERENCER

Ahonen, L. & J. Degner 2012: "Negative peer cultures in juvenile institutional settings: Staff as couch coaches or couch slouches". *Journal of Offender Rehabilitation*, 51(5): 316-330.

Bengtsson, T. T. 2012: "Learning to become a 'gangster'?" *Journal of Youth Studies*, 15(6): 677-692.

Børnerådet 2015: *Jeg var faktisk en god dreng engang – unge fortæller om deres oplevelser med at være frihedsberøvede*. København: Børnerådet.

Bowden, F. & I. Lambie 2015: "What makes youth run or stay? A review of the literature on absconding". *Aggression and Violent Behavior*, 25: 266-279.

Burman, M. & S. A. Batchelor 2009: "Between two stools? Responding to young women who offend". *Youth Justice*, 9(3): 270-285.

Crewe, B. 2011: "Depth, weight, tightness: Revisiting the pains of imprisonment". *Punishment & Society*, 13(5): 509-529.

Danske Regioner 2020: *Statistik for de sikrede institutioner 2019*. København: Danske Regioner.

Frederiksen, L. Ø. 2020: "504 børn har været i nævnet". *Socialrådgiveren*, 01: 20-23.

Henriksen, A. & R. C. B. Refsgaard 2020: *Sidste udvej – om at anbringe og blive anbragt på sikret institution*. København: Københavns Professionshøjskole (under udgivelse).

Henriksen, A. K. 2017: "Confined to care: girls' gendered vulnerabilities in secure institutions". *Gender & Society*, 31(5): 677-698.

Hoffmann, M. 2018: *Pædagogik bag tremmer: Unges hverdagsliv på en sikret institution mellem bestræbelser om kontrol og pædagogiske intentioner om forandring*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Holmström, C. 2019: *Young People, Vulnerabilities and Prostitution/Sex for Compensation in the Nordic Countries: A Study of Knowledge, Social Initiatives and Legal Measures*. Nordic Council of Ministers.

Justitsministeriet 2014: *Udviklingen i kvinders kriminalitet de seneste 30 år*. København: Justitsministeriets Forskningskontor.

Petrosino, A., C. Turpin-Petrosino & S. Guckenburg 2010: *Formal system processing of juveniles: Effects on delinquency*. Campbell Systematic Reviews: 1-88.

Pollack, S. & K. Brezina 2007: "Negotiating contradictions: Sexual abuse counseling with imprisoned women". *Women & Therapy*, 29(3-4): 117-133.

Yang, S., A. Kadouri, A. Révah-Lévy, E. P. Mulvey & B. Falissard 2009: "Doing time: a qualitative study of long-term incarceration and the impact of mental illness". *International Journal of Law and Psychiatry*, 32(5): 294-303.

KAPITEL 5

INTERVIEWS MED INSTITUTIONSLEDERNE

Vi inviterede alle otte sikrede institutioner til at lade deres leder interviewe til denne rapport omkring sociale anbringelser af unge og de institutionelle rammer for anbringelsen. Interviewene blev gennemført i november og december 2019.

For overblikket skyld er kapitlet opdelt efter nogle af de temaer, der gik igen i interviewene, og således vil vi forsøge bredt at afdække forskelle og ligheder institutionerne imellem. Kapitlet er struktureret efter et anbringelsesforløb og starter således med at gennemgå, hvem de børn og unge, der anbringes på sikret institution, er, hvilke problemer de står overfor, hvilke restriktioner de vil opleve under deres anbringelse og det dertil hørende lovgrundlag, hvor lang tid de anbringes, og slutteligt hvilke mere overordnede problemstillinger lederne af de sikrede institutioner rapporterer.

5.1 SOCIALT OG RETLIGT ANBRAGTE

Det kan på baggrund af interviewene sammenfattes, at institutionerne alle har en stærk modstand mod at blive betegnet som et ungdomsfængsel. De ser sig selv som socialpædagogiske døgninstitutioner, der er oprettet efter serviceloven og som har socialpædagoger og ikke fængselsbetjente ansat. Lederne udtrykker derfor frustration over, at institutionerne i medier og offentlighed knyttes til en fængselsretorik.

” Leder: ”Vi er endestationen i serviceloven. Vi er endestationen, dér hvor man er ved at give op på de socialt anbragte unge.”

Af samme grund omtaler flere ledere deres institutioner som ”skadestuer”, hvormed de understreger deres kompetence til at kunne bremse en akut og eskalerende situation for de unge ved at sikre faste og forudsigelige rammer.

Sikret anbringelse er kun en midlertidig foranstaltning, der giver børnene en ”timeout”, som en leder formulerer det. Deres opgave består i at sikre, at barnet ikke er til fare for sig selv eller andre, og derudover eventuelt at udrede barnet for psykiske problemstillinger, niveau af IQ, uddannelsesmæssige eller sociale færdigheder med samlet henblik på en fremadrettet socialpædagogisk indsats og eventuel anden anbringelse efter sikret institution.

Alle institutionsledere betoner, at de generelt ikke ser nogen praktisk forskel på retligt og socialt anbragte. De har lignende kriminalitetsproblematikker, og forskellen forklares ved, at de socialt anbragte børn og unge ikke er blevet ”taget i” den kriminelle handling, eller at de er under den kriminelle lavalder. Derfor er det også meningsfuldt, at de er anbragt sammen.

” Leder: ”Jeg skelner ikke mellem sociale og retlige anbringelser overhovedet. Den skelnen har ikke en berettigelse.”

Flere ledere udtrykker faktisk decideret skepsis over for en insisteren på skelnen mellem social og retlig anbringelse og oplever, at opdelingen bidrager til en stigmatisering af

de retligt anbragte og en offergørelse af de socialt anbragte. Denne adskillelse mener flere ledere er falsk, da alle unge, uanset anbringelsesgrund, er udsatte.

Derfor udtrykker lederne sig også samlet set positivt om blandingen af socialt og retligt anbragte på sikret institution – ”de er jo de samme”. En leder formulerer det sådan:

” Leder: ”Der er ikke nogen pædagogisk faglig begrundelse. Der kan godt være nogle juridiske, men fagligt giver det ikke mening at adskille dem. De har nogle af de samme behov og brug for de samme behandlingsmuligheder, så vi kan ikke sige, at fordi de er socialt anbragte, så burde de være et andet sted end varetægtssurrogater.”

Det væsentligste for lederne er således den socialpædagogiske vurdering, som efter deres opfattelse ikke giver anledning til adskillelse af retlige og sociale anbringelser.

Enkelte ledere peger på, at der kan være udfordringer ved at samle retligt og socialt anbragte børn og unge på samme institution. En leder fremhæver eksempelvis aldersspredning som et potentielt problem, hvis for eksempel en 12-årig og en 17-årig er placeret sammen. Dette ville ifølge lederen være bekymrende. Derudover fremhæves et andet scenarie som bekymrende ved blandingen af anbringelseskriterier:

” Leder: ”I princippet ville jeg kunne have en af de sidste tre pladser på landsplan. Der ville jeg så kunne have to krænker anbragt, og så ville jeg kunne få en pige ind, som prostituerede sig selv. Det er jo ikke sundt. Derfor ville vi lave en plan for det. Men vi kan også stå i en situation, hvor de som myndighed siger, det bliver i simpelthen nødt til.”

En anden leder udtrykker det på den måde, at ”de sikrede institutioner ikke er gode nok til at differentiere varetægtssurrogater og de sociale anbringelser”. Dertil vurderer en leder, at blandingen af sociale og retlige anbringelser kan føre til negativ socialisering:

” Interviewer: ”Kan kriminalitet smitte fra en ung, der ikke er i den tunge ende af at være kriminalitetstruet, til en anden ung, der er mere kriminalitetstruet, og dermed påvirke den unge negativt?”
Leder: ”Ja, det kan det sagtens.”
Interviewer: ”Og hvordan håndterer man det?”
Leder: ”Man kan lade være med at sætte dem sammen.”

Om end flere andre ledere anerkender problematikken, mener de, at der er så relativt mange voksne til stede, at man kan afbryde uhensigtsmæssig interaktion.

Overordnet mener langt flertallet af lederne, at ordningen med at placere retligt og socialt anbragte børn og unge sammen fungerer, og at der kun i enkelttilfælde er grundlag for særlige foranstaltninger, hvor sammenblandingen anses for at være decideret problematisk.

Som en væsentligt mere omfattende problematik end adskillelsen af retligt og socialt anbragte peger et flertal af lederne på et manglende samarbejde på tværs af anbringelsesområdet, hvor der er et grundlæggende fravær af kontinuerligt samarbejde på tværs af barnets anbringelser. Dertil kritiserer flere af lederne en manglende og for sen kommunal indsats.

” Leder: ”De unge har været givet en for dårlig og ikke massiv nok indsats på det rigtige tidspunkt, fordi så var de fleste af dem ikke endt hos os. Det er jo ikke, fordi kommunen opdagede dem i forgårs. Så uden tvivl, hvis man havde en højere grad

af fagligt specialiserede tilbud og nogle kommuner, som også havde økonomisk mulighed for at handle tids nok og massivt nok, så ville de ikke have brug for et sikret tilbud. Så havde det også været muligt at lave udredningen i åbent regi, og det ville også være muligt at påbegynde en behandling i åbent regi, som de har brug for sikret regi til nu. Helt sikkert. Men vi oplever jo bare, at når vi har beskrevet børnene, så siger kommunen: "Tusind tak, nu kan vi se, hvad der skal til", og så går der tre dage, og så ringer de og siger: "Jamen hvor kan man få det? Vi kan ikke finde nogen steder, der kan det her". Så tilbage til spørgsmålet, om der findes nok specialiserede tilbud i åbent regi: det gør der ikke!"

Flere ledere påpeger således, at der inden anbringelse på sikret institution er sat for lidt og for sent ind fra kommunal side, og at når kommunen så endelig er klar til at sætte massivt ind, er der en stærk mangel på mere specialiserede tilbud. En tidligere indsats, argumenteres det af lederne, ville føre til et reduceret behov for sikret anbringelse og derved færre frihedsindgreb i de unges liv.

Dernæst forklarer en leder, hvordan der er andre faktorer, der kan påvirke kommunernes anbringelsesadfærd. Særligt barnets alder bliver udpeget som afgørende for kommunens krav til vilkårene under anbringelse på sikret institution:

” Leder: "Hvis vi nu har en 17½-årig dreng anbragt i varetægtssurrogat sigtet for alvorlig kriminalitet, så ser vi ikke altid den samme interesse fra kommunens side for at få den unge pædagogisk, psykologisk eller psykiatrisk undersøgt. Kommunen har måske en overvejelse omkring, hvor mange ressourcer man skal kaste i den her dreng, de nu har haft problemer med de sidste fire år, og som har kostet dem

kassen. Lige om lidt er han jo atten, og så er han ude af den lille kommunes budget, og så ryger han over i voksenafdelingen."

Det er således lederens overbevisning, at der ligger væsentlige økonomiske hensyn til grund for kommunernes indstilling til sikret anbringelse, og at disse kan have stor betydning for de vilkår, de unge er anbragt under. Hvis den unge er tilstrækkeligt tæt på 18 år, opleves således ikke samme påtrængende ønske om en bred afdækning af den unges behov og dermed ikke samme opmærksomhed på at dække den unges behov for støtte.

Lederne peger dermed på, at der i selve de strukturer, der gælder for anbringelsesområdet, er nogle sektorovergange, der ikke har barnet i fokus. Det gælder ved overgangen fra barn til voksen, ligesom det, som lederne også fremhæver, gør sig gældende i sektorovergangen fra psykiatri til sikret institution.

Ud over alder understreger en anden leder også køn som et selvstændigt opmærksomhedspunkt, der er relateret til økonomien i anbringelsesområdet:

” Leder: "Det, der gør det svært, er, at der er X antal pladser på landsplan, og det er jo dyre anbringelser. Der er jo en masse økonomi i det her også, hvis man eksempelvis laver en afdeling kun til piger. Hvad så hvis der ikke er fem piger, skal de så stå tomme, mens man måske sender nogle drenge i Vestre Fængsel, fordi der ikke er plads på drengedepartementerne. Eller hvis man laver det for de unge, og pladserne så står tomme."

Således bliver det af flere ledere fremhævet, at økonomiske hensyn i sidste end får stor betydning for, om der kan tages specifikke hensyn til den unges udsathed – hensynet til at udfylde pladserne kan resultere i, at en

enkelt pige bliver anbragt på en afdeling kun bestående af drenge, eller et 12-årigt barn bliver anbragt på en afdeling, hvor flertallet er 16 eller 17 år.

5.2 PSYKIATRINÆRE PROBLEMSTILLINGER OG SEKTOROVERGANGE

Der er stor intern forskel på, hvorvidt institutionerne oplever et øget pres fra børne- og ungdomspsykiatrien. Nogle oplever ikke, at der er sket en udvikling på området, mens andre "på alle måder" mærker et stort og stigende pres fra psykiatrien.

Fælles for samtlige ledere gælder, at de har konkrete erfaringer med børn og unge, der er kommet direkte fra psykiatrien, og hvor lederne oplever, at sikret institution ikke er den rigtige anbringelse. For nogle ledere er dette kun enkelttilfælde og noget, der sker sjældent, mens andre fortæller, at dette sker oftere. Nogle institutioner fortæller også, at de i nogle tilfælde henviser børn til den sikrede institution Grenen, der er kompetencecenter for psykiatrinære problemstillinger.

Det går ligeledes på tværs af interviewene med lederne, at de alle udpeger børn og unge, der lider af psykiatrinære problemstillinger, som en særligt udsat gruppe. En leder beskriver det på denne måde: "De her unge, de psykisk syge socialt anbragte, de lander simpelthen mellem to stole".

Samtidig med, at det er denne gruppe af unge, der har det særligt svært, er det også denne gruppe, som lederne påpeger, institutionerne er dårligst rustede til at tage imod. Af den grund fyldte psykiatrinære problemstillinger og institutionernes udfordringer hermed meget i interviewene.

” Leder: "Vi får rigtig mange direkte fra psykiatrien. Det er en problematik, som vi virkelig kan genkende. Når de ikke længere er akut psykotiske, så får vi dem,

og vi får at vide, at det er en pædagogisk behandling, der skal til. Det kan vi godt stille os undrende over, fordi det er i hvert falder en anden type pædagogisk behandling, end vi er gearret til. Så vi er i gang med at uddanne os inden for psykiatriske problemstillinger, for at imødekomme de udfordringer, vi får i denne her type anbringelser. Sagt helt simpelt, så får vi rigtig mange, som burde være diagnosticeret, og med mit kendskab til systemet vil jeg mene, at de ikke hører til hos os, men hører til på en psykiatrisk afdeling."

” Leder: "Hvis du spurgte mig: hvis man havde et større psykiatrisk fokus på de sikrede institutioner, det vil sige flere kompetencer og mere faglighed som kunne det, og ikke bare en centersygeplejerske, men en psykiater, ja, så kunne det helt klart gøre, at man ikke gjorde de unge til kastebolde."

Samtlige ledere har erfaringer med, at sektorovergange fra psykiatrien kan være svære, og de fleste giver udtryk for at have haft erfaringer, der minder om denne leders udsagn: "Jeg har da engang imellem haft unge, hvor jeg tænker, det her er godt nok tung psykiatri, og hvor jeg tænker, dér har psykiatrien givet op".

Nogle ledere udlægger problemet så den måde, at lige så snart barnet eller den unge ikke længere er decideret psykotisk, så overgår barnet eller den unge til at klassificeres som en primært pædagogisk udfordring. Derfor er anbringelse på sikret institution at foretrække frem for psykiatrisk, da den unge fortsat kan være til fare for sig selv eller sine omgivelser.

Institutionerne fremhæver imidlertid, at selvom den unge ikke er decideret psykotisk, er den psykiatrinære problemstilling i ringe grad løst, og de sikrede institutioner har ikke

kompetencerne til at håndtere den unges fortsatte psykologiske mistrivsel. Heri består problemet med, at disse unge "lander mellem to stole".

” Leder: ”Jeg kan sagtens komme i tanke om situationer, hvor jeg tænker, hvem kan hjælpe os med det her, og hvorfor vil psykiatrien ikke hjælpe os?”

Denne udfordring bliver særligt tydelig, hvis man tager udgangspunkt i konkrete tilfælde fra de sikrede institutioner:

” Leder: ”Vi havde en, som kom fra næsten et år på psykiatrisk afdeling, som vi havde magtanvendelse på flere gange om dagen. Simpelthen en pige, som havde det så dårligt, at hun havde brug for det. Hun kunne stille sig i et hjørne, tage tilløb og løbe hårdt ind mod muren, igen og igen, og dér mente psykiatrisk afdeling ikke, at hun skulle være ved dem. Med de her ting, der aner man ikke helt, hvad man skal gøre, og så gør man et eller andet, ikke også?”

” Leder: ”Lige nu har vi en ung pige anbragt, som vi mange gange om ugen forhindrer et selvmordsforsøg på. Flere gange om ugen har vi hende indlagt på røde papirer i børne- og ungdomspsykiatrien. Vi har flere magtanvendelser på hende dagligt. Vi har to mænd sat af til at følge hende hele tiden. Og når hun bliver kørt på psykiatrisk afdeling, så får hun en beroligende pille. Hun er ikke psykotisk, men hun har en adfærd, der er utroligt svær at håndtere. Så går der som regel fem timer, så får vi at vide, at nu skal vi hente hende igen, nu er hun ikke et psykiatrisk problem, for nu er hun stabil. I og med, at hun ikke ønsker at være medicineret, og i og med, at hendes forældre ikke ønsker, at hun skal være medicineret, så vil vi aldrig nogensinde

se en forandring af hendes tilstand. Og den udfordring er utrolig svær med de her sektorovergange, for det er ved de her sektorovergange fra psykiatrien, at vi er allermost udfordrede. De her ubehandlede psykiatriunge ... Vi prøver alt, hvad vi kan at vejlede kommunen i at anbringe de unge anderledes end hos os, fordi det skal de ikke.”

Ud over, at disse tilfælde beskriver nogle af de alvorlige problemstillinger, børn og unge anbragt på sikret institution kan stå overfor, kan de også pege på mere generelle problemstillinger i forhold til sektorovergangene fra psykiatri og sikret institution.

Fordi de socialt anbragte i disse tilfælde kun periodevist opfylder kriterierne for indlæggelse på psykiatrisk afdeling, placeres de på sikret institution, selvom den sikrede institution afviser, at det er den rigtige anbringelse af disse børn eller unge. Her er der ifølge lederne eksempler på, at disse børn og unges behov ikke dækkes, og at socialt anbragte, der har svære psykiatrinære problemstillinger, men ikke er psykotiske, ikke i ledernes øjne er velanbragt på sikret institution.

Netop temaet omkring selvskade nævner flere ledere som en svær og jævnligt forekommende udfordring i børne- og ungegruppen, særligt blandt piger, og ligeledes som en problematik, der særligt gælder socialt anbragte til forskel fra retligt anbragte.

Ud over anbringelse på psykiatrisk afdeling, hvilket kun er en mulighed, når betingelserne i psykiatriloven er opfyldt, er det svært for lederne at pege på andre anbringelsesmuligheder. Derfor efterspørger lederne også mere specialiserede tilbud og et større samarbejde på tværs af sociale og psykiatriske indsatser i Danmark som en løsning på denne problemstilling. De mener,

at det nuværende system er "kaotisk" og ikke i høj nok grad tager udgangspunkt i det konkrete barns eller den konkrete unges behov.

5.3 FORSKELLE I RESTRIKTIONER UNDER ANBRINGELSE

Fælles for samtlige institutioner er, at deres husordener gælder for alle de anbragte børn og unge. Uanset om barnet er retligt eller socialt anbragt, gælder derfor de samme overordnede regler.

I husordener er beskrevet sengetider, forventninger til opførsel og sprogbrug, adgang til mobiltelefon og internet, brugen af låst dør, mv. Vi vil i det følgende gennemgå nogle centrale nedslag fra interviewene omkring institutionernes brug af husordenerne, da deres praksisser på dette område er meget forskelligartede.

5.3.1 MOBILTELEFONER

I langt størstedelen af institutionerne foreskriver husordenerne, at børn og unge ikke har adgang til deres egen mobil under anbringelsen. Dette gælder, uanset om der er tale om en retlig eller social anbringelse.

” Leder: "Det er lige meget, hvad anbringelsesgrunden er, for mobiltelefonen får du ikke med ind. Så kan du ikke styre, om dem med brev- og besøgskontrol kontakter nogen. Så dér, hvor der er problemstillinger i forhold til retssikkerheden for de socialt anbragte eller de unge, der ikke har brev- og besøgskontrol, er jo, at de i virkeligheden bliver begrænset på grund af, at der sidder nogen, der ikke må komme i kontakt med nogen udenfor."

” Leder: "Der er betydelige begrænsninger i deres frihed, og der er indskrænkninger, der er ekstra hårde for den sociale end for den retlige anbringelse. F.eks. burde den sociale anbringelse have ret til egen

mobiltelefon, og det har de ikke. Dér har vi lavet husordener, og dér har man ingen mobiltelefon."

Der er flere ledere, der anerkender, at dette frihedsindgreb særligt rammer socialt anbragte, og at socialt anbragte således fratages deres mobil som konsekvens af sammenblandingen af anbringelsesvilkår. Flere ledere fremhæver dog socialpædagogiske argumenter for, at dette indgreb til stadighed er meningsfuldt:

” Leder: "Det er i rigtig høj grad, at de får et mentalt frikvarter fra de sociale medier, fra familie og venner, der ringer og involverer dem i alt muligt, de ikke skal involveres i. Vi oplever, at det faktisk er dér, de får roen, og det er med til, at de begynder at koncentrere sig om alt det, der er inde i dem selv. Så jeg vil sige, at hvis man vurderer, at en ung skulle ind på sikret for at få ro, men stadigvæk havde sin egen telefon og dermed adgang til sociale medier og alt muligt andet, så ville de ikke få den ro, der skulle til, for at de faktisk kunne rette blikket indad, for at de kunne få en forandring."

” Leder: "Det er korrekt, at det er en trussel for vores opgaveløsning. Hvis en socialt anbragt får en mobiltelefon med ind, så er der en risiko for, at den kan overdrages. Og der kan man jo godt sige: det er godt nok uretfærdigt. Men de fleste unge oplever, at de får noget ro på."

Begrundelsen for fratagelsen af mobilen er dermed også et socialfagligt hensyn om at skærme den unge fra forstyrrelser fra omverdenen, således at den unge kan fokusere på de tiltag, den sikrede institution pædagogisk tilbyder.

Dermed foregår fratagelsen af mobiltelefon uafhængigt af anbringelsesgrunden, da der

alene bliver henvist til en generel husorden og til en generel pædagogisk tilgang, der gælder for alle børn og unge.

I argumenter for inddragelse af mobiltelefon henviser flere ledere til gældende lovgivning:

- ” Leder: ”Ingen har computer, ingen har telefon, end of story. Det gør vi for at kunne styre, hvor meget unge skal være på sociale medier for eksempel. De skal tænke på sig selv, de skal have undervisning, de skal have social læring. Så derfor skal de ikke have mobiltelefoner.”
- Interviewer: ”Uanset, om man er retligt eller socialt anbragt?”
- Leder: ”Det står i vores husorden, så sådan er dét.”
- Interviewer: ”Skal der være overensstemmelse mellem de vilkår, man bliver anbragt under i forhold til jer, det med mobiltelefon for eksempel – skal man så have skrevet det ind i vilkårene for anbringelsen fra kommunen eller?”
- Leder: ”Nej, ikke nødvendigvis, fordi de skal underlægge sig husordenen. Det er det, der står i lovgivningen og voksenansvarsloven.”
- Interviewer: ”Så det er ikke så vigtigt, om det enkelte barn er underlagt nogle”
- Leder: ”Nej, det er det ikke.”

Institutionerne fortolker dog voksenansvarsloven forskelligt. En leder er bekendt med praksis på andre institutioner, men har en anden udlægning af de lovgivningsmæssige muligheder for fratagelse af mobiltelefon. Denne leder finder ikke, at der er hjemmel til at begrænse de socialt anbragte børn og unge i adgangen til egen telefon, internet eller sociale medier (med mindre det fremgår af deres anbringelsesvilkår). Dette heller ikke, selvom de unge kan påvirke hinanden til at skrive eller ringe på hinandens vegne, også på tværs af anbringelsesvilkår.

Flere ledere fortæller om, at der internt i samarbejdet mellem lederne er forskelle i fortolkningerne af loven. Disse fortolkninger resulterer i stærkt varierede praksisser. På to institutioner må de unge under særlige vilkår få adgang til egen telefon. Her er indrettet afgrænsede rum og afsat specifikke telefontider, hvor de unge kan ringe fra egen mobil, gå på sociale medier, mv. Disse ledere mener ikke, at de med henvisning til loven har andre muligheder.

De resterende ledere tillader slet ikke brug af eller adgang til egen mobil under anbringelsen, heller ikke i afgrænsede rum. I stedet henvises til fælles telefoner på institutionen, de unge kan bruge. Dertil er der for flertallets vedkommende opsat regler for, hvor længe et opkald må vare, ligesom der på nogle institutioner på forhånd skal indgives telefonlister, og opkald kun kan gennemføres til navngivne personer på listen. Disse ledere henviser ligeledes til voksenansvarsloven og mener, at de med henvisning til husordenen er berettiget til og bør begrænse de unges adgang til egen mobiltelefon.

Flere ledere mener dog ikke, at hele spørgsmålet om mobiltelefon er afgørende. Særligt én leder gør stærk modstand mod denne adskillelse af retlig og social anbringelse på husordensniveau. Lederen mener ikke, at der rettighedsmæssigt er forskel på socialt anbragte og varetægtsurrogater, og mener slet ikke, at adgang til mobiltelefon i den forbindelse er et vigtigt forhold:

- ” Leder: ”Det handler ikke om den sociale del af barnet, om barnet må have sin egen telefon eller sin egen computer. Det synes jeg er for letkøbt at sige, at det bliver frataget dem. Ja, det gør det, og det er en sund måde at fratage dem, og det giver dem en mulighed for at vågne op og se, at de er nødt til at ændre deres liv, og der skal ske noget andet, end det de gør.”

Der er ikke nogen forskel på, om du bliver anbragt socialt eller i varetægtssurrogat, du har nogle udfordringer, som der skal arbejdes med.”

Der er dog nogle af de institutioner, der forbyder brug af egen telefon, der ekstraordinært tillader det under udgang, hvilket bringer os til næste tema i gennemgangen af husordener.

5.3.2 UDGANG

Ligesom i spørgsmålet om mobiltelefon er der meget varierende praksis på institutionerne i forhold til udgang. Ikke alle ledere mener, at der bør være mulighed for udgang fra sikret institution, og lederne praktiserer også forskellige rammer for de udgange, der faktisk gennemføres.

Nogle ledere udtrykker, at de ”har masser af udgange”, mens andre ledere ingen udgange har (med mindre der er tale om tandlæge, psykiatri eller forhold relateret til de unges anbringelse).

Nogle ledere anser det alene for kommunens opgave at tage stilling til udgang, mens andre ledere på et mere overordnet plan slet ikke forstår berettigelsen af udgang fra sikret institution:

” Leder: ”Det skal være absolut påkrævet for at anbringe på en sikret institution, og man kan diskutere, om det er absolut påkrævet, hvis man godt kan tages ud af en kontaktperson. Når man er på udgang til biografen eller på restaurant, så er man ikke farlig, men så er man farlig, lige så snart man træder ind på institutionen igen. Der kunne man diskutere, hvis man var skarp, om der overhovedet er belæg for sikret anbringelse, eller om man skulle lave åben anbringelse eller noget andet mindre indgribende?”

Den samme leder mener således, at udgang – hvis det overhovedet skal have en berettigelse – skal have et pædagogisk og socialt udredende formål. Hvis man kan få udgang til en tur i biografen eller for at spise pizza, mener lederen ikke, at der er grundlag for en anbringelse på sikret institution. Dette istemmes af en anden leder.

Andre ledere er af en anden opfattelse og mener ikke, at de har hjemmel til at afgrænse de socialt anbragte og unødigt begrænse deres kontakt til sociale netværk, hvorfor de lægger særlig vægt på at skabe gode rammer for udgange.

For alle institutioner gælder dog, at såfremt udgang er muligt i forlængelse af institutionens politikker, skal det ske i overensstemmelse med kommunens vurdering, og dét vil for de flestes vedkommende ske med ledsager fra institutionen. Det er kun i enkelttilfælde, at det eksempelvis kan være den unges forældre, der er ansvarlige under en udgang.

5.3.3 BESØG

I lighed med spørgsmålet om udgang håndterer de forskellige institutioner spørgsmål om besøg meget forskelligt. Nogle institutioner scanner og undersøger gæster, før de må få adgang til institutionen, mens andre institutioner ikke mener at have hjemmel til at undersøge gæster overhovedet.

I to institutioner har man indført karmscannere, som alle gæster skal igennem ved besøg. På baggrund af disse kropsscanninger kan gæster således afvises, hvis de medbringer objekter, der efter institutionens husorden ikke er tilladte. Brugen af scannere sker uanset barnets anbringelsesgrund.

Særligt en leder understreger, at der efter vedkommendes opfattelse ikke findes lovgrundlag til at undersøge gæster, eksempelvis ved brug af scannere, men mener

udelukkende i loven at have hjemmel til at undersøge de unge:

” Leder: ”Den mulighed, vi har for at lave en personundersøgelse af den unge [...] vedrører ikke gæster. Vi stiller naturligvis nogle krav om, at de hænger deres overtøj, inden de kommer ind i besøgsrummet, og hvis de har nogle ting, de gerne vil overdrage, så vil vi gerne lige sikre os, at det er i overensstemmelse med de genstande, som er foreneligt med en sikret institution. Vi praktiserer ikke karmscanning af vores gæster hos os.”

Ledere, der bruger scannere, fremhæver dog et stort behov for at kunne undersøge gæsterne, da der har været en del fortilfælde med forældre til socialt anbragte, der har forsøgt at medbringe hash og alkohol til de unge.

En mere udbredt praksis end kropsscanning er, at gæster skal aflevere overtøj, telefoner og andre effekter, der låses inde og ikke må medbringes i besøgsrummet. Én institution udtaler, at man har et særligt godt samarbejde med politiet, der tilkaldes ved mistanke om indsmugling, og hvor man således overlader tjek af gæster til politiet.

De fleste institutioner praktiserer dog at tjekke de unge efter besøg, hvis der er en konkret mistanke om indsmugling. En institution fremhæver ligeledes, at det i yderste tilfælde er muligt at bede den unge om at tage tøjet af efter besøg, hvis der er en stærk mistanke om brud på husordenen i forhold til indsmugling.

På de fleste institutioner er besøg ikke overvågede – med mindre det fremgår af kommunens vilkår for anbringelse. På en institution foregår nogle typer besøg, herunder besøg fra en kæreste, dog altid overvåget. På samme institution er det ligeledes kun muligt at få besøg af en kæreste, der er under 18, med helt særlige tilladelser. Dermed opstiller nogle

institutioner skærpede rammer for besøg, der i andre leders øjne kan gøre det svært for de unge at opretholde deres relationer.

Således er der også på besøgsområdet store forskelle på, hvilke indgreb de forskellige institutioner anvender.

5.3.4 AFLÅSNING AF VÆRELSESDØRE

Det gælder for samtlige institutioner, at dørene ind til de anbragtes værelser aflåses om aftenen, og først bliver låst op igen ved morgenvækning. Yderdøre og andre døre er som udgangspunkt altid aflåste.

Alle ledere har dog eksempler på, at der tages særhensyn ved eksempelvis en psykologisk problemstilling hos en anbragt omkring angst for aflåste rum. Nogle institutioner praktiserer at låse alle døre, og når de andres døre er låste, så låses døren ind til den unge med angstproblematik op igen, og der placeres en dørvagt uden for værelset.

Det er dog kun i enkelttilfælde, at der tages disse særhensyn, og for alle andre børn og unge vil værelsesdøren altid være aflåst, når de er på værelset om aftenen og natten.

Lederne henviser i al væsentlighed til to begrundelser for aflåsningen: en sikkerhedsmæssig-pædagogisk og en økonomisk.

Flere ledere har erfaringer med, at de unge har begået overfald og seksuelle overgreb på hinanden på afdelingen, hvorfor aflåsning ses som afgørende for beskyttelsen af de unge.

I forlængelse heraf fortæller flere ledere, at aflåsningen bidrager til, at de unge finder ro på værelset og er i stand til at sove og dermed opretholde en døgnrytme:

” Leder: ”Men de beskriver det selv som, at så ved de, at der er ro. Nu er vi på

værelset, og det er de andre også, og der er ikke nogen, der kan komme ind til mig. De er jo også enormt stressfyldte i forhold til, hvad de andre er der for, og de får også lavet nogle historier om hinanden, så de tror næsten allesammen, at de er den eneste, der er her, fordi ting er svære, alle de andre er her garanteret, fordi de har stukket nogen ned.”

Aflåsningen af værelset bidrager således til at dæmpe den unges tanker i forhold til at forestille sig, hvad der kan ske i løbet nattetimerne, og dermed reducere følelsen af udsathed.

Dertil kommer, at mange børn og unge flyttes til sikret institution på en akut anbringelse, hvilket betyder, at institutionerne har et meget ringe kendskab til de anbragte, når de ankommer. Da en væsentlig del af de børn og unge, der anbringes på sikret institution, vurderes som farlige og har en stærkt udadreagerende adfærd, vurderer lederne, at aflåsning er nødvendigt og ikke kan erstattes med døralarmer.

Dette skyldes desuden, som en anden leder påpeger, at aflåsningen også tjener et økonomisk formål, da det tillader, at afdelingen om natten går ned i personaledekning. Dette trues nu af, at nogle socialtilsyn overvejer at tilbagekalde tilladelsen til aflåsning om natten til fordel for døralarmer. Ingen ledere mener, at dette er forsvarligt, og flere ledere peger på, at det væsentligt vil fordyre sikret anbringelse, da det kræver fuldt personale også i nattetimerne.

5.4 ISOLATION OG SEKTIONERING

Der er stor forskel på de sikrede institutioner, når det gælder brugen af isolation.

Af statistikken fra Danske Regioner fremgår, at Egely mellem 2016 og 2018 er registreret til at have anbragt et barn i isolationsrum henholdsvis 71, 84 og 46 gange pr. år, hvorimod

Sølager og Sønderbro, der er af omtrent samme størrelse, overhovedet ikke har anvendt isolation af børn i løbet af disse tre år. Her har man brugt andre pædagogiske foranstaltninger i tilspidsede situationer, som ikke medfører brug af isolationsrum.

Brugen af isolation er således stærkt varierende, og to institutioner har helt fravalgt isolationsrum. Flere ledere giver udtryk for – blandet andet på baggrund af Ombudsmandens temarapport om sikrede institutioner og hans kritik af brugen af magtanvendelser – at have arbejdet for at nedbringe deres brug af isolationsrum:

” Leder: ”Vi har lavet en stor indsats på, at der har været en tendens herude blandt medarbejderne til, at når vi havde fysiske fastholdelser, så var der en eller anden form for automatik over isolation. Fremfor at blive ved med at fastholde og trække konflikten i lang tid, så søgte man at afslutte konflikten med isolation, fordi erfaringsmæssigt gav det en hurtig afslutning. Og det arbejder vi meget på, for det må man ikke. Der må ikke være nogen automatik i det her. Så der er også nogle tilgange til det her, og de tilgange er vi begyndt at arbejde rigtig meget på.”

Derudover giver lederne dog udtryk for, at brugen af isolationsrum er en allersidste mulighed, og i flere institutioner foretrækker man sektionering frem for isolation.

Sektionering benyttes som en opsplnitning af børne- og ungegruppen, hvor enten hele gruppen deles i mindre enheder, eller ét barn eller én ung fjernes fra fællesskabet. Der er meget varierende praksis på de forskellige institutioner. Hvor det nogle steder omtales som en ”timeout” og nogle steder begrænses til 10-20 minutter, er der på andre institutioner tale om lange forløb af flere timer eller flere dages varighed.

Sektionering praktiseres ligeledes forskelligt. Hvor det på nogle institutioner foregår som ophold på værelset, foregår det på andre institutioner i aflukkede fællesrum sammen med en voksen.

Der bliver i interviewene ikke givet mange informationer omkring institutionernes egen praksis for sektionering, men flere ledere fortæller om andre institutioners praksis. Denne eksterne kritik er naturligvis behæftet med det forbehold, at den i et vist omfang har karakter af andenhåndsviden:

” Leder: ”Vi benytter os af sektionering, som oftest er af 10-20 minutters varighed, og dér ved jeg, at de nogle steder kører voksenforløb, hvor de unge er alt for lang tid på værelserne.”

” Leder: ”Der er stor forskel på praksis på stederne med f.eks. forløb på værelserne, hvor det ikke bliver noteret som magtanvendelse.”

Til forskel fra isolation findes der ikke lovgivningsbestemte tidsbegrænsninger på sektionering, og der er ikke lovkrav om, at det noteres som magtanvendelse. Dette udtrykker flere ledere kritik af, da de har viden om, at der på andre institutioner gennemføres meget lange forløb, hvor den unge primært opholder sig på værelset, men hvor det i opgørelserne fra institutionerne ikke fremgår, hvor længe de unge egentligt har været afskåret fra fællesskabet.

Dette er vigtigt, som det også fremhæves, da sektionering muligvis ikke er defineret som isolation, men da det for den unge erfarer som isolation, og da det er omkostningsfuldt socialt at være afskåret fra fællesskabet.

5.5 NYE MULIGHEDER I VOKSENANSVARSLØVEN

Flertallet af ledere er kritiske over for de nye tiltag i voksenansvarsloven. De mener ikke, at der er behov for hverken døralarmer eller tv-overvågning. Flere ledere fremhæver, at de i alle døgnets vågne timer er sammen med børnene, og at børnene om natten er låst inde på deres værelser, hvorfor hverken døralarmer eller tv-overvågning bidrager positivt til at løse deres opgave.

” Leder: ”Jeg er imod den nye lovgivning. Vi har ikke brug for en millimeter mere magt. Vi hilste den ikke velkommen. Vi har nok magt. Man kan ikke løse alt med magt. Det er et barn, og det er det mest vanvittige i hele denne her lovgivning. Jeg synes generelt, man glemmer, det er børn, man har med at gøre.”

” Leder: ”Hele den lovgivning er jo ikke lavet af nogen, der har indsigt i, hvad det er for nogle unge, vi har med at gøre, og hvordan de i øvrigt reagerer og responderer, når de har det svært.”

” Leder: ”Det er ren symbolpolitik, der ikke fremmer det pædagogiske arbejde.”

Der er således overvejende en bred kritik af de initiativer, der ligger i den nye lovgivning.

Flere ledere giver direkte udtryk for, hvordan de ser det som deres opgave at trække udøvelsen af lovgivningen et så lempeligt og pragmatisk sted hen, som det er muligt. Det giver sig eksempelvis udtryk i, at nogle ledere har opsat døralarmer, som der nu er lovkrav om, men at de er ude af funktion og slukkede.

Derudover er lederne kritiske over graden af detailstyring i lovgivningen, der blandt andet udstikker meget specificerede retningslinjer for brugen og udformningen af husordener.

5.6 ANBRINGESELÆNGDE

Alle ledere er under interviewet blevet præsenteret for Danske Regioners statistik over de sikrede institutioner og deres opgørelser over anbringelseslængde.

Som vi også her i rapporten har afdækket, mener en leder, at den eksisterende statistik på området er utilstrækkelig, da "man ikke kan gennemskue den egentlige anbringelsestid, fordi det går på anbringelsesgrunden og ikke på barnet".

Flertallet af lederne genkender dog, at sociale anbringelser i gennemsnit er længerevarende end retlige anbringelser. Længden af retlige anbringelser afhænger af, hvor lang tid en verserende efterforsknings- og straffesag tager. En retlig anbringelse kan derfor godt blive bragt til ophør, selvom der er gode pædagogiske grunde til at forlænge anbringelsen – eksempelvis gennemførelsen af folkeskoleeksamen enkelte dage senere, som en leder nævner. Disse pædagogiske hensyn har dog ingen betydning for længden af retlig anbringelse. Ved en social anbringelse derimod er der fokus på den socialpædagogiske indsats, og derfor vil anbringelsestiden være længere, da indsatsen er i fokus:

” Leder: "Undersøgelsesopgaverne er der generelt en større efterspørgsel efter ved sociale anbringelser end ved de retlige anbringelser, og jo større undersøgelsesopgaven er, jo længere tid tager det."

Der er dog internt stor forskel på den rapporterede anbringelsestid institutionerne imellem.

” Leder: "Det er tit et sted mellem tre og seks måneder, og det er, fordi vi er færdig med at udrede dem pædagogisk-psykologisk på de tre måneder, men dér skal kommunen så finde det rigtige sted,

og dér kan man sige, er det et udtryk for, der ikke er gode nok steder inden? Ja, så absolut!"

Det er således kommunens evne til at finde et sted, der lever op til den sikrede institutions anbefaling, der kan forlænge en anbringelse ifølge dette eksempel, men institutionens evne til at gennemføre en udredning kan også forlænge anbringelsen:

” Interviewer: "Har I også socialt anbragte, der kan være anbragte op til et år?"
 Leder: "Ja, det kunne de sagtens. To gange seks måneder, ja, det kan de godt".
 Interviewer: "Men hvor hyppigt er det?"
 Leder: "Altså det er faktisk hyppigt. Også fordi tingene jo tit ... når man får en 15-16-årig pige eller dreng ind til en udredning på en social anbringelse, så er der mange ting, der skal udredes samtidigt, mens den unge skal falde til, og frustrationer og kaos ligesom skal ind i de rigtige kasser. Så det hænder ret ofte, at der bliver en forlængelse."

Flere institutioner rapporterer, at det er en "sjældenhed" eller en "undtagelse", hvis et barn er anbragt i op til et år, mens andre institutioner fortæller om "flere lange anbringelser", og at anbringelsestiden "sagtens" kan nå op på et år.

Det er ikke med den eksisterende statistik muligt at udregne en faktisk anbringelsestid for den enkelte institution, hvorfor institutionsledernes udsagn giver en vigtig indsigt i, hvad der tyder på en meget varierende praksis for, hvor lang tid en udredning eksempelvis forventes at tage.

Derudover retter et par ledere kritik mod den kommunale sagsbehandling omkring forlængelse på sikret institution:

” Leder: ”Jeg har en oplevelse af, at der er nogle sagsbehandlere, der tænker, at nu er der en pause, fordi de unge er hos os, hvorfor de presser for en forlængelse.”

De samme ledere understreger dog, hvordan de yder modstand mod forlængelse, hvis kommunens ønske herom ikke er begrundet i den socialpædagogiske indsats.

Dermed oplever nogle institutionsledere også at indgå i mere kritiske drøftelser af kommunens anbefaling om forlængelse, hvorimod andre institutioner ikke på samme måde indgår i en dialog med kommunen, men i højere grad direkte følger kommunernes anbefalinger.

Det samme gælder også for sikret anbringelse i det hele taget, hvor nogle ledere i højere grad end andre afviser kommunens anbefaling om sikret anbringelse for i stedet at pege på andre anbringelsesmuligheder og selv stille forslag til andre typer institution.

5.7 UDFORDRINGER FOR SIKREDE INSTITUTIONER

Som beskrevet i dette kapitel er der flere områder, hvor lederne selv efterspørger bedre indsatser i regi af sikret institution. Det er eksempelvis blevet fremhævet i forbindelse med køn, alder og psykiatrinære problemstillinger og går på, hvordan sektorovergange kan besvære eller direkte stå i vejen for, at børn og unge får deres støtte- og behandlingsbehov dækket.

Derudover fremhæver flere ledere, at særligt børn og unge med kognitivt handicap er en udfordring for sikrede institutioner, og at de repræsenterer en særligt udsat gruppe. Lederne beskriver, at børn og unge med autisme, hjerneskade, særligt lav IQ, svære indlæringsvanskeligheder og andre kognitive handicap er sårbare, og fremhæver for de flestes vedkommende, at de heller ikke er socialpædagogisk specialiserede heri:

” Leder: ”Vi er ikke specialiserede i autisme, vi er ikke specialiserede i organisk hjerneskade ... Vi er jo skadestuen.”

Samtidig fremhæver flere ledere, at de ikke oplever, at der findes alternative sociale tilbud til disse børn og unge med handicap, hvorfor de kan ende med at være placeret på sikret institution i meget lang tid, før kommunen tilrettelægger et mere specialiseret tilbud:

” Leder: ”Jeg har lige nu haft en meget dårligt begavet, svært autistisk, traumatiseret, tidligt debuterende, psykisk syg dreng, som er meget voldsomt udadreagerende – hvor skal han anbringes i Danmark? Han er lige nu, efter at have været hos os i to år, blevet anbragt i et solotilbud, som udelukkende er skræddersyet til ham, fordi der findes ikke nogen ligesom ham.”

Lederne oplever ikke, at kommunerne ser andre muligheder end sikret anbringelse, når det svære kognitive handicap ses i kombination med en voldsom og udadreagerende adfærd, men derimod, at det er en lang proces at få mere individuelt tilrettelagte tilbud.

Udover gruppen af børn og unge med handicap har vi her i kapitlet fremhævet, hvordan brugen af magtanvendelse og frihedsberøvelse af socialt anbragte ses som en udfordring af nogle ledere. En leder påpeger, at der er god mulighed for i højere grad at lade sig inspirere af de delvist lukkede afdelinger frem for at anbringe direkte på sikret institution:

” Leder: ”På de delvist lukkede kan vi stadig låse i særlige situationer, men alle vores delvist lukkede pladser er enkeltmandsprojekter, særforanstaltninger, og dér har de en hel lejlighed, en helt totalt skærmet enhed hver, så der bliver de jo ikke låst inde på et værelse. Så låser vi yderdørene til deres

enhed. Så det bliver jo ikke på samme måde, som at de er låst inde på et lille værelse.”

Den delvist lukkede institution har fortsat visse magtbeføjelser såsom at låse døre om natten, men det er lederens vurdering, at alt tilrettelægges mere individuelt og efter konkrete vurderinger af barnet eller den unge. Hermed opstår frihedsindgreb ikke som konsekvens af, at man bor en række børn og unge på en fælles institution på forskellige anbringelsesvilkår, hvor man – på trods af de forskellige formål med anbringelsen – allesammen må underlægges de samme frihedsindgreb. Alt foregår som enkeltmandsprojekter, som lederen forklarer.

KAPITEL 6

SOCIALE ANBRINGELSER I ET MENNESKERETLIGT PERSPEKTIV

Som det fremgår af de forudgående kapitler, vil en anbringelse på sikret institution, uanset om anbringelsen sker tvangsmæssigt eller ej, indebære store begrænsninger og restriktioner i barnets eller den unges bevægelsesfrihed, sociale liv, mulighed for at bestemme over sin egen hverdag og livsførelse mv. Disse restriktioner og begrænsninger griber hver især og tilsammen ind i en række af barnets eller den unges grundlæggende rettigheder.

I det følgende vil vi nærmere analysere de menneskeretlige problemstillinger, som sociale anbringelser på sikrede institutioner rejser. I den forbindelse fokuserer vi på de rettigheder og internationale menneskeretskonventioner, som vi i lyset af vores undersøgelse vurderer er særligt relevante for børn og unge, der er socialt anbragt på en sikret institution.

Som fremhævet i kapitel 1, afsnit 1.2.1, er børne- og ungegruppen på de sikrede institutioner blandt andet kendetegnet ved kognitive og psykiske funktionsnedsættelser, som kan være forbundet med et handicap i handicapkonventionens forstand. Menneskerettighederne gælder som udgangspunkt for enhver. Børn og unge, herunder børn og unge med handicap, udgør imidlertid en særlig sårbar og udsat gruppe. I erkendelse af det særlige beskyttelsesbehov, der kan være knyttet til visse samfundsgrupper, er der i FN-regi vedtaget flere konventioner, som anviser, hvordan de velkendte, grundlæggende menneskerettigheder skal forstås

og gennemføres til gavn for en specifik gruppe af borgere. Det gælder blandt andet FN's Børnekonvention¹³⁴ og FN's Handicapkonvention.¹³⁵

6.1 FRIHEDSBERØVELSE PÅ SIKREDE INSTITUTIONER

Anbringelse på en sikret institution indebærer, at barnet eller den unge lukkes inde på institutionens område uden mulighed for at forlade dette. Når anbringelsen sker uden samtykke, betyder tvangsanbringelsen også, at barnet eller den unge og forældrene fratages retten til at bestemme barnets eller den unges opholdssted. Anbringelse på en sikret institution har således karakter af en frihedsberøvelse og udgør dermed et indgreb i barnets eller den unges ret til personlig frihed.

Retten til personlig frihed er en grundlæggende frihedsrettighed, som er beskyttet i en lang række menneskeretlige konventioner, herunder Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) artikel 5, FN's Handicapkonventions artikel 14 og FN's Børnekonventions artikel 37.

6.1.1 ANBRINGELSEN PÅ SIKRET INSTITUTION SKAL VÆRE NØDVENDIG

Retten til personlig frihed nyder generelt en stærk beskyttelse, idet frihedsberøvelse er et af de mest intensive indgreb, staten kan anvende over for borgerne. Særligt EMRK artikel 5 rummer en stærk materiel beskyttelse af den personlige frihed, til dels i kraft af et krav om

nødvendighed og proportionalitet, som den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har indfortolket i forhold til mange former for frihedsberøvelse.¹³⁶ Kravet om nødvendighed og proportionalitet indebærer blandt andet, at frihedsberøvelsen kun er berettiget som en sidste udvej, hvor mindre indgribende foranstaltninger er utilstrækkelige til at opnå formålet.¹³⁷

Et sådant proportionalitetsprincip følger også af dansk ret vedrørende børnesager, både som et uskrevet forvaltningsretligt grundprincip og som udtrykt i servicelovens regler om særlig støtte til børn og unge.¹³⁸ Servicelovens § 63 b fastslår således, at en social anbringelse på sikret institution alene må anvendes, når det er absolut påkrævet af hensyn til farlighedskriteriet, pædagogisk observation eller længerevarende behandling.¹³⁹ Kravet om, at anvendelse af en sikret institution skal være absolut påkrævet, indebærer, at kommunen skal have afprøvet andre mere lempelige foranstaltninger eller på forhånd have vurderet sådanne foranstaltninger til at være utilstrækkelige.¹⁴⁰

Sagsgennemgangen i kapitel 4 finder, at i en fjerdedel af sagerne, otte ud af 28, er barnet eller den unge blevet socialt anbragt på sikret institution som den første anbringelse uden for hjemmet. Det er ikke på grundlag af dette tal muligt at sige noget om proportionalitetsprincipets overholdelse i de konkrete sager, ligesom tallet ikke nødvendigvis er repræsentativt. Henset til, hvor alvorligt et indgreb i barnets eller den unges menneskerettigheder den sikrede anbringelse udgør, er det alligevel bemærkelsesværdigt, at kommunerne i et så stort antal (tilfældigt udvalgte) sager skrider direkte til social anbringelse på sikret institution uden forinden at have afprøvet, om barnet eller den unge kan rummes i en mere lempelig anbringelsesform.

I kapitel 4, afsnit 4.5, påpeger Ann-Karina Henriksen desuden, at der i en del af de

undersøgte sager ses en indledende tøven hos forvaltningsmyndighederne med hensyn til iværksættelse af mere indgribende støtteforanstaltninger, selvom der er tydelige tegn på, at barnet eller den unge mistrives, og at sagsmaterialet tyder på, at der i nogle sager sker en pludselig eskalering, som kommer bag på myndighederne. Interviewene med lederne viser også, at flere ledere er af den opfattelse, at der forud for anbringelsen på sikret institution har været en manglende og for sen kommunal indsats. Se nærmere kapitel 5, afsnit 5.1. I henhold til disse betragtninger bliver det forhold, at der ikke på et tidligere tidspunkt er iværksat tilstrækkelige, mindre indgribende foranstaltninger med henblik på at afhjælpe barnets eller den unges særlige udfordringer og behov således udslagsgivende for, at anbringelsen på sikret institution kan anses for absolut påkrævet på anbringelsestidspunktet.

I praksis kan det være vanskeligt at bevise, at anbringelsen på sikret institution er forårsaget af en for sen kommunal indsats, og at denne kunne være undgået, hvis kommunen havde sat tidligere ind. Det ændrer imidlertid ikke ved, at kommunerne er forpligtet til at gribe tidligere ind med lempeligere støtteforanstaltninger, hvis dette kan medføre, at en social anbringelse på sikret institution kan undgås. I den henseende kan henvises til servicelovens § 46, stk. 2, hvorefter kommunen skal sikre en tidlig og helhedsorienteret støtte til barnet eller den unge, så problemer så vidt muligt kan forebygges og afhjælpes i hjemmet eller det nære miljø.

Sammenfattende kan det anføres, at servicelovens § 63 b ganske vist udtrykkeligt foreskriver, at en anbringelse på sikret institution af sociale årsager skal være absolut påkrævet. Uanset dette, synes der at være en risiko forbundet med, at de samme regler åbner op for, at anbringelsen på sikret institution kan ske som første anbringelse uden for hjemmet, hvis lempeligere foranstaltninger

anses for utilstrækkelige – nærmere bestemt en risiko for, at det menneskeretlige proportionalitetsprincip kan komme under pres i konkrete sager. Det vil i sidste ende ikke være et proportionalt indgreb i barnets eller den unges rettigheder, hvis en kommune undlader at gribe ind i en længere periode, indtil forholdene omkring barnet eller den unge er kommet ud af kontrol i en sådan grad, at kommunen kan skride direkte til anbringelse på sikret institution.

6.1.2 ET SPÆNDINGSFELT MELLEM SOCIALE BEHANDLINGSINSTITUTIONER OG UNGDOMSFÆNGSLER

Den menneskeretlige beskyttelse af retten til personlig frihed forudsætter, at der skal være en tilstrækkelig sammenhæng mellem frihedsberøvelsens formål og det sted og det miljø, hvor frihedsberøvelsen gennemføres. Dette gælder særligt efter EMRK artikel 5.¹⁴¹ Beskyttelsen efter EMRK artikel 5 foreskriver blandt andet, at frihedsberøvelse af en mindreårig, der har et socialt eller opdragelsesmæssigt formål, skal finde sted i et miljø, der er egnet til at varetage dette formål.¹⁴²

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har i den henseende i flere tilfælde fastslået, at det ikke er foreneligt med en socialt eller opdragelsesmæssigt begrundet frihedsberøvelse, at barnet eller den unge anbringes i et egentligt fængsel. Til illustration kan nævnes sagen D.G. mod Irland fra 2002.¹⁴³ Sagen handlede om en 17-årig klager med en kriminel fortid, der blev anset for at være til fare for sig selv og andre. Det var ved dom blevet fastsat, at klager skulle anbringes i en behandlingsinstitution, men da der ikke var egnede institutioner til rådighed, blev vedkommende foreløbigt placeret i et almindeligt fængsel i en måned. Menneskerettighedsdomstolen statuerede krænkelse af EMRK artikel 5, idet fængslet ikke i sig selv kunne anses for at føre tilsyn med

klagers opdragelse, ligesom fængselsopholdet heller ikke kunne anses for en foreløbig foranstaltning med henblik herpå. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol fandt ligeledes en krænkelse i Blokhim mod Rusland fra 2016,¹⁴⁴ hvor en 12-årig dreng, der blandt andet havde begået røveri, blev anbragt i et detentionscenter for ungdomskriminelle med henblik på afretning og for at forhindre ham i at begå yderligere kriminalitet.

De sikrede døgninstitutioner i Danmark er i juridisk forstand ikke fængsler, men socialpædagogiske institutioner. Dette understreges blandt andet af, at de sikrede institutioner er reguleret efter serviceloven og ikke straffuldbyrdelsesloven og har socialpædagoger og ikke fængselsbetjente ansat. Institutionslederne tager ligeledes stærkt afstand fra, at de sikrede institutioner bliver betegnet som ungdomsfængsler. Se nærmere kapitel 5, afsnit 5.1. En social anbringelse på sikret institution vil derfor i udgangspunktet være i overensstemmelse med EMRK artikel 5. Dette understøttes af retspraksis. I sagen Koniarska mod Storbritannien fra 2000¹⁴⁵ blev en klage afvist som åbenbart ugrundet. Sagen handlede om en 17-årig engelsk pige i offentlig pleje, der var dømt for overfald og hærværk, og som blev anbragt fem måneder på en sikret ungdomsinstitution, indtil hun fyldte 18 år. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at anbringelsen på denne institution, hvor der var særlige tilbud for vanskelige unge, var sket i opdragelsesøjemed. Anbringelsen var dermed forenelig med EMRK artikel 5.

Selvom de sikrede døgninstitutioner ikke er fængsler, og det ikke i sig selv er i strid med EMRK at anvende sikrede institutioner til børn og unge, er institutionerne kendetegnet ved at have flere lighedstræk med kriminalforsorgens institutioner. Det gælder blandt andet med hensyn til de fysiske rammer, at de unge er låst inde på deres værelser om natten, og at

hverdagen er præget af strikse rammer. Hertil kommer, at størstedelen af de børn og unge, der befinder sig på de sikrede institutioner, er anbragt netop dér, fordi de enten er mistænkt for kriminalitet af en vis grovhed (særligt varetægtssurrogater) eller dømt for personfarlig eller anden alvorlig kriminalitet (særligt ungdomssanktionsdømte og anbragte efter lov om ungdomskriminalitet over 15 år).

Endvidere er de sikrede døgninstitutioner – nogle mere end andre – kendetegnet ved, at personalet gør brug af en sanktionslignede pædagogik, hvor uønsket adfærd mødes med reaktioner af pønål karakter. Se nærmere kapitel 3, afsnit 3.1.1.

Et fremtrædende eksempel på dette er brugen af isolationslignende metoder, herunder sektionering, hvor barnet eller den unge forvises til eget værelse i alt fra kortere perioder til flere uger. Denne isolation fra fællesskabet foretages ofte, hvis den unge tilsidesætter institutionens husorden, eksempelvis i forhold til sengetider eller deltagelse i skemalagte aktiviteter såsom undervisning.

Det følger af voksenansvarslovens § 4, stk. 4, at personalet på en sikret institution kan fastsætte passende reaktioner over for et anbragt barn eller en anbragt ung ved overtrædelse af institutionens husorden.¹⁴⁶ Det følger af voksenansvarsvejledningen, at en passende reaktion skal stå i et rimeligt forhold til overtrædelsens karakter, skal fastsættes ud fra den unges personlige forhold i øvrigt, og at foranstaltningen ikke må anvendes, hvis mindre indgribende tiltag er tilstrækkelige. Det fremgår endvidere, at reaktionen skal have et pædagogisk og opdragende formål, hvorfor der skal være en rimelig sammenhæng mellem den konkrete overtrædelse og den fastsatte reaktion. Som eksempel på en passende reaktion nævner vejledningen, at der kan fastsættes et forbud mod at se film om aftenen på værelset i en periode, hvis et anbragt barn

gentagne gange ikke overholder reglerne om vækketider, fordi vedkommende ser film til sent ud på natten og derfor ikke er udhvilet om morgenen.¹⁴⁷

Der kan givetvis ikke opstilles en klar grænse for, hvornår en foranstaltning er møntet på at skabe klare rammer og opretholde ro og orden, og hvornår en foranstaltning bruges som sanktion eller straf. Åbenbart er det imidlertid, at jo mindre sammenhæng, der er mellem den konkrete overtrædelse af husordenen og den iværksatte reaktion samt mellem reaktionens intensitet og overtrædelsens karakter, jo mere pønål karakter får foranstaltningen.

Hertil skal bemærkes, at Socialstyrelsen i sin auditrapport fra 2018 finder, at der ofte ikke er en logisk sammenhæng mellem handlingen, konsekvensen og sanktionen på de sikrede døgninstitutioner.¹⁴⁸

Uanset den formelle kategorisering indebærer de sikrede institutioners særtræk – herunder omgivelserne, beboersammensætningen og de særlige magtanvendelsesregler, der gælder for sikrede institutioner – at institutionerne såvel faktisk som retligt befinder sig et sted midt imellem tidligere tiders ungdomsfængsler og andre børne- og ungeinstitutioner med sociale eller behandlingsmæssige formål, eksempelvis åbne døgninstitutioner og børne- og ungepsykiatriske afdelinger.

Dette understøttes af de socialt anbragte børn og unges egen oplevelse af anbringelsen på sikret institution som straf og et fængselslignende ophold. Se nærmere kapitel 3, afsnit 3.1.1, og kapitel 4, afsnit 4.8. Forskningen¹⁴⁹ har da også påpeget, at de sikrede institutioner ikke er deciderede sociale behandlingsinstitutioner.

Sammenfattende følger det af menneskeretten, at børn og unge ikke må anbringes i fængsler, hvis anbringelsen er

begrundet i et socialt behandlingsmæssigt hensyn. I forbindelse med en effektiv beskyttelse af barnets eller den unges ret til personlig frihed er det ikke afgørende, om en institution formelt betegnes som et fængsel eller en social behandlingsinstitution, men også om de faktiske forhold understøtter denne betegnelse. Set fra et menneskeretligt perspektiv er det derfor problematisk, at de sikrede institutioner i vidt omfang er kendetegnet ved fængselslignende træk, selvom de i juridisk forstand ikke er fængsler.

6.1.3 OPHOLDETS LÆNGDE SKAL HAVE EN ÅBENBAR SAMMENHÆNG MED FORMÅLET MED ANBRINGELSEN

I det grundlæggende menneskeretlige princip om nødvendighed og proportionalitet ligger også, at en frihedsberøvelse kun må opretholdes så længe de forhold, der lå til grund for frihedsberøvelsens iværksættelse, fortsat er til stede. Der skal med andre ord være proportionalitet i forhold til frihedsberøvelsens længde. Hertil kan også henvises til FN's Børnekonventions artikel 37, litra b, hvorefter et barn kun må fængsles eller tilbageholdes i det kortest mulige passende tidsrum.

Som det fremgår af kapitel 2, afsnit 2.4.2, er anbringelsesperioden for socialt anbragte børn og unge på sikrede institutioner i gennemsnit væsentligt længere end for retligt anbragte unge. Ifølge institutionslederne kan denne forskel forklares med, at for den store gruppe af retligt anbragte varetægtssurrogater afhænger anbringelsestiden af længden af den verserende efterforsknings- og straffesag, som den unge er anbragt i medfør af. For sociale anbringelser er det derimod den socialpædagogiske indsats, som er i fokus. Se herom kapitel 5, afsnit 5.6.

At længden af en social anbringelse er forbundet med den sikrede institutions socialpædagogiske indsats og ikke sagsbehandlingstiden hos politi, anklagemyndighed og

domstole kan imidlertid ikke forklare den stigning, der over tid er sket i antallet af opholdsdage for socialt anbragte – fra 53,8 dage i 2010 til 84,2 dage i 2019 – i modsætning til det stabile antal opholdsdage for retligt anbragte. Hertil kommer, at institutionslederne rapporterer, at anbringelseslængden i institutionerne imellem varierer markant, uden at dette kan forklares ved en væsentlig forskel i målgrupper eller indsats. Se nærmere kapitel 5, afsnit 5.6. Set fra et menneskeretligt perspektiv er disse tendenser med hensyn til anbringelsestiden for socialt anbragte børn og unge bekymrende. Det indikerer nemlig, at andre faktorer end barnets eller den unges særlige behov og udfordringer har indvirkning på længden af opholdet og dermed længden af frihedsberøvelsen på sikret institution.

Denne opfattelse understøttes af de foretagne interviews med lederne, hvoraf det fremgår, at andre forhold end barnets eller den unges socialpædagogiske behov kan medføre, at en social anbringelse trækker ud eller bliver forlænget. Se kapitel 5, afsnit 5.6. Lederne fremhæver blandt andet, at kommunens evne til at finde et sted, der lever op til den sikrede institutions anbefaling kan føre til forlængelse af en anbringelse, men også, at institutionens egen evne til at gennemføre en udredning kan have betydning for anbringelsestiden.

Hvis en social anbringelse på sikret institution trækker ud alene på grund af myndighedernes sagsbehandlingstid eller mangel på et egnet, mere lempeligt tilbud i åbent regi, så har udstrækningen af frihedsberøvelsen ikke en åbenbar sammenhæng med formålet med anbringelsens iværksættelse, nemlig som absolut påkrævet af hensyn til farlighedskriteriet, pædagogisk observation eller længerevarende behandling. I sådanne tilfælde er der en risiko for, at anbringelsen kommer til at udgøre et uforholdsmæssigt indgreb i barnets eller den unges rettigheder.¹⁵⁰ Denne risiko forøges med længden af den tid,

hvor frihedsberøvelsen fortrinsvist er begrundet i myndighedernes forhold frem for barnets eller den unges.

6.2 INKLUSION OG RESOCIALISERING UNDER PRES

Inklusion i samfundslivet og resocialisering er centrale menneskeretlige principper, også når det kommer til udsatte og marginaliserede grupper som børn og unge, herunder børn og unge med handicap. I den henseende kan fremhæves børnekonventionens artikel 39, hvorefter staten skal træffe alle passende forholdsregler for at fremme resocialisering af et barn, der har været udsat for enhver form for forsømmelse, udnyttelse eller misbrug mv. Denne resocialisering skal ifølge konventionen finde sted i omgivelser, der fremmer barnets sundhed, selvrespekt og værdighed. Ligeledes fastslår handicapkonventionens artikel 26, at staten skal træffe effektive og passende foranstaltninger for at gøre det muligt for personer med handicap at opnå og opretholde den størst mulige uafhængighed, fuld fysisk, psykisk, social og erhvervsmæssig formåen samt fuld inklusion og deltagelse i alle livets forhold. Handicapkonventionens artikel 16, stk. 4, foreskriver ligeledes, at staten skal træffe passende foranstaltninger til helbredelse, rehabilitering og resocialisering af personer med handicap, der har været ofre for udnyttelse, vold eller misbrug, og at en sådan helbredelse og resocialisering skal finde sted i omgivelser, der fremmer den enkeltes helbred, velfærd, selvrespekt, værdighed og selvbestemmelse og tager hensyn til køns- og aldersbestemte behov. I denne sammenhæng kan også fremhæves, at adgangen til undervisning og uddannelse har stor betydning for børn og unges mulighed for personlig udvikling, inklusion og resocialisering, jf. blandt andet FN's Børnekonventions artikel 28 og 29 samt FN's Handicapkonventions artikel 24 om retten til uddannelse.

Ifølge servicelovens § 67 er formålet med indsatsen på døgninstitutioner at varetage

omsorg og sikre trivsel og udvikling for de anbragte børn og unge. Døgninstitutionerne skal ligeledes arbejde målrettet med at understøtte uddannelse, beskæftigelse og forebyggelse af kriminalitet.

En social anbringelse på en sikret institution er en midlertidig foranstaltning, hvor formålet er at forberede barnet eller den unge på hverdagen efter anbringelsen. Indsatsen under anbringelsen skal således give børnene og de unge et grundlag, som de efter anbringelsen kan bygge deres videre udvikling og fremtid på.

Blandt andet med henblik på at fremme barnets eller den unges udvikling og efterfølgende integration i samfundslivet foreskriver serviceloven, at den anbringende kommune skal udarbejde en handleplan, inden et barn eller en ung anbringes på en sikret institution.¹⁵¹ Handleplanen skal blandt andet indeholde konkrete mål i forhold til barnets eller den unges trivsel og udvikling i overensstemmelse med det overordnede formål med anbringelsen samt indsatsens forventede varighed.¹⁵² Kommunen skal desuden udlevere relevante dele af handleplanen til den sikrede institution.¹⁵³ I 2017 påpegede Folketingets Ombudsmand imidlertid, at mange af de anbragte børn og unge på sikrede institutioner manglede handleplaner.¹⁵⁴ Samme kritik har været rejst af Socialstyrelsen.¹⁵⁵

På grundlag af sags gennemgangen anfører Ann-Karina Henriksen i kapitel 4, afsnit 4.8, at der hos de fleste børn og unge sker en stabilisering og positiv udvikling i løbet af det første stykke tid efter anbringelsen på sikret institution. Hun finder dog samtidig, at der er mange eksempler på, at denne udvikling bliver udfordret ved længere ophold som følge af en stigende frustration hos barnet eller den unge over de restriktive rammer og begrænsede udfoldelsesmuligheder på institutionen.

Som fremhævet i kapitel 1, afsnit 1.1, og kapitel 3, afsnit 3.1, har både myndigheder og forskere betonet, at socialt anbragte børn og unges psykologiske, sociale og uddannelsesmæssige støttebehov i praksis ikke løftes på de sikrede døgninstitutioner, og at det endda kan være skadeligt for børn og unge at befinde sig på en sikret institution. Se tillige Bilag 2, afsnit 8.2. Det har i den henseende været påpeget, at socialt anbragte børn og unge risikerer at tilegne sig et kriminelt netværk på de sikrede institutioner, hvilket kan fastholde barnet eller den unge i at være kriminalitetstruet eller ligefrem føre til kriminelle handlinger.

Hertil kommer, at socialt anbragte børn og unge på de sikrede institutioner kan opleve vidtgående begrænsninger i forhold til at kunne opretholde kontakten med familier og sociale netværk uden for institutionen. Se nærmere nedenfor afsnit 6.4.

Manglen på ledige pladser eller beboersammensætningen på de enkelte institutioner kan medføre, at et barn eller en ung anbringes på en sikret institution langt fra sit hjem, sin familie og det lokalmiljø, som barnet eller den unge kender.¹⁵⁶ Hermed får familie og venner også vanskeligere ved at besøge barnet eller den unge. Den geografiske adskillelse kan være velbegrundet ud fra et ønske om at fjerne den unge fra det lokale kriminelle miljø. Dette er for eksempel en del af baggrunden for, at en ungdomssanktion indledes med et ophold på en sikret institution.¹⁵⁷ Disse hensyn gør sig dog ikke nødvendigvis gældende i alle sager, og årsagerne til, at socialt anbragte børn og unge ender på en sikret institution, kan være meget forskellige.

Disse tendenser står ikke bare i kontrast til de sikrede institutioners formål efter serviceloven, herunder at sikre en øget samfundsmæssig integration af barnet efter anbringelsen, men udfordrer samtidig de socialt anbragte børn og unges ret til inklusion og resocialisering.

6.3 RISIKO FOR UPROPORTIONALE INDGEB

Som nærmere beskrevet i kapitel 2, afsnit 2.2, er socialt anbragte børn og unge på sikrede institutioner underlagt en række tvungne vilkår og foranstaltninger inden for frihedsberøvende rammer. Disse forskelligartede vilkår og foranstaltninger griber hver især ind i barnets eller den unges grundlæggende rettigheder. Eksempelvis griber de forskellige former for magtanvendelse ind i barnets eller den unges integritet og selvbestemmelsesret, mens undersøgelse af værelser og personlige ejendele, restriktioner for brug af telefon og computer, besøgsbegrænsninger og beklædningsregler udgør indgreb i retten til privat- og familieliv. Disse rettigheder står centralt i de menneskeretlige konventioner, jf. blandt andet EMRK artikel 8, der beskytter retten til privatliv, herunder individets integritet og selvbestemmelsesret, samt retten til familieliv og kommunikation.¹⁵⁸

Fælles for disse rettigheder gælder, at et indgreb for at kunne retfærdiggøres skal have hjemmel, skal forfølge et legitimt formål og konkret skal fremstå som proportionalt i lyset af de modsatrettede hensyn. Se herved også EMRK artikel 8, stk. 2. I kravet om proportionalitet ligger blandt andet, at indgrebet i det enkelte tilfælde ikke må gå videre end nødvendigt, samt at de anvendte midler skal stå i et rimeligt forhold til det formål, som søges opnået.

I kapitel 5, afsnit 5.3 og 5.4, er det beskrevet, hvordan der på institutionerne er varierende praksisser med hensyn til forskellige rettighedsindgreb, som foretages over for de anbragte børn og unge. I den sammenhæng er det også fremhævet, hvordan de lovregler, der regulerer de enkelte indgreb, fortolkes forskelligt af institutionslederne.

På grundlag af disse overordnede tendenser forekommer der at være en generel risiko

for vilkårlighed i den måde, hvorpå reglerne anvendes institutionerne imellem. Hvis én institution har en praksis, hvorefter et givent indgreb godt kan foretages i en specifik situation, mens det samme indgreb på en anden institution anses for unødvendigt og undgås ved hjælp af andre mindre indgribende midler, kan man med rette sætte spørgsmålstejn ved, om det pågældende indgreb objektivt set kan anses for nødvendigt og proportionalt på førstnævnte institution.

Dette illustreres tydeligt af forskellene i forhold til institutionernes brug af magtanvendelse. Som det fremgår af Socialstyrelsens auditrapport fra 2018 varierer antallet af magtanvendelser markant mellem institutionerne.¹⁵⁹

Ankestyrelsen finder desuden i sin rapport fra 2018, at nogle institutioner er mere tilbøjelige til at anvende fysisk magt, mens andre arbejder mere dialogbaseret.¹⁶⁰ Tilsvarende påpegede Folketingets Ombudsmand i 2017, at der på nogle institutioner sås en sammenhæng mellem personalets tilgang til de anbragte børn og unge og brugen af magt.¹⁶¹ Magtanvendelse, herunder brug af fysisk magt, isolation, kropsvisitering mv., udgør alvorlige rettighedsindgreb, hvilket stiller strenge krav til indgrebets nødvendighed og proportionalitet. Dette proportionalitetsprincip er også udtrykt i voksenansvarslovens § 7, hvorefter magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten kun må ske undtagelsesvist og aldrig må træde i stedet for omsorg og socialpædagogisk indsats. Set i dette lys er spørgsmålet, om omfanget af magtanvendelse på nogle institutioner er nødvendigt, når andre institutioner lykkes med et væsentligt mindre antal indgreb.

6.4 IKKE TILSTRÆKKELIG INDIVIDUEL HENSYNTAGEN VED BEGRÆNSNINGER I KONTAKT MED OMVERDENEN

Som det fremgår af kapitel 5, afsnit 5.3, skyldes de varierende praksisser på de sikrede døgninstitutioner i høj grad forskelle i institutionernes brug af husordener. De

menneskeretlige bekymringer, der knytter sig til de indgreb, der sker på grundlag af institutionernes husordener, er særligt tydelige i forhold til begrænsninger i barnets eller den unges kontakt med omverdenen.

Det er væsentligt for anbragte børn og unges resocialisering at kunne bevare kontakten til familiemedlemmer og sociale netværk under anbringelsen. Således følger det af servicelovens § 71, at børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, har ret til samvær og kontakt med forældre og netværk under anbringelsen. Bestemmelsen hviler på den klare hovedregel, at barnet eller den unge har behov for og interesse i en god kontakt til forældre og andre personer i barnets eller den unges netværk. Kommunalbestyrelsen har under hensyntagen til barnets eller den unges individuelle forhold og beskyttelsesbehov således pligt til at sørge for, at forbindelsen mellem barnet eller den unge og forældrene samt andet netværk holdes ved lige.¹⁶²

Dette harmonerer ligeledes med den menneskeretlige beskyttelse af retten til familieliv. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har således anerkendt, at anbringelse uden for hjemmet kan være nødvendigt, men at anbringelsesmåden og -vilkårene skal være i overensstemmelse med det overordnede formål om at genforene familien.¹⁶³ I sagen Andersson mod Sverige¹⁶⁴ statuerede Menneskerettighedsdomstolen således krænkelse af EMRK artikel 8 om retten til familieliv som følge af meget vidtgående begrænsninger i kontakten mellem en mor og hendes søn anbragt uden for hjemmet.

Tilsvarende kan fremhæves FN's Børnekonventions artikel 37, der fastslår, at ethvert barn, der er frihedsberøvet, skal have ret til at opretholde kontakt med sin familie gennem brevveksling og besøg, undtagen under særlige omstændigheder.

Som nævnt er de begrænsninger, som socialt anbragte børn og unge oplever i forhold til deres kontakt med omverdenen, ofte en konsekvens af regler i den enkelte institutions husorden. Når barnet eller den unge underlægges disse vilkår og restriktioner, sker det dermed som følge af deres ophold på institutionen og ikke på grundlag af en individuel afgørelse.

Lederen af en sikret institution har i henhold til voksenansvarslovens § 4 pligt til at fastsætte en skriftlig husorden, der angiver de nærmere regler og retningslinjer for ophold og dagliglivet på institutionen. I voksenansvarsbekendtgørelsens § 2 er der fastsat en række minimumskrav til indholdet af husordenen. Herefter er det lovpligtigt, at husordenen indeholder regler om blandt andet senge- og vækketider, mødepligt til undervisning, behandling og andre fastlagte aktiviteter samt god adfærd på fællesarealer.¹⁶⁵

Voksenansvarsvejledningen fastslår, at reglerne i husordenen altid skal være båret af saglige hensyn, og at reglerne ikke må gå videre, end hvad hensynet til anbringelsesstedets formål tilsiger. Reglerne i husordenen må således ikke medføre en uforholdsmæssig begrænsning i de anbragte børn og unges rettigheder. Som eksempel nævnes i vejledningen, at der ikke kan fastsættes regler, der helt afskærer de anbragte børn og unges adgang til samvær med eller besøg af andre eller til elektronisk kommunikation og medier.¹⁶⁶

Den fastsatte husorden gælder som udgangspunkt for alle anbragte børn og unge på den sikrede institution, med mindre der er saglige hensyn til at gøre forskel. Institutionens leder kan således beslutte, at reglerne i husordenen kan fraviges for det enkelte barn eller den enkelte unge, hvis særlige forhold taler herfor. Eksempelvis nævner voksenansvarsvejledningen, at der kan tages særlige hensyn til børn og unge med handicap.¹⁶⁷

For samtlige otte institutioner gælder reglerne i husordenen for alle anbragte børn og unge, uanset anbringelsesgrundlag. Uanset at lovgivningen giver mulighed for, at institutionslederen kan beslutte, at reglerne i husordenen kan fraviges for det enkelte barn eller den enkelte unge, forekommer der på baggrund af lederinterviewene ikke at være en udbredt praksis for dette, når det kommer til regler, der begrænser kontakten med omverdenen. Man kunne ellers forestille sig, at sådanne regler, der primært var udformet med henblik på den store gruppe af retligt anbragte unge, i konkrete tilfælde blev fraveget for socialt anbragte børn og unge. En dispensering fra husordenens generelle regler som følge af en individuel hensyntagen ses primært i forhold til aflåsning af værelsesdøre, jf. kapitel 5, afsnit 5.3.4.

Spørgsmålet er, om institutionernes generelle rammer og vilkår i konkrete tilfælde kan underlægge et socialt anbragt barn eller en socialt anbragt ung begrænsninger, som er uforholdsmæssige set i lyset af barnets eller den unges individuelle forhold, herunder barnets eller den unges vanskeligheder med at opretholde og udvikle relationer til familie og venner.

6.4.1 BESØGSREGLER

I henhold til voksenansvarsbekendtgørelsens § 2 skal den sikrede institutions husorden indeholde regler om besøg, herunder tidsrum, varighed og god adfærd hos de besøgende.¹⁶⁸

Som det fremgår af kapitel 5, afsnit 5.3.3, er der varierende praksisser for besøg institutionerne imellem, men adgangen til besøg kan blandt andet være begrænset af, at gæsterne skal scannes og undersøges, inden de får adgang til institutionen, eller at den unge skal visiteres efter besøg. Hertil kommer begrænsninger med hensyn til besøgstider og varigheden af besøg, samt at samværet skal foregå i særlige besøgsrum på institutionerne. Se herom også kapitel 4, afsnit 4.8.

På én institution indeholder husordenen regler om, at nogle typer besøg, herunder besøg fra barnets eller den unges kæreste, altid er overvågede. Sådanne overvågede besøg er et vidtgående indgreb i barnets eller den unges ret til privatliv.

Sammenligner man med, hvad der i øvrigt gælder for anbringelser uden for hjemmet, herunder anbringelse i plejefamilier, kan en kommunes børn og unge-udvalg alene træffe afgørelse om overvåget samvær – det vil sige at samværet kun må foregå under tilstedeværelse af en repræsentant for kommunen – når det er nødvendigt af hensyn til det konkrete barns eller den konkrete unges sundhed eller udvikling.¹⁶⁹

6.4.2 ADGANG TIL EGNE MOBILTELEFONER

I henhold til voksenansvarslovens § 15 a skal husordenen på en sikret døgninstitution indeholde regler om, at telefonsamtaler og anden elektronisk kommunikation kun må finde sted på nærmere afgrænsede områder på institutionen og i bestemte tidsrum. Loven giver mulighed for, at disse regler kan omfatte bestemmelser om, at de anbragte børn og unge skal aflevere egne mobiltelefoner og andet elektronisk kommunikationsudstyr til personalet, som kan opbevare det under anbringelsen. Lederen kan dog beslutte, at disse regler kan fraviges for bestemte anbragte børn eller unge, når særlige forhold taler herfor.

I henhold til disse regler foreskriver seks ud af otte institutioners husordener, at de anbragte børn og unge ikke har adgang til deres egen mobiltelefon under anbringelsen. Dette gælder uanset anbringelsesgrundlag. Som det fremgår af kapitel 2, afsnit 2.2, samt kapitel 5, afsnit 5.3.1, er dette først og fremmest begrundet i risikoen for, at retligt anbragte unge, som er underlagt telefon-, besøgs- og brevkontrol, kommer i besiddelse af en mobiltelefon og kontakter nogen uden for institutionen, hvis ikke restriktionerne for brug af egen mobiltelefon gælder for alle.

Da socialt anbragte – i modsætning til retligt anbragte – sjældent er underlagt brev-, besøgs- og telefonkontrol, betyder det, at de socialt anbragte børn og unge underlægges vilkår under deres frihedsberøvelse, som ikke er direkte begrundet i formålet med deres anbringelse.

Socialt anbragte oplever således indgreb i deres ret til privatliv og uforstyrret kommunikation, som først og fremmest er begrundet i, at de er anbragt side om side med unge, som er mistænkt eller dømt for kriminalitet. At forhindre retligt anbragte i uretmæssigt at komme i besiddelse af en mobiltelefon, herunder gennem udnyttelse af et socialt anbragt barn eller en socialt anbragt ung, er utvivlsomt et legitimt formål. Heroverfor er det imidlertid værd at bemærke, at der er tale om et intensivt indgreb i barnets eller den unges frihedsrettigheder, som ikke alene har stor betydning for de socialt anbragte børn og unges hverdag og trivsel på institutionen, men som samtidig også kan modvirke eller hæmme barnets eller den unges resocialisering og samfundsmæssige integration efter anbringelsen. Der er således også tungtvejende grunde, som taler imod indgrebet.

Flere af institutionslederne medgiver, at de fælles regler for fratagelse af mobiltelefoner rammer socialt anbragte særligt hårdt. Flere af lederne anfører dog samtidig, at fratagelsen af adgang til mobiltelefoner og sociale medier ud fra socialpædagogiske hensyn om at skærme barnet eller den unge og give barnet eller den unge ro kan være meningsfyldt, også i forhold til socialt anbragte. Se nærmere kapitel 5, afsnit 5.3.1. Væsentligt er det dog i den sammenhæng, at fratagelsen af socialt anbragte børn og unges mobiltelefoner sker automatisk på grundlag af generelle regler i husordenen og en generel pædagogisk overbevisning. Der bliver med andre ord ikke foretaget en individuel vurdering af, hvilken betydning indgrebet har for det enkelte barn

eller den enkelte unge. Hertil er det også værd at bemærke, at voksenansvarsloven netop åbner op for, at regler i husordenen, der begrænser adgangen til telefonsamtaler og anden elektronisk kommunikation, herunder adgang til egen mobiltelefon, netop kan fraviges for et anbragt barn eller en anbragt ung som følge af hensyntagen til den enkeltes konkrete forhold.

Hvis et socialt anbragt barns eller en socialt anbragt ungs individuelle forhold ikke i sig selv begrunder, at vedkommende bør afskæres fra at benytte sin mobiltelefon, så ville der ikke være noget behov for dette, hvis ikke retligt anbragte og socialt anbragte opholdt sig side om side på de sikrede institutioner.

6.4.3 MULIGHEDER FOR UDGANG

Det er i lovgivningen forudsat, at børn og unge på sikrede institutioner kan få tilladelse til udgang. Således følger det af voksenansvarsbekendtgørelsens § 13, at lederen af en institution kan tillade, at et barn eller en ung beskæftiges uden for institutionen, for eksempel med arbejde eller skolegang.¹⁷⁰ For socialt anbragte børn og unge gælder desuden, at kommunalbestyrelsen i barnets eller den unges opholdskommune efter indstilling fra institutionens leder kan træffe afgørelse om, at barnet eller den unge for en kortere periode kan tage ophold uden for institutionen, hvis opholdet sker under tæt kontakt med voksne.¹⁷¹ Det er ikke nærmere fastsat, hvad der menes med en kortere periode, men af voksenansvarsvejledningen fremgår det, at institutionens leder skal foretage en afvejning i den konkrete situation, herunder af hvornår formålet med opholdet uden for institutionen må anses for opnået. Som eksempel på et ophold, der ligger inden for bestemmelsens rammer, nævnes en uges ophold i sommerhus med tæt voksenkontakt.¹⁷² For retligt anbragte unge på sikrede institutioner gælder der særskilte regler for udgang efter udgangstilladelsesbekendtgørelsen.

Som det fremgår af kapitel 5, afsnit 5.3.2, er der meget varierende praksisser i forhold til udgang de sikrede institutioner imellem. Mens nogle ledere mener, at der ikke bør være adgang til udgang, med mindre der er væsentlige grunde hertil, lægger andre ledere vægt på at skabe gode rammer for udgang for ikke at begrænse de socialt anbragte børn og unges kontakt til omverdenen unødigt. Dette harmonerer med sagsgennemgangen i kapitel 4, hvoraf det fremgår, at de unge meget sjældent forlader institutionerne, samt at enkelte institutioner bruger "pædagogisk udgang" til de socialt anbragte for at udvide observationsmulighederne til mere normale situationer og sammenhænge. Fælles for institutionerne er dog, at såfremt udgang er muligt i henhold til institutionens politikker herfor, sker det som altovervejende hovedregel med en ledsager fra institutionen. Det er kun i meget få tilfælde, at ansvaret for barnet eller den unge under udgang overdrages til familiemedlemmer eller andre sociale kontakter.

Alt i alt forekommer der – i hvert fald på nogle institutioner – at være en praksis for udgang, som er mere restriktiv, end lovgivningen lægger op til. Henset til, at muligheden for udgang er reguleret forskelligt for socialt og retligt anbragte, synes det at have været lovgivers hensigt, at socialt anbragte børn og unge skulle have om ikke lempeligere så i hvert fald andre muligheder for at tage ophold uden for institutionen end retligt anbragte. På baggrund af fundene i kapitel 4 og 5 lader det imidlertid til, at der i flere tilfælde ikke sker en differentiering mellem de to grupper.

6.6 SÆRLIGT UDSATTE GRUPPER

6.6.1 BØRN OG UNGE MED BEHOV FOR PSYKIATRISK BEHANDLING

I kapitel 5, afsnit 5.2, er det beskrevet, hvordan nogle af de sikrede institutioner oplever et øget pres fra børne- og ungespsykiatrien. Samtlige

ledere peger på, at de har erfaringer med socialt anbragte børn og unge, der kommer direkte fra en indlæggelse i psykiatrien, og hvor barnets eller den unges psykiatriske problemstillinger kun i ringe grad er løst ved anbringelsen på sikret institution. Efter lederens opfattelse hører disse børn og unge ikke til på en sikret institution, og lederne fremhæver, at de føler sig dårligt rustede til at tilbyde den form for behandling, som disse børn og unge har behov for.

Som det fremgår af afsnit 6.1.2 ovenfor, forskriver menneskeretten, at der skal være en tilstrækkelig sammenhæng mellem frihedsberøvelsens formål og det sted og de forhold, under hvilke frihedsberøvelsen gennemføres. Det rejser en særlig bekymring i den henseende, at børn og unge med (langvarige) psykiske lidelser kan komme direkte fra psykiatrisk afdeling og blive anbragt på en sikret institution under fængselslignede forhold, hvor personalet ikke har kompetencer til at løfte barnets eller den unges behandlingsbehov.¹⁷³ Særligt hvis barnet eller den unge i højere grad har behov for psykiatrisk behandling end den socialpædagogiske indsats, som de sikrede institutioner kan tilbyde, og hvis anbringelsen på sikret institution først og fremmest skyldes manglende ressourcer i psykiatrien eller mangel på et bedre egnet og mere specialiseret behandlingstilbud. I de tilfælde er det vanskeligt at se, at der er en tilstrækkelig forbindelse mellem formålet med frihedsberøvelsen og de vilkår, som barnet eller den unge frihedsberøves under. Til sammenligning kan fremhæves, at Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har fastslået, at frihedsberøvelse af mennesker, der er til fare for sig selv eller andre på grund af sindssygdom, som udgangspunkt kun vil være lovlig, hvis frihedsberøvelsen finder sted på et hospital, en klinik eller en tilsvarende institution, hvor der er et medicinsk eller terapeutisk miljø, som er egnet til at tage

vare på mennesker med psykiske lidelser.¹⁷⁴ Således har Menneskerettighedsdomstolen flere gange statueret krænkelse af EMRK artikel 5 om retten til personlig frihed i tilfælde, hvor frihedsberøvelse af mennesker med psykisk sygdom er fundet i fængsler, herunder fængslers hospitalsafdelinger.¹⁷⁵

Hertil kommer at nogle ledere i interviewene fortæller om konkrete tilfælde, hvor de flere gange dagligt må ty til magtanvendelse for at kunne håndtere børn og unge med psykiatrinære udfordringer, herunder børn og unge som er suicidale eller selvskadende. Se nærmere kapitel 5, afsnit 5.2. Som beskrevet i kapitel 3, afsnit 3.1.3, fremfører Ann-Karina Henriksen tilsvarende, at manglende specialiseret viden om psykiatrinære problemstillinger på de sikrede institutioner medfører en unødigt og øget brug af magt og isolation som håndteringsstrategi i forhold til socialt anbragte børn og unges reaktioner. Ifølge Henriksen kan dette føre til en øget usikkerhed hos den unge, der ikke føler sig sikker i at kunne få hjælp, og denne usikkerhed kan bevirke en forværring af den unges tilstand og eksempelvis være en udløsende faktor for selvskade.¹⁷⁶

Sociale anbringelser af børn og unge med svære psykiske lidelser på sikrede institutioner indebærer således, at disse børn og unge placeres under forhold, der ikke er kendetegnende for et terapeutisk miljø, og hvor personalet savner forudsætninger for at kunne tage vare på denne gruppe af børn og unge som følge af manglende indsigt i psykiatrinære problemstillinger. Dette kan i sig selv være en barriere for barnets eller den unges lindring, helbredelse og reintegration og dermed betænkelig i lyset af retten til sundhed og sundhedsrelateret rehabilitering, jf. blandt andet FN's Handicapkonventions artikel 25. Disse forhold kan samtidig også være forbundet med en øget risiko for, at børn og unge med psykiske lidelser i stort omfang udsættes

for indgreb i deres personlige integritet og autonomi i form af magtanvendelse.

Ifølge lederinterviewene bliver de børn og unge, der kommer direkte fra psykiatrien, ofte anbragt på sikret institution, fordi de ikke længere opfylder betingelserne for tvangsindlæggelse i psykiatrien,¹⁷⁷ men fortsat vurderes til at være til fare for sig selv eller andre. Dette understøttes af sagsgennemgangen i kapitel 4. Her er det nærliggende at sammenligne med, hvad der gælder på voksenområdet. For personer over 18 år med psykiske lidelser, der ikke længere opfylder betingelserne for tvangsindlæggelse og dermed frihedsberøvelse efter psykiatriloven, er der ikke samme mulighed for at overføre dem til en anden type institution, hvor de alligevel bliver frihedsberøvet. Hvorvidt en person med psykisk sygdom kan placeres under de forhold som gælder for sikrede institutioner afhænger dermed af, om vedkommende er over eller under 18 år. Med sociale anbringelser på sikrede institutioner underlægges børn og unge således meget mere intensive indgreb, end hvad der havde været muligt, såfremt de var over 18 år.

6.6.2 PIGER KAN HAVE SÆRLIGE UDFORDRINGER OG STØTTEBEHOV

Gennemgangen i de forudgående kapitler indikerer en række forskelle mellem gruppen af anbragte drenge og gruppen af anbragte piger. Sagsmaterialet som ligger til grund for kapitel 4 tyder på, at langt størstedelen af de anbragte piger er socialt anbragte, og at pigers kriminalitet ofte er mindre alvorlig end drenges. Herudover er mistanke om gråzoneprostitution en risikoadfærd og et bekymringspunkt, der særligt ligger til grund for sociale anbringelser af piger. Se nærmere kapitel 4, afsnit 4.5. De tilgængelige data viser, at pigers gennemsnitlige opholdstid er væsentligt længere end drenges. I henhold til menneskeretten er disse kønsmæssige forskellige ikke uvæsentlige.

Det er i menneskeretten grundlæggende anerkendt, at piger og kvinder udgør en særligt udsat gruppe og derfor kan fordr et særligt beskyttelsesbehov.¹⁷⁸ Dette gælder også på institutioner, hvor kvinder og piger er anbragt i statens varetægt. Den menneskeretlige beskyttelse foreskriver, at de ansvarlige statslige myndigheder bør være opmærksomme på, at anbragte piger kan være særligt udsatte som følge af deres køn, og bør tage hensyn til de anbragte pigers særlige udfordringer og støttebehov.¹⁷⁹

Som det fremgår af kapitel 2, afsnit 2.4.4, udgør andelen af piger cirka 10-15 % af det samlede antal retligt og socialt anbragte på sikrede institutioner. Flertallet af de anbragte på sikret institution er således drenge, og pigerne er ofte anbragt på afdelinger, hvor der kun er drenge og en overvægt af mandligt personale. Det har i forskningen været påpeget og kritiseret, at regler og praksisser på de sikrede institutioner er kønnede, ligesom pigers køn og seksualitet i højere grad problematiseres end drenges. Se nærmere kapitel 3, afsnit 3.1.2. Disse forhold kan i samspil medføre en marginalisering af mindretallet af anbragte piger.

Kapitel 4 viser, at der er flere eksempler på sager, hvor socialt anbragte piger har været udsat for seksuelle overgreb forud for anbringelsen på sikret institution. Det kan både være i form af seksuelt misbrug i hjemmet, men de seksuelle overgreb kan også være sket i ungdommen, hvor seksuelle ydelser eksempelvis er sket i bytte for at opretholde et stofmisbrug. Hertil kommer, at vold i nære relationer, herunder vold mod barnet eller den unge, er en gennemgående problematik i de 28 sager, som danner grundlaget for sagsgennemgangen. Set i lyset af de menneskeretlige forpligtelser til at fremme rehabilitering og resocialisering for mennesker, der har været ofre for udnyttelse og misbrug, er det ikke uden betænkeligheder, at socialt anbragte piger placeres på afdelinger på

sikrede institutioner med en overvægt af retligt anbragte unge, herunder en betydelig andel drenge, der kan være dømt eller mistænkt for personfarlig kriminalitet såsom vold- eller seksualforbrydelser, herunder voldtægt.

Kapitel 4 peger ligeledes på, at sager vedrørende socialt anbragte minoritetsetniske piger er kendetegnet ved, at social kontrol har været beskrevet som et væsentligt bekymringspunkt ved deres opvækst og familiemæssige baggrund. I disse sager indgår beskrivelser af kontrol og overvågning af pigernes færden og kommunikation, fysisk afstraffelse og psykisk vold ved at pigerne nedgøres eller isoleres fra omverdenen. På denne baggrund forekommer der at være et behov for en særlig opmærksomhed omkring social anbringelse af minoritetsetniske piger, eftersom disse piger kan være præget af en opvækst med social kontrol. Såvel de anbringende myndigheder som lederne og personalet på institutionerne bør således forholde sig til, hvilken indvirkning institutionernes strikse rammer præget af kontrol og overvågning samt brugen af sanktionslignede reaktioner har på disse pigers rehabilitering og resocialisering.

6.7 AFSLUTTENDE OM MENNESKERETTEN

Socialt anbragte børn og unge på sikrede institutioner er en stærkt udsat gruppe, hvis rettigheder let kan komme under pres. Set fra et menneskeretligt perspektiv er sociale anbringelser på sikrede institutioner problematiske af flere grunde.

En social anbringelse på sikret institution udgør et massivt indgreb i barnets eller den unges rettigheder. Som følge heraf stiller den menneskeretlige beskyttelse strenge krav til anbringelsens proportionalitet og nødvendighed, herunder også med hensyn til anbringelsens varighed.

De sikrede institutioner er juridisk set ikke fængsler, men på flere måder kendetegnet ved fængselslignende træk. Dette er centralt, fordi den menneskeretlige beskyttelse foreskriver, at børn og unge, der anbringes uden for hjemmet af sociale årsager, ikke må placeres i egentlige fængsler. I den henseende er det ikke institutionens formelle betegnelse, men de faktiske forhold, der er afgørende, hvis barnets eller den unges rettigheder skal sikres en effektiv beskyttelse.

De sikrede institutioner er kendetegnet ved strenge rammer sammenlignet med andre institutioner for børn og unge. Den store andel af retligt anbragte unge og et stærkt fokus på kriminalitetsforebyggelse har sat et markant præg på de sikrede institutioner. Det gælder ikke kun i forhold til de fysiske rammer, men også i forhold til institutionernes husordener og personalet håndtering af de anbragte børn og unge.

Socialt anbragte børn og unge oplever vidtgående begrænsninger og restriktioner på de sikrede institutioner, der på forskellig vis griber ind i det enkelte barn eller den enkelte unges rettigheder, herunder den personlige integritet og autonomi samt retten til privat- og familieliv. Også i den forbindelse stiller menneskeretten krav om, at det konkrete indgreb skal være proportionalt og dermed konkret skal kunne retfærdiggøres i forhold til det enkelte barn eller den enkelte unge. Den lovgivning, der overordnet regulerer disse indgreb, åbner op for, at der kan dispenseres fra generelle regler ud fra individuelle hensyn, samt at der på nogle områder skal skelnes mellem retligt og socialt anbragte. Uanset dette forekommer der som følge af de blandede anbringelsesgrundlag og varierende praksisser institutionerne imellem at være en risiko for, at særligt socialt anbragte børn og unge kan opleve vilkårlige og uforholdsmæssige indgreb.

KONKLUSION OG ANBEFALINGER

7.1 KONKLUSION

Vi har i denne rapport sat fokus på den gruppe af socialt anbragte børn og unge, der er placeret på sikret institution på grundlag af en kommunal afgørelse. Rapportens formål har været at belyse, hvilke menneskeretlige konsekvenser opholdet på sikret institution har for denne gruppe af børn og unge. Flere af rapportens fund og konklusioner gør sig imidlertid også gældende for børn og unge, der er anbragt efter afgørelse fra Ungdomskriminalitetsnævnet, samt retligt anbragte unge.

En social anbringelse på sikret institution berører flere af barnets eller den unges grundlæggende rettigheder, som de blandt andet er beskyttet i EMRK, FN's Børnekonvention og FN's Handicapkonvention, herunder retten til personlig frihed, den personlige autonomi og integritet samt retten til privat- og familieliv. De enkelte rettighedsindgreb bør ses i sammenhæng ved den menneskeretlige vurdering af sociale anbringelser på sikrede institutioner.

På baggrund af rapportens undersøgelser er det samlet set instituttets vurdering, at selve anbringelsen og forholdene under anbringelsen på sikret institution indebærer en risiko for individuelle krænkelse af det enkelte barn eller den enkelte unge. Stigningen i både antallet og andelen af sociale anbringelser på sikrede institutioner, herunder det stigende antal børn og unge under den kriminelle lavalder, samt stigningen i anbringelseslængder betyder samtidig, at

denne risiko forøges. Konklusionerne i det følgende skal ses i denne sammenhæng.

7.1.1 SOCIALE INSTITUTIONER MED FÆNGSELSLIGNENDE TRÆK UDFORDRER RETTEN TIL PERSONLIG FRIHED

Undersøgelserne i denne rapport har vist, hvordan den store gruppe af retligt anbragte unge, som er anbragt med udgangspunkt i mistanke om eller dom for kriminel adfærd, har sat et markant aftryk på de sikrede døgninstitutioner, det være sig i forhold til de fysiske rammer, hverdagen på institutionen, personalets tilgang til de unge mv. Uanset den formelle, juridiske kategorisering som sociale institutioner, det socialpædagogisk uddannede personale og institutionsledernes afstandtagen fra sammenligningen med ungdomsfængsler, er de sikrede institutioner i høj grad indrettet til og præget af at skulle fungere som alternativ til arresthuse og fængsler for gruppen af retligt anbragte.

Menneskeretten foreskriver, at børn og unge ikke må anbringes i egentlige fængsler, hvis anbringelsen er begrundet i et socialt behandlingsmæssigt formål. Uagtet, at det ikke i sig selv er i strid med menneskeretten at anvende sikrede institutioner til børn og unge, er det Institut for Menneskerettigheders vurdering, at det udfordrer den effektive beskyttelse af retten til personlig frihed, at de sikrede døgninstitutioner i Danmark såvel retligt som faktisk befinder sig i et spændingsfelt mellem kriminalforsorgens institutioner og andre børne- og ungeinstitutioner med sociale og behandlingsmæssige formål. Det betyder

nemlig, at børn og unge, der anbringes på sikrede institutioner af sociale årsager, bliver frihedsberøvet i et miljø og under vilkår, der i flere henseender har fængselslignende træk.

7.1.2 SOCIALT ANBRAGTE RISIKERER VILKÅRLIGE OG UFORHOLDSMÆSSIGE INDGREB

Vores analyse har vist, at der er en betydelig risiko for, at socialt anbragte børn og unge udsættes for vilkårlige og uforholdsmæssige indgreb i deres grundlæggende rettigheder under opholdet på sikret institution. Denne risiko udspringer dels af forskelligartede praksisser institutionerne imellem, dels af de blandede anbringelsesvilkår, generelle husordensregler og en manglende individuel hensyntagen til, hvilken betydning et givent indgreb har for det enkelte barn eller den enkelte unge.

Mange indgreb i de anbragte børn og unges rettigheder sker på grundlag af generelle regler i institutionernes husordener. Reglerne i husordenen gælder for samtlige børn og unge uanset anbringelsesgrundlag. Det betyder, at socialt anbragte børn og unge kan opleve indgreb, som først og fremmest er en følge af, at de deler anbringelsessted med unge, som er mistænkt eller dømt for kriminalitet, og dermed blandt andet foranstaltninger – såsom begrænsninger i kontakten med omverdenen – som foretages af hensyn til politiets efterforskning. For socialt anbragte er disse foranstaltninger ikke nødvendigvis begrundet i formålet med anbringelsen på sikret institution og kan derfor gå videre, end hvad de socialt anbragte børn og unges udfordringer og behov tilsiger.

Det er fra lovgivers side forudsat, at institutionerne på visse punkter skal håndtere retligt og socialt anbragte forskelligt. Lovgivningen åbner ligeledes op for, at husordenens regler kan fraviges for et bestemt barn eller en bestemt ung, hvis særlige forhold

taler herfor. Undersøgelserne i denne rapport peger imidlertid på, at en sådan differentiering mellem de to grupper såvel som fravigelse fra de generelle regler i husordenen i praksis er sjældent forekommende. Dette forøger risikoen for uproportionale indgreb.

7.1.3 SOCIALE ANBRINGELSER PÅ SIKREDE INSTITUTIONER GRIBER IND I RETTEN TIL INKLUSION, RESOCIALISERING OG REHABILITERING

Sagsgennemgangen i kapitel 4 viser, at socialt anbragte børn og unge er kendetegnet ved komplekse problemstillinger. De er typisk marginaliserede, kommer fra socialt belastede hjem og har ofte andre og mere presserende problematikker end kriminel adfærd, såsom behov for omsorg, behandling og undervisning.

Gennemgangen af undersøgelser og forskning i kapitel 3 viser, at både myndigheder og forskere har påpeget, at de sikrede institutioner i praksis ikke i tilstrækkelig grad formår at løfte de socialt anbragte børn og unges psykologiske, sociale og uddannelsesmæssige behov. Sagsgennemgangen i kapitel 4 peger desuden på, at de restriktive rammer og begrænsede udfoldelsesmuligheder på institutionerne kan udfordre barnets eller den unges positive udvikling ved længerevarende ophold. Hertil kommer, som belyst i lederinterviewene og den menneskeretlige analyse, at socialt anbragte børn og unge under institutionsopholdet kan opleve meget vidtgående begrænsninger i adgangen til at opretholde kontakt til familie og netværk uden for institutionen.

På dette grundlag er det Institut for Menneskerettigheders vurdering, at opholdet og hverdagen på sikret institution i mange tilfælde er svært at forene med virkeliggørelsen af de socialt anbragte børn og unges grundlæggende ret til inklusion, resocialisering og rehabilitering.

7.1.4 PIGER SAMT BØRN OG UNGE MED PSYKISKE LIDELSER ER SÆRLIGT UDSATTE

Vores undersøgelser peger på, at forholdene på de sikrede institutioner kan medføre en marginalisering af de anbragte piger, som udgør et mindretal på institutionerne, hvor der er langt flest drenge anbragt. Der er desuden et behov for en særlig opmærksomhed omkring socialt anbragte minoritetsetniske piger, eftersom disse piger kan være præget af en opvækst med social kontrol.

Undersøgelserne peger ligeledes på, at der er sket en stigning i andelen af børn og unge på sikret institution med psykiske lidelser, og at denne stigning primært er sket inden for gruppen af socialt anbragte. Instituttet finder denne udvikling bekymrende henset til, at disse børn og unge risikerer at blive placeret under forhold og i et miljø, der ikke er fremmede for deres lindring, helbredelse og reintegration. Særligt i tilfælde, hvor personalet savner forudsætninger for at kunne tage vare på børn og unge med psykiatrinære problemstillinger, kan dette være forbundet med en øget brug af magtanvendelse.

7.2 ANBEFALINGER

På baggrund af rapportens analyser fremsætter vi to anbefalinger.

7.2.1 SOCIALT ANBRAGTE BØRN OG UNGE BØR IKKE PLACERES UNDER FÆNGSELSLIGNENDE VILKÅR

På baggrund af ovenstående konklusioner er det samlet set Institut for Menneskerettigheders vurdering, at en effektiv beskyttelse af socialt anbragte børn og unges fundamentale rettigheder ikke kan sikres, så længe disse børn og unge anbringes side om side med retligt anbragte og under de forhold og i det miljø, som i dag gør sig gældende for de sikrede institutioner. Det er således Instituttets vurdering, at der er behov for en ændring af reglerne i serviceloven og tilknyttet lovgivning, der hjemler og regulerer sociale anbringelser

på sikrede institutioner. Det bør herved sikres, at lovgivningen ikke tillader, at børn og unge anbringes socialt under fængselslignende vilkår.

Børn og unge, der anbringes uden for hjemmet af sociale årsager, bør placeres i et miljø og under forhold, der først og fremmest er orienteret mod at understøtte barnets eller den unges resocialisering, inklusion og sundhed.

Undersøgelserne i denne rapport peger på, at stigningen i sociale anbringelser på sikrede institutioner samt stigningen i antallet af opholdsdage for socialt anbragte til en vis grad kan henføres til en mangel på egnede og mere specialiserede tilbud i andet regi og dermed ikke blot kan tilskrives et ændret behov hos målgruppen af børn og unge. Vores undersøgelser understøtter desuden, at nogle sociale anbringelser på sikrede institutioner kunne imødegås med en tidligere kommunal indsats. Flere specialiserede tilbud samt øget fokus hos kommunerne på at sætte tidligere ind med mere lempelige foranstaltninger vil givetvis kunne mindske behovet for sociale anbringelser på sikrede institutioner. Sådanne alternativer vil samtidig styrke overholdelse af det menneskeretlige proportionalitetsprincip i konkrete sager.

Der bør desuden være en øget opmærksomhed på børn og unge, der på grund af (langvarige) psykiske lidelser har behov for psykiatrisk behandling, således at det sikres, at børn og unge ikke ender med at blive placeret på en sikret institution på grund af manglende behandlingsmuligheder i psykiatrien.

Efter Instituttets opfattelse bør de danske myndigheder ved ændring af retsgrundlaget og praksis i Danmark skele til, hvordan sociale anbringelser håndteres i henholdsvis Norge og Finland. I disse lande er de sociale og strafferetlige funktioner i højere grad adskilt. På døgntilbuddene for udsatte børn og unge i Norge og Finland ses således ikke den samme

blanding af børn og unge anbragt af sociale årsager, unge i varetægtssurrogat, unge, der afsoner ungdomssanktion, og unge, som afsoner en fængselsstraf. De norske og finske døgntilbud for socialt anbragte børn og unge er desuden indrettet væsentligt anderledes end i Danmark, blandt andet ved at have afsnit opdelt efter målgruppe og alder, hvor der på det enkelte afsnit bliver taget individuelt stilling til frihedsindgreb over for et konkret barn eller en konkret ung.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler:

- At Social- og Indenrigsministeriet tager initiativ til at ændre serviceloven og relateret lovgivning, således at børn og unge ikke kan anbringes under fængselslignende forhold, når anbringelsen er begrundet i sociale årsager.

7.2.2 STYRKET RETTIGHEDSBESKYTTELSE Gennem bedre registrering og vidensgrundlag

I dag eksisterer der meget begrænsede data og begrænset viden om sikrede institutioner i almindelighed og om socialt anbragte børn og unge i særdeleshed. Danske Regioner udgiver som driftsherrer for institutionerne hvert år et samlet og kvantitativt overblik over anbringelser på de sikrede institutioner. Disse tal er imidlertid behæftet med nogen usikkerhed og opgjort pr. anbringelse og ikke pr. barn eller ung. Registreringer pr. anbringelse betyder, at længden af et barns eller en ungs samlede anbringelse ikke fremgår, hvis barnet eller den unge har flere på hinanden følgende anbringelser, skifter anbringelsessted eller -vilkår.

Det er afgørende, at regionerne og Københavns Kommune har detaljerede registreringer over det enkelte barns og den enkelte unges anbringelse registreret på CPR-nummer. Dette giver mulighed for, at socialtilsynet såvel som regionerne reelt kan overvåge, at den enkelte anbringelse ikke strækker sig over længere tid, end serviceloven tillader.

Ud over sikringen af det enkelte barns og den enkelte unges rettigheder i en konkret anbringelsessag vil et stærkere og mere solidt, offentligt tilgængeligt datagrundlag gøre det muligt at følge området tættere, herunder udviklingen i længden af anbringelser, hvor der også tages højde for, at det enkelte barn eller den enkelte unge kan opleve flere på hinanden følgende anbringelser på sikrede institutioner.

Vores undersøgelser peger på, at minoritets-etniske børn og unge samt børn og unge med handicap og psykiatriske problemstillinger er overrepræsenterede på de sikrede institutioner. Der forekommer ligeledes at være et behov for en særlig opmærksomhed omkring socialt anbragte minoritetsetniske piger, hvis anbringelse kan være resultatet af en opvækst med social kontrol. Det er dog ikke muligt at sige noget mere præcist om disse problemstillinger henset til det utilstrækkelige datagrundlag fra Danske Regioner, og da eksisterende forskning og undersøgelser ikke væsentligt har beskæftiget sig nærmere med de nævnte grupper. Der bør således sikres et større vidensgrundlag om særligt udsatte grupper, herunder forskning vedrørende minoritetsetniske børn og unge samt børn og unge med handicap.

Samlet er det Instituttets vurdering, at det er afgørende at sikre en mere præcis og offentligt tilgængelig statistik baseret på det enkelte barn eller den enkelte unge samt opnå mere viden om gruppen af socialt anbragte børn og unge, da dette vil medføre mere gennemsigtige betingelser for rettighedsbeskyttelse.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler:

- At Social- og Indenrigsministeriet, regionerne og kommunerne sikrer, at der tilvejebringes et bedre videns- og datagrundlag vedrørende børn og unge anbragt på sikret institution.

KAPITEL 8

BILAG

8.1 BILAG 1 – INTERVIEWGUIDE

Forsimplet guide til semistruktureret interview med lederne af de otte sikrede institutioner i Danmark

Introduktion

- Opsummering af projektets indhold og formål
- Om interviewets form og optagelse

Spørgsmål om målgruppen for sikrede institutioner

- Karakteristik af retligt og socialt anbragte børn og unge
- Regler og rammer i forhold til anbringelsesgrundlaget
- Børn og unge med psykiske diagnoser
- Risiko for, at kriminel adfærd kan smitte
- Opholdstiden på en sikret institution

Spørgsmål om rammer og restriktioner

- Ensartede regler for alle anbragte børn og unge versus individuelle begrundelser for anbringelse
- Begrænsninger på adgang til medier og elektroniske enheder
- Begrænsninger for telefonadgang og -brug
- Fysiske begrænsninger i forbindelse med døralarmer, låste døre, udgang, undersøgelser og tv-overvågning af fællesarealer
- Restriktioner set i forhold til, om unge primært er til fare for sig selv eller for sine omgivelser

Spørgsmål om deres perspektiv

- Oplevelse af eventuelle problemer med at blande retlige og socialt anbragte børn (og uledsagede flygtninge)
- Om at skulle håndtere meget forskellige komplekse problemstillinger og derved støttebehov

Afslutning

- Tilbud om gennemgang af eventuelt citerede udsagn

Omfang omkring 1 time.

8.2 BILAG 2 – GENNEMGANG AF RAPPORTER OG EVALUERINGER AF SIKREDE INSTITUTIONER

8.2.1 PÆDAGOGISK PRAKSIS OG MAGTANVENDELSER

Flere rapporter peger på, at der på de sikrede institutioner er en meget varieret pædagogisk praksis.¹⁸⁰ Samtlige institutioner arbejder med "ydre" og "indre styring", men forholdet imellem dem veksler i høj grad fra institution til institution. Ydre styring søger at regulere den unges adfærd gennem fastlagte rammer og regler. Indre styring søger at fremme den unges egen motivation til selv at regulere sin adfærd. Alle institutioner bruger ydre styring i form af eksempelvis låste døre og vinduer, og nogle institutioner bruger i højere grad end andre en sanktionerende pædagogik, hvor uønsket adfærd sanktioneres, og et barn eller en ung eksempelvis sektioneres til værelset, hvis han eller hun ikke vil stå op eller deltage i skole.¹⁸¹

Ankestyrelsen fremhæver på lige fod med forskningen¹⁸², at et stort fokus på ydre styring kan få den unge til at fungere på institutionens vilkår, men ikke i særlig grad pædagogisk forbereder den unge på livet efter sikret anbringelse. Institutioner, der i højere grad prioriterer indre styring, ser det som deres opgave at motivere de unge til selv at sætte grænser og træffe gode valg. Formålet er således at understøtte læring og den unges eget ønske om udvikling. Ankestyrelsen finder, at dette forhold mellem indre og ydre styring kommer tydeligst til udtryk i institutionernes pædagogiske praksis for konfliktløsning, hvor nogle institutioner i højere grad bruger fysisk magtanvendelse, mens andre institutioner i højere grad arbejder dialogbaseret.

Ankestyrelsen finder desuden, at der på de sikrede institutioner ikke skelnes i forhold til anbringelsesgrundlag. Ankestyrelsen påpeger dog, at der etableres særlige forhold på institutionerne på baggrund af køn, hvor der

på nogle institutioner er særligt skærmede værelser tiltænkt piger, eller der er opsat regler for, at piger og drenge ikke må opholde sig på værelset samtidigt, hvilke drenge gerne må i selskab med andre drenge. Ankestyrelsen vurderer, at særligt ankomsten til sikret institution er en voldsom oplevelse for børnene og de unge, og at institutionerne håndterer dette ved i varierende grad at skærme barnet og den unge i en indledende periode. Den unge gennemgår her ligeledes en indskrivningssamtale og på flere institutioner et såkaldt "frivilligt tøjskifte" for at mindske risikoen for indsmugling.¹⁸³

Sammenfattende finder Ankestyrelsen, at de pædagogiske praksisser, de opstillede regler og de rammer, de unge oplever under anbringelse, varierer markant fra institution til institution, samt at flertallet af børnene og de unge erfarer frihedsberøvelsen som straf.¹⁸⁴

Socialstyrelsen har i 2018 udgivet en auditrapport over de sociale tilsyn med sikrede institutioner. Rapporten viser overordnet, at der er forskelle i, hvordan de fem socialtilsyn vurderer de otte institutioners anvendelser af reglerne i lov om voksenansvar, samt at der er forskelle i tilsynenes vurdering af den pædagogiske indsats. På tværs af socialtilsynene er der dog enighed om at nedbringe antallet af magtanvendelser, der varierer markant mellem institutionerne (fra 28 til 254 magtanvendelser i 2017).¹⁸⁵

Socialstyrelsen påpeger, at der er en sammenhæng mellem høj personalegennemstrømning, højt sygefravær og højt antal magtanvendelser. Endvidere fremhæves det, at der kan være problemer med en meget sanktionerende pædagogisk praksis, da der ofte ikke er en logisk sammenhæng mellem handlingen, konsekvensen og sanktionen. Socialstyrelsen finder derudover, at der er et indbygget paradoks på de sikrede institutioner mellem straf og resocialisering, og at dette paradoks kan give sig udtryk i

forskellige pædagogiske tilgange på sikrede institutioner. Her er det ligeledes vigtigt, understreges det, at der ikke sker en forråelse på institutionerne, der kan være karakteriseret ved et hårdt miljø. Socialstyrelsen konkluderer på baggrund af rapporten, at der bør være en større ensartethed i de sociale tilsyn med sikrede institutioner.¹⁸⁶ Dette understøttes af tidligere evalueringer, der viser, at de sikrede institutioner er meget forskellige i forhold til indsats og pædagogisk praksis, og at flere kommunale ledere giver udtryk for frustration over denne manglende ensartethed i tilbud.¹⁸⁷

Folketingets Ombudsmand har – ud over sine tilsyn – udgivet en temarapport i 2017 om de sikrede institutioner. Ombudsmanden finder, at unge ofte isoleres, at håndteringen af isolation kan forbedres, og at registreringen og indberetningen om brugen af magtanvendelser i det hele taget bør styrkes. Derudover påpeges det, at der på nogle institutioner ses en sammenhæng mellem personalets tilgang og antallet af magtanvendelser. Ombudsmanden beskriver med udgangspunkt i to sikrede institutioner, at socialt og retligt anbragte har mange af de samme problemstillinger, men at gruppen af socialt anbragte generelt er svagere, samt at de socialt anbragte som konsekvens af de blandede anbringelsesvilkår risikerer at skabe sig et kriminelt netværk på institutionen.¹⁸⁸

8.2.2 EFFEKTEN AF ANBRINGELSE

Flere rapporter fra blandt andet Ankestyrelsen og Region Midtjylland peger på, at ophold på sikret institution kun i ringe grad bringer barnet eller den unge i positiv udvikling efter endt ophold, og at børn og unge i høj grad også er kriminalitetstruede.¹⁸⁹

Region Midtjylland gennemførte i 2014 en undersøgelse af det kriminelle livsforløb for alle børn og unge anbragt på den sikrede institution Sølager i perioden 1986-2006 og op til tyve år efter endt anbringelse.

Undersøgelsen viser, at to år efter endt anbringelse har 68 % recidiveret. 36 % af børnene og de unge er to år efter anbringelsen dømt for personfarlig kriminalitet. Rapporten konkluderer på baggrund af livsforløbsundersøgelserne, at anbringelsen på Sølager for en stor dels vedkommende var starten på en kriminel karriere, og at den kriminelle adfærd kun for en mindre del af børnene og de unge blev bragt til ophør, også mange år efter anbringelsen. Dette gælder ligeledes gruppen af børn og unge, der begår alvorlig og/eller personfarlig kriminalitet.¹⁹⁰

Undersøgelser fra Danske Regioner peger på, at der er meget stor forskel på såvel planlægningen som gennemførelsen af skoletilbud. Her konkluderes det ligeledes, at det fra institution til institution spænder fra 8 % til 80 % af børnene og de unge, der er blevet screenet for psykiatriske problemstillinger. Dette peger samlet på en vilkårlig og uhensigtsmæssig forskel i praksis.¹⁹¹

Danske Regioners evaluering af brugen af de sikrede institutioner fra 2012 finder i en stor økonomisk gennemgang af institutionerne, at der er store forskelle på, hvor stor en del af personalet, der er socialpædagogisk uddannet, og hvor stor en andel af børne- og ungegruppen, som under anbringelsen får misbrugsbehandling.¹⁹²

I perioden 2008-2014 er der med to års interval udgivet bruger- og pårørendeundersøgelser af sikrede institutioner, hvor man har undersøgt barnets eller den unges og dennes forældres tilfredshed med anbringelsen. Undersøgelserne viser samlet, at der er store variationer mellem de enkelte institutioner, og at børnene og de unge er særligt kritiske i forhold til deres mulighed for at holde kontakt med venner og sociale relationer under anbringelsen, i forhold til personalets evne til at tage imod kritik og i forhold til deres mulighed for medbestemmelse.¹⁹³

Socialstyrelsen, den daværende Servicestyrelse, evaluerede i 2009 den i 2004 ændrede praksis med at nedsætte aldersgrænsen for anbringelse på sikret institution uden dispensation fra 15 år til 12 år, og rapporten har således særligt fokus på sikret anbringelse af børn og unge i alderen 12-14 år. Evalueringen viser, at der efter 2004 og efter hensigten sker en øget anbringelse af unge i denne aldersgruppe, at en stigende andel af disse er piger, og at aldersgennemsnittet på denne gruppe falder. De unge har typisk komplekse problemstillinger og har haft forudgående sociale indsatser før sikret anbringelse, og de kommer fra hjem med mange belastningsfaktorer og svage ressourcer. Evalueringen finder, at de kommunale handleplaner ofte enten er helt fraværende, er af for dårlig kvalitet eller er for uspecifikke i de opstillede mål for de unges anbringelse.¹⁹⁴

Derudover finder Servicestyrelsen, at såvel ledere som medarbejdere i kommunen og på institutionerne rapporterer en stor bekymring for mulige skadevirkninger i form af negativ socialisering af børn eller unge i kraft af anbringelse med ældre, mere hærdede unge. Børnene og de unge og deres pårørende er ligeledes kritiske over for, at regler og rammer for besøg gør det vanskeligt at opretholde en god kontakt. Evalueringen finder derudover, at såvel børnene, de unge, de pårørende, ledere og medarbejdere kommunalt og på institutionerne anbefaler, at der oprettes særskilte afsnit til de 12-14-årige, og at aldersgrupperne ikke blandes. Servicestyrelsens evaluering peger på, at anbringelsen i forholdsvis mange tilfælde ikke resulterer i en positiv udvikling for barnet eller den unge. Derudover giver flere interviewede fra kommunerne udtryk for, at kapaciteten på sikret institution for unge med psykiatriske problemstillinger er utilstrækkelig. Institutionerne selv giver udtryk for, at den behandlende børne- og ungdomspsykiatriske kapacitet til akut lukket indlæggelse med fordel

kunne forøges, da der her er et relevant overlap til sikret anbringelse.¹⁹⁵

8.2.3 KARAKTERISTIK AF BØRNE- OG UNGEGRUPPEN

Flere rapporter finder i overensstemmelse med forskningen, at der er sket en stigning i andelen af børn og unge på sikret institution med psykiske problemstillinger, og at denne stigning særligt er sket inden for gruppen af socialt anbragte.¹⁹⁶

Det Sociale Indikatorprogram for sikrede institutioner blev etableret som et evalueringsredskab for Danske Regioner og de enkelte regioner, og det blev gennemført med to års mellemrum i perioden 2010-2014.

Rapporten fra 2010 viser, at ungegruppen er karakteriseret ved en stor overrepræsentation af børn og unge med minoritetsetnisk baggrund, at en væsentlig del af de unge har psykiatriske problemstillinger, og at mange har skrøbelige eller problematiske familienetværk. 40 % af mødrene og cirka en tredjedel af fædre har løs eller ingen tilknytning til arbejdsmarkedet, og kriminalitet hos forældrene ses ligeledes som et væsentligt problem. 55 % af de unge har boet hos en eller begge forældre inden anbringelse, mens 23 % kommer fra anbringelse på anden institution. Særligt problematikker knyttet til misbrug og psykiske og psykiatriske problemstillinger markerer rapporten som områder, hvor institutionerne i ringest grad opnår bedring. Ligeledes viser rapporten, at kun 18 % af de unge efter endt anbringelse ikke begår kriminalitet. Cirka halvdelen begår mindre alvorlige former for kriminalitet, og cirka en tredjedel begår alvorlig kriminalitet.¹⁹⁷

Rapporten fra 2012 finder ligeledes, at der er en stærk overrepræsentation af minoritetsetniske børn og unge, og at kun 35 % er etnisk danske. Rapporten finder, at 51 % af børnenes og de unges kontaktpersoner

mener, at adfærdsproblemerne er forværret under anbringelsen. Det samme gælder for cirka en tredjedel af børnene og de unge selv. Det rapporteres desuden, at den overordnede tendens er, at børne- og ungegruppen gradvist er blevet "sværere" og "tungere". Børn og unge, der kommer fra familier med enten psykiske problemer, fysisk handicap eller langvarig sygdom udpeges som en særligt udsat gruppe, og ifølge de unges kontaktpersoner forværres denne gruppes emotionelle problemer under anbringelse mere, end hvad der gælder for børn og unge, der ikke har samme familiemæssige baggrund. Det samme giver sig udtryk i forhold til alkoholproblematikker i familien, hvor ingen af de unge, der har alkoholmisbrug i familien, har taget en afgangsprøve, mens de var på sikret institution. Slutteligt påpeges det, at de fængselslignende elementer i sikret anbringelse kan gøre det vanskeligt for de unge at forstå den socialpædagogiske indsats, hvorfor der fremadrettet i højere grad bør arbejdes på at inddrage børnene og de unge og gøre anbringelsens formål meningsfuldt.¹⁹⁸

Det Sociale Indikatorprogram fra 2014 finder, at der er en stor minoritetsetnisk overrepræsentation, og at kun 41 % af børne- og ungegruppen er etnisk dansk. Derudover er cirka hvert femte barn eller unge person diagnosticeret med en psykisk lidelse. Der er ifølge de anbragtes kontaktperson flere børn og unge, hvis sociale adfærd forværres under anbringelse, end der er børn og unge, hvor den sociale adfærd bedres. Dette gælder både i forhold til prosocial adfærd og adfærdsproblematikker i øvrigt. Rapporten finder her en stærk sammenhæng mellem indsatsen under anbringelse og effekten hos barnet eller den unge. De børn og unge, hvor der under anbringelse er gjort indsatser i forhold til psykiske eller psykiatriske problemstillinger, oplever i højere grad bedring af deres emotionelle tilstand end de børn og unge, der ikke modtager disse tilbud.

Rapporten finder, at der er stærk sammenhæng mellem den unges familiebaggrund i forhold til kriminalitet, stof- og alkoholmisbrug, psykisk sygdom samt fysisk handicap og forbedringspotentialet for barnets eller den unges tilstand under anbringelsen. Rapporten viser ligeledes, at det kun er 23 %, der efter endt anbringelse ikke begår ny kriminalitet.¹⁹⁹

OVERSIGT OVER RETSKILDER

INTERNATIONALE KILDER

Den Europæiske Menneskerettigheds-konvention (EMRK). Europarådets Konvention af 4. november 1950 til Beskyttelse af Menneskerettigheder og Grundlæggende Frihedsrettigheder

FN's Børnekonvention. FN's Konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder

FN's Handicapkonvention. FN's Konvention af 13. december 2006 om rettigheder for personer med handicap

FN's Kvindekonvention. FN's Konvention af 18. december 1979 om afskaffelse af alle former for diskrimination mod kvinder

LOVE

Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet. Lov nr. 1705 af 27. december 2018 om bekæmpelse af ungdomskriminalitet

Psykiatriloven. Lovbekendtgørelse nr. 936 af 2. september 2019, bekendtgørelse af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien mv.

Retsplejeloven. Lovbekendtgørelse nr. 938 af 10. september 2019, bekendtgørelse af lov om rettens pleje

Serviceloven. Lovbekendtgørelse nr. 798 af 7. august 2019, bekendtgørelse af lov om social service

Straffeloven. Lovbekendtgørelse nr. 976 af 17. september 2019, bekendtgørelse af straffeloven

Straffuldbyrdelsesloven. Lovbekendtgørelse nr. 1333 af 9. december 2019, bekendtgørelse af lov om fuldbyrdelse af straf m.v.

Udlændingeloven. Lovbekendtgørelse nr. 1022 af 2. oktober 2019, bekendtgørelse af udlændingeloven

Voksenansvarsloven. Lovbekendtgørelse nr. 764 af 1. august 2019, bekendtgørelse af lov om voksenansvar for anbragte børn og unge

BEKENDTGØRELSE

Udgangstilladelsesbekendtgørelsen. Bekendtgørelse nr. 200 af 25. marts 2004 om udgangstilladelse m.v. til personer, der er anbragt i hospital eller institution i henhold til strafferetlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret

Voksenansvarsbekendtgørelsen. Bekendtgørelse nr. 810 af 13. august 2019 om voksenansvar for anbragte børn og unge

VEJLEDNINGER

Voksenansvarsvejledningen. Vejledning nr. 10229 af 17. december 2019 om voksenansvar for anbragte børn og unge (Vejledning til lov om voksenansvar for anbragte børn og unge samt bekendtgørelse om voksenansvar for anbragte børn og unge)

DOMME

Aerts mod Belgien, dom af 30. juli 1998, app. nr. 25357/94

Andersson mod Sverige, dom af 25. februar 1992, app. nr. 12963/87

Blokhim mod Rusland, dom af 23. marts 2016, app. nr. 47152/06

Claes mod Belgien, dom af 10. januar 2013, app. nr. 43418/09

D. G. mod Irland, dom af 16. maj 2002, app. nr. 39474/98

Johansen mod Norge, dom af 7. august 1996, app. nr. 17383/90

Johnson mod Storbritannien, dom af 24. oktober 1997, app. nr. 22520/93

Koniarska mod Storbritannien, dom af 12. oktober 2002, app. nr. 33670/96

L. B. mod Belgien, dom af 2. oktober 2012, app. nr. 22831/08

Morsink mod Holland, dom af 11. maj 2000, app. nr. 48865/99

Olsson mod Sverige, dom af 24. marts 1988, app. nr. 10465/83

S. V. og A. mod Danmark, dom af 22. oktober 2018, app. nr. 35553/12, 36678/12 og 36711/12

NOTER

- 1 Danske Regioner 2020: *Den årlige statistik på de sikrede institutioner 2019*. København: Danske Regioner.
- 2 Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen, s. 9, 38.
Danske Regioner 2012: *Udviklingen i brugen af de sikrede institutioner*. København: Danske Regioner, s. 36.
Henriksen, A. K. 2017: "Confined to care: girls' gendered vulnerabilities in secure institutions". *Gender & Society*, 31(5): 677-698.
Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "'So, Why Am I Here?' Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161-1177.
Bengtsson, T. T. 2013: "Omsorg og kontrol. Socialt arbejde med unge på sikrede institutioner", i Lihme, B. (red.): *Socialt arbejde med udsatte unge*. København: Akademisk Forlag: 274-293.
Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk praksis på sikrede institutioner for unge", i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag: 205-238.
- 3 Frisch, M. 2017: "'De unge anbragte beskriver det, som om de er ved at blive sindssyge'". *DR*, 5. december.
Herschend, S. S. 2015: "Mor til 13-årig anbragt pige: Hun er ikke længere den samme". *DR*, 17. juni.
- Bengtsson, T. T. 2013: "Omsorg og kontrol. Socialt arbejde med unge på sikrede institutioner", i Lihme, B. (red.): *Socialt arbejde med udsatte unge*. København: Akademisk Forlag: 274-293.
Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "'So, Why Am I Here?' Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161-1177.
Hoffmann, M. 2018: *Pædagogik bag tremmer: Unges hverdagsliv på en sikret institution mellem bestræbelser om kontrol og pædagogiske intentioner om forandring*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk praksis på sikrede institutioner for unge", i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag: 205-238.
Grønborg, M. K., S. Golczyk & J. Nørgaard 2019: "15 år, autist og anbragt bag lås og slå: Psykisk syge anbringes side om side med kriminelle". *DR*, 28. marts.
Aarup, L. M. 2019: "For mange børn anbringes socialt på sikrede institutioner". *Socialpædagogerne*, 29. marts.
- 4 Grønborg, M. K., S. Golczyk & J. Nørgaard 2019: "15 år, autist og anbragt bag lås og slå: Psykisk syge anbringes side om side med kriminelle". *DR*, 28. marts.
Nørgaard, J. & S. B. B. Golczyk 2019: "17-

- årig psykisk syg pige spærret inde i næsten et halvt år uden dom: 'Det er nærmest tortur'". *DR*, 18. april.
- 5 Grønberg, M. K., S. Golczyk & J. Nørgaard 2019: "15 år, autist og anbragt bag lås og slå: Psykisk syge anbringes side om side med kriminelle". *DR*, 28. marts.
- Aarup, L. M. 2019: "For mange børn anbringes socialt på sikrede institutioner". *Socialpædagogerne*, 29. marts.
- Albæk, M. M. & L. Dalsgaard 2019: "Skarp kritik af massiv overvågning af børn og unge på institutioner". *DR*, 8. juli.
- Nørgaard, J. & S. B. B. Golczyk 2019: "17-årig psykisk syg pige spærret inde i næsten et halvt år uden dom: 'Det er nærmest tortur'". *DR*, 18. april.
- Wang, Laura Friis 2020: "15-årige Anna blev uretmæssigt anbragt på sikret institution". *Information*, 13. januar.
- 6 Grønberg, M. K., S. Golczyk & J. Nørgaard 2019: "15 år, autist og anbragt bag lås og slå: Psykisk syge anbringes side om side med kriminelle". *DR*, 28. marts.
- Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen, s. 8f.
- 7 Jf. FN's Handicapkonventions artikel 1.
- 8 Danske Regioner oplyser efter forespørgsel fra Institut for Menneskerettigheder, at afgørelser fra Ungdomskriminalitetsnævnet for to institutioner opgøres under kategorien 'Øvrige' og således ikke under de tre sociale kriterier. Det er uvist, hvordan de resterende institutioner opgør anbringelser efter afgørelse fra Ungdomskriminalitetsnævnet.
- 9 Danske Regioner 2020: *Den årlige statistik på de sikrede institutioner 2019*. København: Danske Regioner.
- 10 Bengtsson, T. T. 2013: "Omsorg og kontrol. Socialt arbejde med unge på sikrede institutioner", i Lihme, B. (red.): *Socialt arbejde med udsatte unge*. København: Akademisk Forlag: 274-293.
- Bengtsson, T. T. 2015: "De sikrede døgninstitutioner", i Erlandsen, T., N. R. Jensen, S. Langager & K. E. Petersen (red.): *Udsatte børn og unge – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag: 307-317.
- Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk praksis på sikrede institutioner for unge", i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag: 205-238.
- 11 Danske Regioner 2012: *Udviklingen i brugen af de sikrede institutioner*. København: Danske Regioner.
- 12 Bengtsson, T. T. 2013: "Omsorg og kontrol. Socialt arbejde med unge på sikrede institutioner", i Lihme, B. (red.): *Socialt arbejde med udsatte unge*. København: Akademisk Forlag: 274-293.
- 13 Bengtsson, T. T. 2015: "De sikrede døgninstitutioner", i Erlandsen, T., N. R. Jensen, S. Langager & K. E. Petersen (red.): *Udsatte børn og unge – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag: 307-317; Danske Regioner 2020: Den årlige statistik på de sikrede institutioner 2019. København: Danske Regioner.
- 14 Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "'So, Why Am I Here?' Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161-1177.
- 15 Kortet er tilgængeligt på: <https://www.regioner.dk/sundhed/psykiatri-og-social/ungdomskriminalitet>
- 16 Jf. voksenansvarslovens § 16 a.
- 17 Jf. voksenansvarslovens § 16 b og voksenansvarsbekendtgørelsens § 19. Det er lederen af institutionen, som beslutter, at døralarmerne skal anvendes, når det er nødvendigt for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhedshensyn iagttages.

- 18 Jf. voksenansvarslovens § 4 samt voksenansvarsbekendtgørelsens § 2.
- 19 Jf. voksenansvarsbekendtgørelsens § 2, stk. 6.
- 20 Jf. voksenansvarslovens § 15 samt voksenansvarsbekendtgørelsens § 16. For unge anbragt i varetægtssurrogat gælder særlige bestemmelser i voksenansvarslovens § 18, jf. retsplejelovens § 771 og § 772, stk. 1 og stk. 2, 1. pkt.
- 21 Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "‘So, Why Am I Here?’ Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161–1177.
- 22 Jf. voksenansvarslovens § 9, stk. 3.
- 23 Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "‘So, Why Am I Here?’ Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161–1177.
- 24 Jf. voksenansvarslovens § 16, stk. 2, jf. stk. 3, samt voksenansvarsbekendtgørelsens § 17.
- 25 Jf. voksenansvarslovens § 16, stk. 5.
- 26 Jf. voksenansvarsbekendtgørelsen § 6, stk. 2.
- 27 Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen.
Bengtsson, T. T. 2015: "De sikrede døgninstitutioner", i Erlandsen, T., N. R. Jensen, S. Langager & K. E. Petersen (red.): *Udsatte børn og unge – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag: 307-317.
- 28 Aflåsning af værelsesdøre om natten praktiseres på samtlige otte institutioner. Socialtilsyn Øst har henholdsvis den 10. og 11. december 2019 meddelt institutionerne Stevnsfortet og Bakkegården, at de ikke længere har en generel tilladelse til at aflåse døre om natten, men fremover skal søge om specifikke tilladelser hertil. Baggrunden for dette er, at der den 1. januar 2019 i voksenansvarsloven blev indført krav om opsætning af døralarmer ved indgangen til de anbragte børn og unges værelser på sikrede døgninstitutioner, og at muligheden for at anvende disse døralarmer vurderes som en mere skånsom og mindre indgribende foranstaltning end aflåsning af værelsesdøre. Ifølge de meddelte afgørelser skal Bakkegården og Stevnsfortet fremsende handleplaner til Socialtilsyn Øst for, hvordan det sikres udmøntet i praksis, at de generelle tilladelser til at aflåse døre om natten inddrages. Inden disse handleplaner er udarbejdet og godkendt af tilsynet, foretages der fortsat generel aflåsning. De resterende seks institutioner har fortsat generelle tilladelser til aflåsning af værelsesdøre. Institut for Menneskerettigheder har indhentet disse oplysninger via telefonisk kontakt med samtlige fem socialtilsyn pr. 26. august 2020.
- 29 Jf. voksenansvarsbekendtgørelsens § 11.
- 30 Jf. voksenansvarslovens § 14 og voksenansvarsbekendtgørelsens § 12.
- 31 Jf. voksenansvarsbekendtgørelsens § 12, stk. 3.
- 32 Jf. servicelovens § 63 b, stk. 2, nr. 4-6.
- 33 Jf. servicelovens § 63 b, stk. 2, nr. 4, jf. retsplejelovens § 765, stk. 2, nr. 3.
- 34 Retligt anbragte unge er i udgangspunktet mellem 15 og 17 år. De kan undtagelsesvist være over 18 år, hvis de fylder 18 efter gerningstidspunktet eller under opholdet på sikret institution.
- 35 jf. retsplejelovens § 762, stk. 1.
- 36 Jf. retsplejelovens § 762, stk. 2.
- 37 Jf. servicelovens § 63 b, stk. 2, nr. 6, jf. straffelovens § 74 a.
- 38 Jf. straffelovens § 74 a, stk. 2, 2. pkt. og voksenansvarsbekendtgørelsen § 10, stk. 2, 1. pkt. Begår den unge ny kriminalitet i løbet af ungdomssanktionen, kan opholdet

- i den sikrede institution forlænges med indtil seks måneder, jf. straffelovens § 74 a, stk. 2, 3. pkt. og voksenansvarsbekendtgørelsens § 10, stk. 2.
- 39 Jf. lov nr. 469 af 7. juni 2001 om ændring af straffeloven og lov om social service (Ungdomskriminalitet), lovforslag som fremsat, de almindelige bemærkninger pkt. 4.2.2.
- 40 Jf. servicelovens § 63 b, stk. 2, nr. 5, jf. straffuldbyrdelseslovens § 78, stk. 2.
- 41 Jf. voksenansvarsbekendtgørelsens § 10, stk. 1.
- 42 Jf. servicelovens § 52, stk. 1, jf. stk. 3, nr. 7.
- 43 Der kan i ganske særlige tilfælde dispenseres fra denne aldersgrænse for børn under 12 år, jf. voksenansvarsbekendtgørelsens § 7, stk. 2, hvorfor børn ned til 10 år kan anbringes på sikret institution.
- 44 Jf. servicelovens § 63 b, stk. 1.
- 45 I særlige tilfælde kan der dispenseres fra aldersgrænsen i forhold til børn helt ned til 10 år, jf. lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet § 16, stk. 3.
- 46 Jf. lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet § 16, jf. § 14.
- 47 Jf. voksenansvarsbekendtgørelsens § 9, stk. 1 og 2.
- 48 Danske Regioner oplyser i "Den årlige statistik på de sikrede institutioner 2019" i forskellige tabeller henholdsvis 462 og 466 anbringelser i 2019, da der dette år har været fire anbringelser med delt ophold med forskellige anbringelsesgrunde. Det er uklart, hvorfor disse fire indgår forskelligt i tabellerne, og vi har forsøgt at få Danske Regioner til at udrede tabellerne. Dertil har vi forsøgt at få rettet og genberegnet en del fejl i den årlige statistik. Dette har ikke været muligt. Da vi ikke har alternative datakilder, vil vi anvende Danske Regioners statistik, men for hver beregning henviser til, hvilket N der er taget udgangspunkt i, for hermed at gøre opmærksom på denne usikkerhed.
- Vi har taget udgangspunkt i Tabel 5 og N=466 i 2019. For forbehold i forhold til datagrundlaget, se metodeafsnit kapitel 1.3.2.
- 49 Jf. voksenansvarsbekendtgørelsens § 9, stk. 6.
- 50 Jf. servicelovens § 63 b, stk. 2, nr. 7.
- 51 Jf. udlændingelovens § 62 n. Bestemmelsen omfatter uledsagede mindreårige udlændinge, der opholder sig her i landet som asylansøgere, jf. udlændingelovens § 45 a, stk. 1, 1. pkt., eller som har ulovligt ophold, jf. udlændingelovens § 45 a, stk. 2. Uledsaget betyder, at den mindreårige udlænding befinder sig her i landet uden sine forældre eller andre, der er trådt i forældremyndighedsindehaverens sted.
- 52 Jf. udlændingelovens § 62 n, stk. 2.
- 53 Danske Regioner 2020: *Den årlige statistik på de sikrede institutioner 2019*. København: Danske Regioner.
- 54 Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "‘So, Why Am I Here?’ Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161–1177.
- Bengtsson, T. T. 2015: "De sikrede døgninstitutioner", i Erlandsen, T., N. R. Jensen, S. Langager & K. E. Petersen (red.): *Udsatte børn og unge – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag: 307-317.
- Danske Regioner 2012: *Udviklingen i brugen af de sikrede institutioner*. København: Danske Regioner.
- 55 Vi har taget udgangspunkt i Tabel 6 og et N=466 i 2019. For forbehold i forhold til datagrundlaget, se metodeafsnit kapitel 1.3.2.
- 56 Vi har taget udgangspunkt i Tabel 6 og et N=466 i 2019. For forbehold i forhold til datagrundlaget, se metodeafsnit kapitel 1.3.2.
- 57 Vi har taget udgangspunkt i Tabel 6 og et N=466 i 2019. For forbehold i forhold til

- datagrundlaget, se metodeafsnit kapitel 1.3.2.
- 58 Danske Regioner 2020: *Den årlige statistik på de sikrede institutioner 2019*. København: Danske Regioner.
- 59 Vi har taget udgangspunkt i Tabel 6 og et N=466 i 2019. Vi har her foretaget egen indeksering, da der er fejl i det af Danske Regioner udregnede i Figur 6.3 i "Den årlige statistik på de sikrede institutioner 2019". For forbehold i forhold til datagrundlaget, se metodeafsnit kapitel 1.3.2.
- 60 Vi har taget udgangspunkt i Tabel 6 og et N=466 i 2019. For forbehold i forhold til datagrundlaget, se metodeafsnit kapitel 1.3.2.
- 61 Ud over disse to aldersgrupper er der ligeledes i 2019 én anbragt, der ikke har kunnet aldersbestemmes. Vi har taget udgangspunkt i Tabel 2 og et N=462 i 2019. For forbehold i forhold til datagrundlaget, se metodeafsnit kapitel 1.3.2.
- 62 Vi har taget udgangspunkt i Tabel 2 og et N=462 i 2019. For forbehold i forhold til datagrundlaget, se metodeafsnit kapitel 1.3.2.
- 63 Vi har taget udgangspunkt i Tabel 1 og et N=462 i 2019. For forbehold i forhold til datagrundlaget, se metodeafsnit kapitel 1.3.2.
- 64 Vi har taget udgangspunkt i Tabel 1 og et N=462 i 2019. For forbehold i forhold til datagrundlaget, se metodeafsnit kapitel 1.3.2.
- 65 Bengtsson, T. T. 2012: "Boredom and action. Experiences from youth confinement". *Journal of Contemporary Ethnography*, 41(5): 526-553.
Bengtsson, T. T. 2013: "Omsorg og kontrol. Socialt arbejde med unge på sikrede institutioner", i Lihme, B. (red.): *Socialt arbejde med udsatte unge*. København: Akademisk Forlag: 274-293.
- 66 Hoffmann, M. 2018: *Pædagogik bag tremmer: Unges hverdagsliv på en sikret institution mellem bestræbelser om kontrol og pædagogiske intentioner om forandring*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- 67 Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "'So, Why Am I Here?' Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161-1177, s. 10.
- 68 Bengtsson, T. T. 2013: "Omsorg og kontrol. Socialt arbejde med unge på sikrede institutioner", i Lihme, B. (red.): *Socialt arbejde med udsatte unge*. København: Akademisk Forlag: 274-293.
Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen.
Servicestyrelsen 2009: *Evaluering af forstærket indsats over for unge på sikrede institutioner. 12-14-årige på sikrede institutioner og anvendelsen af særligt sikrede afdelinger*. Odense: Servicestyrelsen.
- 69 Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "'So, Why Am I Here?' Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161-1177.
- 70 Folketingets Ombudsmand 2018: *Tilsynsbesøg på Egely den 9. og 10. maj 2017*. København: Folketingets Ombudsmand.
- 71 Den samme pointe findes i forskningslitteraturen:
Hoffmann, M. 2018: *Pædagogik bag tremmer: Unges hverdagsliv på en sikret institution mellem bestræbelser om kontrol og pædagogiske intentioner om forandring*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk praksis på sikrede institutioner for unge", i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgn-*

- institutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag: 205-238.
- 72 Samtlige institutioner arbejder med ydre og indre styring, men forholdet imellem dem veksler i høj grad fra institution til institution. Ydre styring søger at regulere den unges adfærd gennem fastlagte rammer og regler. Indre styring søger at fremme den unges egen motivation til selv at regulere sin adfærd. Alle institutioner bruger ydre styring i form af eksempelvis låste døre og vinduer, og nogle institutioner bruger i højere grad end andre en sanktionerende pædagogik, hvor uønsket adfærd sanktioneres, og et barn eller en ung eksempelvis sektioneres til værelset, hvis han eller hun ikke vil stå op eller deltage i skole.
- 73 Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen.
- 74 Servicestyrelsen 2009: *Evaluering af forstærket indsats over for unge på sikrede institutioner. 12-14-årige på sikrede institutioner og anvendelsen af særligt sikrede afdelinger*. Odense: Servicestyrelsen.
- 75 Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "‘So, Why Am I Here?’ Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161–1177.
- Henriksen, A. K. 2017: "Confined to care: girls' gendered vulnerabilities in secure institutions". *Gender & Society*, 31(5): 677-698.
- 76 Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "‘So, Why Am I Here?’ Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161–1177.
- 77 Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen.
- 78 Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk praksis på sikrede institutioner for unge", i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag: 205-238.
- Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen.
- 79 Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "‘So, Why Am I Here?’ Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161–1177.
- 80 Bengtsson, T. T. 2012: "Learning to become a ‘gangster’?". *Journal of Youth Studies*, 15(6): 677-692.
- 81 Bengtsson, T. T. 2012: "Learning to become a ‘gangster’?". *Journal of Youth Studies*, 15(6): 677-692.
- 82 Folketingets Ombudsmand 2017: *Temarapport 2017: Unge i sikrede døgninstitutioner, arrester og fængsler*. København: Folketingets Ombudsmand.
- 83 Servicestyrelsen 2009: *Evaluering af forstærket indsats over for unge på sikrede institutioner. 12-14-årige på sikrede institutioner og anvendelsen af særligt sikrede afdelinger*. Odense: Servicestyrelsen.
- 84 Hoffmann, M. 2018: *Pædagogik bag tremmer: Unges hverdagsliv på en sikret institution mellem bestræbelser om kontrol og pædagogiske intentioner om forandring*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk praksis på sikrede institutioner for unge", i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag: 205-238.

- Henriksen, A. K. 2017: "Confined to care: girls' gendered vulnerabilities in secure institutions". *Gender & Society*, 31(5): 677-698
- Henriksen, A. K. 2018: "Vulnerable girls and dangerous boys: Gendered practices of discipline in secure care". *Young*, 26(5): 427-443.
- Henriksen, A. K. 2018: "Placering på sikret institution i Danmark – Ett könsperspektiv på straff och behandling av utsatte unga", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 235-254.
- Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "'So, Why Am I Here?' Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161–1177.
- 85 Henriksen, A. K. 2018: "Vulnerable girls and dangerous boys: Gendered practices of discipline in secure care". *Young*, 26(5): 427-443.
- 86 Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk praksis på sikrede institutioner for unge", i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag: 205-238.
- Bengtsson, T. T. 2012: "Learning to become a 'gangster'?". *Journal of Youth Studies*, 15(6): 677-692.
- Henriksen, A. K. 2018: "Vulnerable girls and dangerous boys: Gendered practices of discipline in secure care". *Young*, 26(5): 427-443.
- 87 Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk praksis på sikrede institutioner for unge", i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag: s. 229.
- 88 Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk praksis på sikrede institutioner for unge", i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag: 205-238.
- 89 Henriksen, A. K. 2018: "Vulnerable girls and dangerous boys: Gendered practices of discipline in secure care". *Young*, 26(5): 427-443.
- Henriksen, A. K. 2018: "Placering på sikret institution i Danmark – Ett könsperspektiv på straff och behandling av utsatte unga", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 235-254.
- 90 Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen.
- 91 Henriksen, A. K. 2017: "Confined to care: girls' gendered vulnerabilities in secure institutions". *Gender & Society*, 31(5): 677-698.
- 92 Henriksen, A. K. 2018: "Vulnerable girls and dangerous boys: Gendered practices of discipline in secure care". *Young*, 26(5): 427-443.
- 93 Henriksen, A. K. 2017: "Confined to care: girls' gendered vulnerabilities in secure institutions". *Gender & Society*, 31(5): 677-698.
- Henriksen, A. K. 2018: "Placering på sikret institution i Danmark – Ett könsperspektiv på straff och behandling av utsatte unga", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 235-254.
- 94 Henriksen, A. K. 2018: "Vulnerable girls and dangerous boys: Gendered practices of discipline in secure care". *Young*, 26(5): 427-443.
- 95 Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk

- praksis på sikrede institutioner for unge”, i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag; 205-238.
- 96 Bengtsson, T. T. 2012: *Youth Behind Bars: An Ethnographic Study of Youth Confined in Secure Care Institutions in Denmark*. Ph.d.-afhandling. København: Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- Bengtsson, T. T. 2013: "Omsorg og kontrol. Socialt arbejde med unge på sikrede institutioner", i Lihme, B. (red.): *Socialt arbejde med udsatte unge*. København: Akademisk Forlag; 274-293.
- 97 Bengtsson, T. T. 2012: *Youth Behind Bars: An Ethnographic Study of Youth Confined in Secure Care Institutions in Denmark*. Ph.d.-afhandling. København: Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- 98 Region Midtjylland 2010: *Det Sociale Indikatorprogram for sikrede institutioner*. Aarhus: Region Midtjylland.
- Region Midtjylland 2012: *Det Sociale Indikatorprogram for sikrede institutioner*. Aarhus: Region Midtjylland.
- Region Midtjylland 2014: *Det Sociale Indikatorprogram for sikrede institutioner*. Aarhus: Region Midtjylland.
- 99 Henriksen, A. K. 2017: "Confined to care: girls' gendered vulnerabilities in secure institutions". *Gender & Society*, 31(5): 677-698.
- 100 Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen.
- Region Midtjylland 2010: *Det Sociale Indikatorprogram for sikrede institutioner*. Aarhus: Region Midtjylland.
- Region Midtjylland 2012: *Det Sociale Indikatorprogram for sikrede institutioner*. Aarhus: Region Midtjylland.
- Region Midtjylland 2014: *Det Sociale Indikatorprogram for sikrede institutioner*. Aarhus: Region Midtjylland.
- 101 Henriksen, A. K. 2017: "Confined to care: girls' gendered vulnerabilities in secure institutions". *Gender & Society*, 31(5): 677-698.
- 102 Egelund, T., P. S. Christensen, T. B. Jakobsen, T. G. Jensen & R. F. Olsen. 2009: *Anbragte børn og unge: En forskningsoversigt: A research review*. København: SFI.
- Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk praksis på sikrede institutioner for unge", i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag; 205-238.
- Hoffmann, M. 2018: *Pædagogik bag tremmer: Unges hverdagsliv på en sikret institution mellem bestræbelser om kontrol og pædagogiske intentioner om forandring*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- 103 Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "'So, Why Am I Here?' Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161-1177.
- 104 Hoffmann, M. 2018: *Pædagogik bag tremmer: Unges hverdagsliv på en sikret institution mellem bestræbelser om kontrol og pædagogiske intentioner om forandring*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- 105 Servicestyrelsen 2009: *Evaluering af forstærket indsats over for unge på sikrede institutioner. 12-14-årige på sikrede institutioner og anvendelsen af særligt sikrede afdelinger*. Odense: Servicestyrelsen.
- 106 Det bemærkes, at den sikrede institution Grenen og den sikrede institution Egely driver kompetencecentret 'Børn og unge med psykiatrinære problemstillinger'. På Grenen findes landets eneste særligt

- sikrede afdeling for børn og unge med psykiatrinære problemstillinger.
- 107 Henriksen, A. K. 2017: "Confined to care: girls' gendered vulnerabilities in secure institutions". *Gender & Society*, 31(5): 677-698.
- Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "'So, Why Am I Here?' Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161-1177.
- 108 Folketingets Ombudsmand 2017: *Temarapport 2017: Unge i sikrede døgninstitutioner, arrester og fængsler*. København: Folketingets Ombudsmand.
- Servicestyrelsen 2009: *Evaluering af forstærket indsats over for unge på sikrede institutioner. 12-14-årige på sikrede institutioner og anvendelsen af særligt sikrede afdelinger*. Odense: Servicestyrelsen.
- 109 Socialstyrelsen 2018: *Auditrapport 18.1. Socialtilsynets tilsyn med sikrede institutioner for børn og unge*. Odense: Socialstyrelsen.
- 110 Hoffmann, M. 2018: *Pædagogik bag tremmer: Unges hverdagsliv på en sikret institution mellem bestræbelser om kontrol og pædagogiske intentioner om forandring*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- 111 Region Midtjylland 2012: *Det Sociale Indikatorprogram for sikrede institutioner*. Aarhus: Region Midtjylland.
- Region Midtjylland 2014: *Det Sociale Indikatorprogram for sikrede institutioner*. Aarhus: Region Midtjylland.
- 112 Bengtsson, T. T. 2015: "De sikrede døgninstitutioner", i Erlandsen, T., N. R. Jensen, S. Langager & K. E. Petersen (red.): *Udsatte børn og unge – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag: 307-317, s. 311.
- 113 Bengtsson, T. T. 2013: "Omsorg og kontrol. Socialt arbejde med unge på sikrede institutioner", i Lihme, B. (red.): *Socialt arbejde med udsatte unge*. København: Akademisk Forlag: 274-293.
- 114 Bengtsson, T. T. 2015: "De sikrede døgninstitutioner", i Erlandsen, T., N. R. Jensen, S. Langager & K. E. Petersen (red.): *Udsatte børn og unge – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag: s. 312f.
- 115 Hoffmann, M. 2018: *Pædagogik bag tremmer: Unges hverdagsliv på en sikret institution mellem bestræbelser om kontrol og pædagogiske intentioner om forandring*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk praksis på sikrede institutioner for unge", i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag: 205-238.
- Børnerådet 2015: "Jeg var faktisk en god dreng engang". *Unge fortæller om deres oplevelser med at være frihedsberøvede*. København: Børnerådet.
- 116 Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "'So, Why Am I Here?' Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161-1177.
- 117 Vestergaard, J. 2017: "Ungdomssanktioner. Socialpædagogisk behandling med et element af fastholdelse", i Minke, L. M. (red.): *KRIM – 50 års kriminalpolitik. Resultater og visioner*, København: Forlag1: 44-64.
- Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "'So, Why Am I Here?' Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161-1177
- Balvig, F. 2005: "When Law and Order Returned to Denmark". *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 5: 167-187.

- 118 Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel 2018: "Tvångspraktiker på institution – teoretisk och historisk inramning", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 19-36.
- 119 Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel 2018: "Tvångspraktiker på institution – teoretisk och historisk inramning", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 19-36.
- 120 Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel 2018: "Tvångspraktiker på institution – teoretisk och historisk inramning", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 19-36.
- 121 Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel 2018: "Tvångspraktiker på institution – summering och avslutande reflektioner", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 285-292.
- 122 Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel 2018: "Tvångspraktiker på institution – summering och avslutande reflektioner", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 285-292.
- 123 Havre, M. 2018: "Legitimt och illegitimt tvång – En kritisk granskning av norska institutioner utifrån ett rättighetsperspektiv", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 255-282.
- 124 Huhtanen, R. & T. Pösö 2018: "Restriktive åtgärder i den finske barnavården", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 213-234.
- 125 Huhtanen, R. & T. Pösö 2018: "Restriktive åtgärder i den finske barnavården", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 213-234.
- Havre, M. 2018: "Legitimt och illegitimt tvång – En kritisk granskning av norska institutioner utifrån ett rättighetsperspektiv", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 255-282.
- Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel 2018: "Tvångspraktiker på institution – summering och avslutande reflektioner", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 285-292.
- 126 Huhtanen, R. & T. Pösö 2018: "Restriktive åtgärder i den finske barnavården", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 213-234.
- Havre, M. 2018: "Legitimt och illegitimt tvång – En kritisk granskning av norska institutioner utifrån ett rättighetsperspektiv", i Enell, S., S. Gruber & M. A. Vogel (red.): *Kontrollerade unga – Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur: 255-282.
- 127 Lappi-Seppälä, T. & A. Storgaard 2014: "Unge i det strafferetlige system". *Tidsskrift for Strafferett*, (4): 333-359.
- 128 Gennemgangen af SFI (nu VIVE) viser, at der er væsentlige forskelle i de nordiske landes tradition for og tendens til brug af sikret institution, og at denne institutionstype er helt fraværende i nogle lande. Samtidig understreger rapporten, at der i alle nordiske lande eksisterer en gruppe unge, som på tværs af landene bliver karakteriseret som værende antisociale, voldelige, kriminelle eller

- på anden vis stærkt normbrydende, og som alle på grund af denne "alvorlige adfærdsvanskelighed" repræsenterer en svær gruppe for det sociale system at håndtere. I alle lande er der stærkere sanktionsmuligheder over for denne gruppe af børn og unge, og i alle lande (på nær Island) er institutionsanbringelse den primære indsats. De peger i rapporten på, at man over en årrække dog har set politiske og lovgivningsmæssige skift, sådan at man i dag også i Finland kan bruge aflåsning, dog kun efter en konkret vurdering og kun i forhold til en enkelt plads. Der er hverken Norge eller Finland hele afdelinger eller institutioner, der er aflåste og sikrede.
- 129 Bengtsson, T. T. & T. B. Jacobsen 2009: *Institutionsanbringelse af unge i Norden. En komparativ undersøgelse af lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser*. København: SFI.
- 130 Undersøgelsen er bevilget af Socialstyrelsen i 2017 og gennemført i samarbejde med lektor og socialrådgiver Rikke Cecilie Bjerrum Refsgaard ved Københavns Professionshøjskole.
- 131 Der er tale om 19 sager rekvireret uden samtykke med henvisning til Persondataforordningens §10 og 9 sager indhentet med samtykke fra unge og forældre, hvor de unge og deres sagsbehandler også er interviewet.
- 132 Heraf har to været forsøgt anbragt umiddelbart op til den sikrede anbringelse, men er stukket af indenfor det første døgn. En tredje blev anbragt på formandsbeslutning, men afgørelsen blev efterfølgende omstødt af udvalget og ændret til en åben anbringelse.
- 133 Af de otte har to været akutanbragt i få dage, hvorefter de er rømmet, og én sag, afgjort ved formandsbeslutning, ophæves ved behandling i udvalget, hvorefter den unge anbringes på opholdssted.
- 134 FN's konvention af 13. december 2006 om rettigheder for personer med handicap.
- 135 FN's konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder.
- 136 Det af EMD indfortolkede krav om frihedsberøvelsens nødvendighed og proportionalitet gælder nærmere bestemt i forhold til de legitime frihedsberøvelsesgrunde, som er nævnt i EMRK art. 5, stk. 1, litra b-e. Se nærmere EMD, S. V. og A. mod Danmark, dom af 22. oktober 2018, app. nr. 35553/12, 36678/12 og 36711/12, § 77. Der kan endvidere henvises til Rytter, J. E. 2019: *Individets grundlæggende rettigheder*. København: Karnov Group: s. 175-176.
- 137 Jf. EMD, S. V. og A. mod Danmark, dom af 22. oktober 2018, app. nr. 35553/12, 36678/12 og 36711/12, § 77.
- 138 Se blandt andet lov nr. 628 af 11. juni 2010 (Barnets Reform), lovforslag som fremsat, specielle bemærkninger til lovforslagets § 1, nr. 18.
- 139 Jf. servicelovens § 63 b, stk. 2, nr. 1-3.
- 140 Jf. lov nr. 1662 af 20. december 2016 om ændring af lov om social service (Konsekvensrettelser m.v. som følge af lov om voksenansvar for anbragte børn), lovforslag som fremsat, specielle bemærkninger til lovforslagets § 1, nr. 1.
- 141 Se nærmere herom Kjølbro, J. F. 2017: *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag: s. 389.
- 142 Socialt begrundet frihedsberøvelse af mindreårige er omfattet af bestemmelsen i EMRK artikel 5, stk. 1, litra d.
- 143 EMD, D. G. mod Irland, dom af 16. maj 2002, app. nr. 39474/98.
- 144 EMD, Blokhim mod Rusland, dom af 23. marts 2016, app. nr. 47152/06.
- 145 EMD, Koniarska mod Storbritannien, dom af 12. oktober 2002, app. nr. 33670/96
- 146 Der kan alene træffes afgørelse om passende reaktioner ved overtrædelse af de regler, som institutionslederen har pligt til at fastsætte i en husorden efter voksenansvarsbekendtgørelsens § 2. Det betyder,

- at overtrædelse af eventuelle øvrige husordensregler, som ikke er obligatorisk fastsat efter bekendtgørelsen, ikke kan medføre passende reaktioner, jf. voksenansvarsvejledningens kapitel 8, pkt. 77.
- 147 Jf. voksenansvarsvejledningens kapitel 8, pkt. 77. Vejledningen nævner også, at passende reaktioner efter omstændighederne kan omfatte en advarsel, et forbud mod at deltage i bestemte aktiviteter i en periode eller fratagelse af tv eller spillekonsol i en periode.
- 148 Socialstyrelsen 2018: Auditrapport 18.1. *Socialtilsynets tilsyn med sikrede institutioner for børn og unge*. Odense: Socialstyrelsen.
- 149 Henriksen, A. K. 2017: "Confined to care: girls' gendered vulnerabilities in secure institutions". *Gender & Society*, 31(5): 677-698.
- Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "'So, Why Am I Here?' Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161-1177.
- Bengtsson, T. T. 2013: "Omsorg og kontrol. Socialt arbejde med unge på sikrede institutioner", i Lihme, B. (red.): *Socialt arbejde med udsatte unge*. København: Akademisk Forlag: 274-293.
- Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk praksis på sikrede institutioner for unge", i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag: 205-238.
- 150 I den sammenhæng kan henvises til EMD, Johnson mod Storbritannien, dom af 24. oktober 1997, app. nr. 22520/93, hvor domstolen kritiserede udstrækningen af en frihedsberøvelse, der blandt andet var begrundet i vanskelighederne med at finde et egnet botilbud til en udadreagerende mand, der var dømt til psykiatrisk behandling. Se endvidere EMD, Morsink mod Holland, dom af 11. maj 20004, app. nr. 48865/99. Sagen handlede om en klager, der var blevet idømt 15 måneders fængsel, hvorefter han skulle anbringes i et psykiatrisk hospital i indtil to år med henblik på behandling. Som følge af pladmangel gik der dog 15 måneder, fra klageren havde fuldbyrdet fængselsstraffen, til han blev overflyttet til et egnet behandlingssted, og i disse måneder var han frihedsberøvet i et almindeligt fængsel. Menneskerettighedsdomstolen accepterede, at der kunne gå nogen tid, inden klageren kunne overføres, men fandt, at 15 måneder var for lang tid, hvorfor domstolen statuerede krænkelse.
- 151 Jf. servicelovens § 140.
- 152 Jf. servicelovens § 140, stk. 2 og 3.
- 153 Jf. servicelovens § 140, stk. 6.
- 154 Folketingets Ombudsmand 2017: *Temarapport 2017: Unge i sikrede døgninstitutioner, arrester og fængsler*. København: Folketingets Ombudsmand. I 2009 fandt Servicestyrelsen (nu Socialstyrelsen) tilsvarende, at de kommunale handleplaner ofte var helt fraværende, af for dårlig kvalitet eller for uspecifikke i forhold til de opstillede mål. Se Servicestyrelsen 2009: *Evaluering af forstærket indsats over for unge på sikrede institutioner. 12-14-årige på sikrede institutioner og anvendelsen af særligt sikrede afdelinger*. Odense: Servicestyrelsen.
- 155 Servicestyrelsen 2009: *Evaluering af forstærket indsats over for unge på sikrede institutioner. 12-14-årige på sikrede institutioner og anvendelsen af særligt sikrede afdelinger*. Odense: Servicestyrelsen.

- 156 Børnerådet 2015: *"Jeg var faktisk en god dreng engang"*. *Unge fortæller om deres oplevelser med at være frihedsberøvede*. København: Børnerådet.
- Bengtsson, T. T. 2012: "Boredom and action. Experiences from youth confinement". *Journal of Contemporary Ethnography*, 41(5): 526-553.
- Hoffmann, M. 2018: *Pædagogik bag tremmer: Unges hverdagsliv på en sikret institution mellem bestræbelser om kontrol og pædagogiske intentioner om forandring*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- 157 Jf. lov nr. 469 af 7. juni 2001 om ændring af straffeloven og lov om social service (Ungdomskriminalitet), lovforslag som fremsat, de almindelige bemærkninger pkt. 4.2.2.
- 158 Se endvidere FN's Handicapkonventions artikel 22 og FN's Børnekonventions artikel 16 om retten til privat- og familieliv samt FN's Handicapkonventions artikel 17 om personlig integritet.
- 159 Socialstyrelsen 2018: *Auditrapport 18.1. Socialtilsynets tilsyn med sikrede institutioner for børn og unge*. Odense: Socialstyrelsen.
- 160 Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen.
- 161 Folketingets Ombudsmand 2017: *Temarapport 2017: Unge i sikrede døgninstitutioner, arrester og fængsler*. København: Folketingets Ombudsmand.
- 162 Jf. servicelovens § 71, stk. 1.
- 163 Se blandt andet EMD, Olsson mod Sverige, dom af 24. marts 1988, app. nr. 10465/83, § 81; EMD, Andersson mod Sverige, dom af 25. februar 1992, app. nr. 12963/87, § 91, og EMD, Johansen mod Norge, dom af 7. august 1996, app. nr. 17383/90, § 78.
- 164 EMD, Andersson mod Sverige, dom af 25. februar 1992, app. nr. 12963/87.
- 165 Jf. voksenansvarsbekendtgørelsens § 2, stk. 2.
- 166 Jf. voksenansvarsvejledningens kapitel 8, pkt. 76.
- 167 Jf. Voksenansvarsbekendtgørelsens § 2, stk. 6, og voksenansvarsvejledningens kapitel 8, pkt. 66.
- 168 Jf. voksenansvarsbekendtgørelsens § 2, stk. 2, nr. 10.
- 169 Jf. servicelovens § 71, stk. 3.
- 170 Jf. voksenansvarsvejledningens pkt. 154.
- 171 Jf. voksenansvarsbekendtgørelsens § 13, stk. 3. Bestemmelsen gælder for børn og unge, som er anbragt på en sikret døgninstitution eller en særligt sikret afdeling efter servicelovens § 63 b, stk. 2, nr. 1-3 og 5, eller § 63 c i lov om social service, eller § 16, stk. 1, eller § 17 i lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet. For unge, der er anbragt som led i afsoning efter § 78, stk. 2, i lov om fuldbyrdelse af straf m.v., jf. § 63 b, stk. 2, nr. 5, i lov om social service, kan afgørelsen kun iværksættes med samtykke fra Kriminalforsorgen.
- 172 Jf. voksenansvarsvejledningens pkt. 154.
- 173 Det bemærkes, at den sikrede institution Grenen og den sikrede institution Egely driver kompetencecentret 'Børn og unge med psykiatrinære problemstillinger'. På Grenen findes landets eneste særligt sikrede afdeling for børn og unge med psykiatrinære problemstillinger.
- 174 Se nærmere Kjølbro, J. F. 2017: *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag: s. 389.
- 175 Se blandt andet EMD, Aerts mod Belgien, dom af 30. juli 1998, app. nr. 25357/94; EMD, L.B. mod Belgien, dom af 2. oktober 2012, app. nr. 22831/08, samt EMD, Claes mod Belgien, dom af 10. januar 2013, app. nr. 43418/09.
- 176 Henriksen A. K. & A. Prieur 2019: "'So, Why Am I Here?'" Ambiguous Practices of Protection, Treatment and Punishment in Danish Secure Institutions for Youth". *The British Journal of Criminology*, 59(5): 1161-1177.

- Henriksen, A. K. 2017: "Confined to care: girls' gendered vulnerabilities in secure institutions". *Gender & Society*, 31(5): 677-698.
- 177 Jf. bekendtgørelse nr. 936 af 2. september 2019 af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien mv. (psykiatriloven) § 5
- 178 Se blandt andet FN's Konvention af 18. december 1979 om afskaffelse af alle former for diskrimination mod kvinder.
- 179 Se blandt andet FN's Handicapkonventions artikel 16, stk. 4, der forskriver, at staten skal træffe alle passende foranstaltninger til at fremme fysisk, kognitiv og psykisk helbredelse, rehabilitering og resocialisering af personer med handicap, der bliver ofre for enhver form for udnyttelse, vold eller misbrug, og at en sådan helbredelse og resocialisering skal finde sted i omgivelser, der tager hensyn til køns- og aldersbestemte behov.
- 180 Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen.
Socialstyrelsen 2018: *Auditrapport 18.1. Socialtilsynets tilsyn med sikrede institutioner for børn og unge*. Odense: Socialstyrelsen.
Servicestyrelsen 2009: *Evaluering af forstærket indsats over for unge på sikrede institutioner. 12-14-årige på sikrede institutioner og anvendelsen af særligt sikrede afdelinger*. Odense: Servicestyrelsen.
- 181 Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen.
- 182 Den samme pointe findes i forskningslitteraturen:
Hoffmann, M. 2018: *Pædagogik bag tremmer: Unges hverdagsliv på en sikret institution mellem bestræbelser om kontrol og pædagogiske intentioner om forandring*. Ph.d.-afhandling, Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
Egelund, T. & G. Frydensbjerg 2011: "At give drengene en god tid. Pædagogisk praksis på sikrede institutioner for unge", i Egelund, T. & T. B. Jakobsen (red.): *Døgninstitutionen. Modsætninger og strategier når børn og unge anbringes*. København: Hans Reitzels Forlag: 205-238.
- 183 Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen.
- 184 Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen.
- 185 Socialstyrelsen 2018: *Auditrapport 18.1. Socialtilsynets tilsyn med sikrede institutioner for børn og unge*. Odense: Socialstyrelsen.
- 186 Socialstyrelsen 2018: *Auditrapport 18.1. Socialtilsynets tilsyn med sikrede institutioner for børn og unge*. Odense: Socialstyrelsen.
- 187 Servicestyrelsen 2009: *Evaluering af forstærket indsats over for unge på sikrede institutioner. 12-14-årige på sikrede institutioner og anvendelsen af særligt sikrede afdelinger*. Odense: Servicestyrelsen.
- 188 Folketingets Ombudsmand 2017: *Temarapport 2017: Unge i sikrede døgninstitutioner, arrester og fængsler*. København: Folketingets Ombudsmand.
- 189 Region Midtjylland 2014: *Udviklingen i kriminalitet for børn og unge anbragt på den sikrede institution Sølager i perioden 1986-2006*. Aarhus: Region Midtjylland.
Ankestyrelsen 2016: *Ankestyrelsens praksisundersøgelse om: Udslusning af kriminelle unge fra sikrede afdelinger*. København: Ankestyrelsen.
Ankestyrelsen 2016: *Ankestyrelsens undersøgelse af: Udslusning af kriminelle unge fra sikrede afdelinger. Sammenfatning af hovedresultater*. København: Ankestyrelsen.
- 190 Region Midtjylland 2014: *Udviklingen i kriminalitet for børn og unge anbragt på den sikrede institution Sølager i perioden 1986-*

2006. Aarhus: Region Midtjylland.
- 191 Danske Regioner 2016: *Rapport om de sikrede institutioner til børn og unge i Danmark. Gennemsigthed i prisfastsættelsen af sikrede døgnpladser til unge i Danmark*. København: Danske Regioner.
 Danske Regioner 2016: *Bilagssamling til "Rapport om de sikrede institutioner til børn og unge i Danmark"*. København: Danske Regioner.
- 192 Danske Regioner 2016: *Rapport om de sikrede institutioner til børn og unge i Danmark. Gennemsigthed i prisfastsættelsen af sikrede døgnpladser til unge i Danmark*. København: Danske Regioner.
 Danske Regioner 2016: *Bilagssamling til "Rapport om de sikrede institutioner til børn og unge i Danmark"*. København: Danske Regioner.
- 193 Region Midtjylland 2008: *UFOS 2008: Unge og forældre om de sikrede institutioner og deres åbne afdelinger*. Aarhus: Region Midtjylland.
 Region Midtjylland 2010: *UFOS 2010: Unge og forældre om de sikrede institutioner og deres åbne afdelinger*. Aarhus: Region Midtjylland.
 Region Midtjylland 2012: *UFOS 2012: Unge og forældre om de sikrede institutioner og deres åbne afdelinger*. Aarhus: Region Midtjylland.
 Region Midtjylland 2014: *UFOS 2014: Unge og forældre om de sikrede institutioner og deres åbne afdelinger*. Aarhus: Region Midtjylland.
- 194 Servicestyrelsen 2009: *Evaluering af forstærket indsats over for unge på sikrede institutioner. 12-14-årige på sikrede institutioner og anvendelsen af særligt sikrede afdelinger*. Odense: Servicestyrelsen.
- 195 Servicestyrelsen 2009: *Evaluering af forstærket indsats over for unge på sikrede institutioner. 12-14-årige på sikrede institutioner og anvendelsen af særligt sikrede afdelinger*. Odense: Servicestyrelsen.
- 196 Ankestyrelsen 2018: *Pædagogisk praksis på de sikrede døgninstitutioner*. København: Ankestyrelsen.
 Region Midtjylland 2012: *Det Sociale Indikatorprogram for sikrede institutioner*. Aarhus: Region Midtjylland.
- 197 Region Midtjylland 2010: *Det Sociale Indikatorprogram for sikrede institutioner*. Aarhus: Region Midtjylland.
- 198 Region Midtjylland 2012: *Det Sociale Indikatorprogram for sikrede institutioner*. Aarhus: Region Midtjylland.
- 199 Region Midtjylland 2014: *Det Sociale Indikatorprogram for sikrede institutioner*. Aarhus: Region Midtjylland.

**INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER**